

Univerzita Karlova v Praze
Právnická fakulta

RIGORÓZNÍ PRÁCE

**JUSTIČNÍ SPOLUPRÁCE V TRESTNÍCH VĚCECH
V EVROPSKÉM JUSTIČNÍM PROSTORU**

Zpracovala: Mgr. Zdeňka Streblova
Konzultant: Doc. JUDr. Jiří Jelínek, CSc.

květen 2006

PROHLÁŠENÍ

Prohlašuji, že jsem tuto rigorózní práci zpracovala samostatně a že jsem vyznačila prameny, z nichž jsem pro svou práci čerpala, způsobem ve vědecké práci obvyklým.

Praha, dne 19. května 2006

Zdeňka Streblova

OBSAH

Úvod.....	2
Přehled použitých zkratk3	3
1. Evropský justiční prostor	4
1.1. Původ a vývoj evropského justičního prostoru.....	4
1.2. Maastrichtská smlouva – právní rámec třetího pilíře Evropské unie.....	7
1.3. Amsterodamská smlouva a revidovaný třetí pilíř Evropské unie	10
1.4. Prostor svobody, bezpečnosti a práva	13
1.5. Vídeňský akční plán, Tampere, Tampere II.....	15
1.6. Princip vzájemného uznávání rozhodnutí v trestních věcech	18
1.7. Role orgánů EU ve třetím pilíři.....	21
1.8. Komunitární a unijní právo	23
1.9. Právní akty třetího pilíře	25
2. Justiční spolupráce v trestních věcech	30
2.1. Evropská úmluva o vzájemné pomoci ve věcech trestních.....	31
2.2. Dodatkový protokol k Evropské úmluvě o vzájemné pomoci ve věcech trestních	39
2.3. Druhý dodatkový protokol k Evropské úmluvě o vzájemné pomoci ve věcech trestních.....	40
2.4. Instrumenty Rady Evropy stran vzájemné pomoci v trestních věcech	54
2.5. Schengenské dohody.....	56
2.6. Úmluva o vzájemné pomoci ve věcech trestních mezi členskými státy Evropské unie ze dne 29. května 2000 a její Protokol	61
2.7. Rámcové rozhodnutí o evropském zajišťovacím příkazu	66
2.8. Rámcové rozhodnutí o evropském důkazním příkazu	69
2.9. Rámcové rozhodnutí o uplatňování zásady vzájemného uznávání příkazů ke konfiskaci.....	70
2.10. Evropská úmluva o vydávání a její dodatkové protokoly.....	75
2.11. Evropský zatýkácí rozkaz	87
3. Moderní nástroje justiční spolupráce v rámci Evropské unie	100
3.1. Společné vyšetřovací týmy	101
3.2. Eurojust	104
3.3. Evropská justiční síť	110
3.4. Corpus Juris	116
3.5. Evropský žalobce	118
4. Závěr	123
Seznam použité literatury.....	128

ÚVOD

Téma práce „Justiční spolupráce v trestních věcech v evropském justičním prostoru“ jsem volila s vědomím, že se jedná o jedno z nejdynamičtěji se vyvíjejících odvětví veřejného práva v Evropě. Žádné další odvětví nezaznamenalo v posledních desetiletích takový rozmach jako právě oblast třetího pilíře Evropské unie, oblast justice a vnitřních věcí. Na počátku byly evropské státy soustředěny jen v rámci mnohonárodní Rady Evropy, Evropa byla založena pouze na ekonomické integraci. Maastrichtská smlouva, podepsaná dne 7. února 1992, přidala k tomuto základu spolupráci na poli justice a vnitra. Od té doby pokládají členské státy justiční spolupráci za „věc společného zájmu“. Od Maastrichtu bylo v oblasti justiční spolupráce dosaženo velkého pokroku. Amsterodamská smlouva, která vstoupila v platnost 1. května 1999, zkvalitnila nástroje justiční spolupráce třetího pilíře EU, přenesla Schengenskou dohodu do rámce EU a vytvořila koncept prostoru svobody, bezpečnosti a práva. Na zasedání Evropské rady v Tampere v roce 1999 byl za základní kámen justiční spolupráce mezi členskými státy Evropské unie označen princip vzájemného uznávání rozhodnutí v trestních věcech.

Cílem první části této rigorózní práce je poskytnout ucelený pohled na vznik a vývoj evropského justičního prostoru, to jest vymezit tento pojem, vysvětlit jeho genezi a strukturu a naznačit možný další vývoj. Pro snazší uchopení takto široce pojatého tématu uvádím nejdříve základní charakteristiku práva Evropských společenství a navazuji pak konkrétními formami projevu „europeizace“ trestního práva procesního. Cílem druhé části je podrobněji rozebrat stěžejní oblasti mezinárodní justiční spolupráce, jako je zejména vzájemná pomoc v trestních věcech a extradice, a to v podobě přehledu nejdůležitějších smluvních instrumentů v této oblasti, ať už uzavřených v rámci Rady Evropy, či v rámci Evropských společenství. Třetí část této práce se zabývá rozбором moderních nástrojů justiční spolupráce v trestních věcech, jako jsou společné vyšetřovací týmy, Eurojust, OLAF, Evropská justiční síť či do budoucna institut evropského žalobce a snaží se tak nastínit hlavní trendy vývoje v oblasti trestního práva procesního v dnešní Evropě.

POUŽITÉ ZKRATKY

AFCOS	Služba pro koordinaci protikorupčních operačních aktivit
CATS	Výbor podle článku 36 Smlouvy o EU
COREPER	Výbor stálých zástupců v rámci Rady EU
EEW, EDP	Evropský důkazní příkaz
EHS	Evropské hospodářské společenství
EJN	Evropská justiční síť
EK	Evropská komise
EP	Evropský parlament
ESD	Evropský soudní dvůr
ES	Evropské společenství
ESUO	Evropské společenství uhlí a oceli
EU	Evropská unie
EURATOM	Evropské společenství pro atomovou energii
Eurojust	jednotka justiční spolupráce členských států EU
Europol	Evropský policejní úřad
EZR	Evropský zatýkací rozkaz
INTERPOL	Mezinárodní organizace trestní policie
JHA	Oblast justice a vnitřních věcí („Justice & Home Affaires“)
NSZ ČR	Nejvyšší státní zastupitelství České republiky
OECD	Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj
OJ	Úřední věstník ES (Official Journal)
OLAF	Evropský úřad pro boj proti podvodům
RE	Rada Evropy
Rada	Rada Evropské unie
RR	rámcové rozhodnutí
SES	Smlouva o založení Evropského společenství
SEU	Smlouva o Evropské unii
SPÚ	Schengenská prováděcí úmluva

1. EVROPSKÝ JUSTIČNÍ PROSTOR

1.1. Původ a vývoj evropského justičního prostoru

V průběhu třicetiletého období mezi sjednáním zakládajících smluv¹ a Jednotným evropským aktem z roku 1986² byla justiční spolupráce v trestních věcech a sbližování trestního práva procesního na okraji zájmu jinak dynamického procesu evropské integrace. Důkazem toho je také minimum významnějších právních aktů, které by v této době upravovaly justiční spolupráci v rámci Evropských společenství. Výkon „ius punendi“ zůstal jedním ze základních atributů suverenity členských států, které neměly v úmyslu harmonizovat své procesní právo trestní a lze konstatovat, že veškeré snahy v této oblasti byly soustředěny v rámci jiného mezinárodního fóra: Rady Evropy³.

Na počátku měl projekt Evropských společenství čistě ekonomickou povahu a zaměřoval se na specifické oblasti produkce a distribuce uhlí a oceli, atomové energie a vytvoření jednotného trhu založeného na společné zemědělské a celní politice. Naopak organizace Rady Evropy od počátku usilovala o posílení politických vazeb a paralelně také rozpoutala kvalitní legislativní aktivitu v různých oblastech včetně justiční spolupráce v trestních věcech a ochrany základních lidských práv. Potřeba zvýšení akceschopnosti evropských států v reakci na různé druhy kriminality, především terorismu, vyústila v přijetí a ratifikaci mnohých úmluv Rady Evropy, především Úmluvy o vydávání z roku

¹ Tzv. Pařížskou smlouvou bylo založeno Evropské společenství uhlí a oceli (ESUO – 1951) a tzv. Římskými smlouvami Evropské hospodářské společenství (EHS) a Evropské společenství pro atomovou energii (EUROATOM) (obě 1957). Pařížská smlouva vytvářející ESUO byla uzavřena na dobu 50 let od vstupu v platnost. Její platnost tedy skončila dne 23. července 2002. Pokud jde o obě Římské smlouvy, zakládající EHS a EUROATOM, jejich platnost není časově omezena.

² Jednotným evropským aktem byla vytvořena koncepce jednotného vnitřního trhu, tedy prostoru bez vnitřních hranic, v němž je zcela zajištěn volný pohyb zboží, služeb a kapitálu.

³ Dokument o vytvoření Rady Evropy a statut této organizace byly podepsány 5. května 1949 představiteli deseti evropských zemí. Rada Evropy se stala první mezinárodně uznávanou organizací, která si vytyčila za cíl usilovat o jednotu Evropy. Rada Evropy soustředila svou pozornost na otázky ochrany lidských práv a základních svobod. Základní dokument, Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod, byla podepsána dne 4. listopadu 1950 a v roce 1953 vstoupila v platnost. Rada Evropy nepředstavuje mezinárodní organizaci hospodářského charakteru a stojí tak mimo struktury evropské hospodářské integrace. V mnohém se však aktivity Rady Evropy a Evropského společenství doplňují až překrývají, což vyplývá z faktu, že všechny členské státy Společenství jsou členy Rady Evropy.

1957, Úmluvy o vzájemné pomoci v trestních věcech z roku 1959 a Úmluvy o potlačování terorismu z roku 1977. Nicméně ratifikace a přístupové instrumenty signatářských zemí byly tradičně doprovázeny početnými výhradami a prohlášeními, které výsledný efekt aplikovatelnosti těchto úmluv spíše stíraly.

S tím, jak se rozvíjel a prohluboval jednotný trh a Společenství získávalo nové impulsy, navrhl v roce 1977 Giscard d'Estaing vytvořit tzv. evropský justiční prostor⁴ jako nezbytný důsledek sjednocení vnitřního trhu. Jak již bylo zmíněno výše, Evropské společenství⁵ bylo ve své podstatě ekonomickým projektem a přes naznačené snahy o ustavení užších politických vazeb mezi členskými státy se francouzský návrh nepodařilo ve své době ve stávajícím politickém a institucionálním rámci Evropských společenství prosadit. Z mnoha pokusů o dosažení rozvinutější spolupráce v této oblasti je třeba zmínit např. Skupinu TREVI, která se skládala z ministrů vnitra členských států a byla utvořena za účelem boje proti terorismu, obchodování s drogami a nelegálnímu přistěhovalectví.⁶ S méně ambiciózním cílem byla sestavena na základě britské iniciativy v říjnu 1986 mj. také Ad-hoc skupina pro Imigraci, složená s příslušných ministrů členských států. Od roku 1984 se začali každých šest měsíců pravidelně scházet ministři spravedlnosti a vnitřních věcí členských států Evropského společenství k projednání konkrétních otázek a úkolů v oblasti spolupráce policejních, justičních a celních orgánů⁷.

Jednotným evropským aktem z roku 1986 byla dosažena zvýšená politická aproximace mezi členskými státy ES. Pod záštitou Evropské Politické Spolupráce a za použití rozvinutých konzultačních a sblížujících opatření a společných akcí vyzvalo

⁴ Evropský justiční prostor v trestních věcech je zpravidla chápán tak, že zahrnuje právní nástroje mezinárodní spolupráce v trestních věcech vytvořené v rámci EU, přičemž jsou k nim přiřazovány i jiné právní nástroje vzniklé před konstitováním Unie, jako jsou Schengenské dohody a jiné právní instrumenty. Plán na položení základů Evropského justičního prostoru v trestních věcech se skládal z pěti různých stadií: i) sjednání zjednodušené extradiční dohody, ii) dosažení větší míry flexibility v procesu vzájemné právní pomoci, iii) vytvoření kanálu pro předávání trestního řízení mezi členskými státy, iv) uznávání mezinárodní povahy rozsudků a v) generalizace procesu předávání odsouzených osob.

⁵ V roce 1978 schválil Evropský parlament rezoluci o jednotném názvu „Společenství“ s tím, že doporučil pro praktické označování používat označení Evropské společenství (v singuláru) pro všechny instituce vytvořené na základě tří smluv, tak i pro všechny členské státy.

⁶ Skupina TREVI (fr. zkratka – Terrorisme, radicalisme, extremism, violence internationale) vznikla na základě štrasburské Úmluvy Rady Evropy o potlačení terorismu z roku 1977 a Dublinské dohody o azylu. V rámci skupiny TREVI byly vytvořeny pracovní skupiny, které se zabývaly terorismem a vnitřní bezpečností, od roku 1985 se TREVI soustředovala též na nedovolené přistěhovalectví a organizovanou trestnou činnost.

⁷ Viz Lucas, Zarza, da Mota: El Espacio Judicial Europeo/European Judicial Area, Judicial cooperation in civil and criminal matters, Univesidad de Castilla-la Mancha. Agis 2003, s. 861.

Společenství členské státy k podpisu úmluv o justiční spolupráci v trestních věcech, které byly sjednávány v rámci Evropského Společenství nebo Rady Evropy. Pracovní skupina pro justiční spolupráci v trestních věcech vypracovala Úmluvu z 25. května 1987 o dvojím stíhání, Dohodu ze dne 25. května 1987 o provedení Úmluvy o předávání odsouzených osob, Dohodu ze dne 26. května 1989 o zjednodušení a modernizaci metod o předávání žádostí o vydávání, Dohodu ze dne 6. listopadu 1990 o předávání trestního řízení a Úmluvu ze dne 13. listopadu 1991 o výkonu cizozemských rozsudků v trestních věcech. Lze konstatovat, že zatímco Rada Evropy věnovala nemalou pozornost mezinárodní justiční spolupráci⁸, Evropská unie byla v této době primárně zaměřena na projekt hospodářské (a politické) integrace a záležitosti v oblasti trestněprávní legislativy spadaly do výlučné kompetence členských států EU. Spolupráce na úrovni Unie se nicméně významně vytvářela ve vztahu k ochraně vnějších hranic a odstraňováním kontrol na společných hranicích členských států, která vyústila v Schengenskou dohodu podepsanou v roce 1985⁹ a následně v Schengenskou prováděcí úmluvu z roku 1990¹⁰.

Volný pohyb osob uvnitř Společenství vyžadoval vyváženou aplikaci vhodných a účinných bezpečnostních opatření. To vyžadovalo politickou spolupráci mezi členskými státy v oblastech justice a vnitřních věcí. Těmito otázkami se zabývala mezivládní konference o politické unii, která byla svolána v roce 1989 a vyústila ve sjednání Smlouvy o Evropské unii.

⁸ Taxativní výčet úmluv Rady Evropy upravujících problematiku právní pomoci a spolupráce v trestních věcech lze najít na adrese www.coe.int

⁹ Dohoda podepsaná 14. června 1985 v Schengenu mezi vládami států Beneluxu, SRN a Francie o postupném odstraňování kontrol na společných hranicích (42000A0922(01)), která nevyžadovala ratifikaci a uplatňovala se na prozatímním základě.

¹⁰ Úmluva podepsaná dne 19. června 1990 v Schengenu mezi Belgickým královstvím, Spolkovou republikou Německo, Lucemburským velkovévodstvím a Nizozemským královstvím k provedení dohody podepsané 14. června 1985 o postupném odstraňování kontrol na společných hranicích (42000A0922(02)). Schengenskou prováděcí úmluvu lze ve vztahu k první dohodě z roku 1985 označit jako její realizační dokument. Tato úmluva zakotvuje poměrně detailním způsobem (142 článků) zejména otázky překračování vnitřních a vnějších hranic a navazující problematiku vízovou, dále policejní spolupráci, právní pomoc ve věcech trestních a důležitá ustanovení o fungování Schengenského informačního systému (SIS).

1.2. Maastrichtská smlouva – právní rámec třetího pilíře Evropské unie

Přestože neformální spolupráce v trestní oblasti mezi členskými státy Společenství existovala již po delší dobu, k její právní institucionalizaci došlo teprve Maastrichtskou smlouvou o Evropské unii ze dne 7. února 1992¹¹, kterou byla založena Evropská unie. Smlouva o EU formálně konstituovala spolupráci v oblastech justice a vnitřních věcí, což je označováno jako třetí pilíř Evropské unie. Spolupráci ve věcech justice a vnitra byla věnována ve Smlouvě o EU hlava VI. – články K.1 až K.9.¹²

V rámci Evropské unie existuje jednak právo Evropských společenství (tzv. komunitární právo), které vychází ze zakládajících smluv Společenství z roku 1951 a 1957 a jednak právo druhého a třetího pilíře Evropské unie spočívající v mezinárodním právu veřejném, jež je někdy označováno jako právo Evropské unie. První pilíř je charakterizován svojí komunitární nadstátní povahou (tzv. supranacionalitou), zatímco druhý a třetí pilíř jsou založeny na tradičním principu mezivládní spolupráce. Této skutečnosti odpovídají také odlišné procedury rozhodování a charakter závaznosti přijímaných aktů v rámci jednotlivých pilířů. Akty prvního pilíře jsou přijímány většinou kvalifikovanou, zatímco akty pilíře třetího jsou přijímány jednomyslně¹³. Vytvořený systém tří pilířů konstituoval jako třetí pilíř spolupráci v oblastech justice a vnitřních věcí¹⁴, pro kterou je charakteristickým rysem mezivládní forma spolupráce. Ta je typická především tím, že pro všechna rozhodnutí se v zásadě požaduje jednomyslnost při přijímání rozhodnutí, takže jednotlivý členský stát Unie svým vetem může blokovat jakoukoli dohodu. Oprávněně je proto kritizována těžkopádnost tohoto systému, která vedla mnohdy k tomu, že Unie v oblastech justice a vnitřních věcí i přes přiznanou potřebu reformy nemohla často tak rychle a pružně reagovat, jak by bylo žádoucí. Oblast justice a vnitřních věcí proto zůstala mimo komunitarizovaný právní systém Společenství a nebyl jí přiznán

¹¹ Maastrichtská smlouva o Evropské unii, která vstoupila v platnost dne 1. listopadu 1993, oficiálně zavedla pojem "Evropská unie" a dala mu konkrétní obsah.

¹² Po sjednání Amsterdamské smlouvy došlo k přečíslování těchto článků na čl. 29 až 42.

¹³ Podrobněji ke vztahům prvního a třetího pilíře EU např. Tomášek, M: Jsou rámcová rozhodnutí klíčovým nástrojem europeizace trestního práva? Právník č. 3/2006, str. 85.

¹⁴ První pilíř jako zakládající pilíř evropské integrace zahrnuje Evropská společenství podle tří zakládajících smluv, druhý pilíř, který má také mezivládní charakter, obsahuje spolupráci v oblasti zahraniční a bezpečnostní politiky.

přímý vliv na národní právo členských zemí. Smlouva o EU vnesla závažné změny do dosavadní ucelenosti *acquis* chápaného do té doby pouze jako komunitární právo, tzv. „*acquis communautaire*“¹⁵.

Spolupráci ve věcech civilních i trestních a problematice přistěhovalectví a policejní a celní spolupráci byla věnována celá Hlava VI Smlouvy o EU. Spolupráce v oblasti justice a vnitra se prosazovala na základě nezávazných společných pozic a společných akcí (postupů), stejně jako na základě úmluv, jejichž účinnost byla závislá na jednotné ratifikaci členskými státy. Společné pozice v podstatě vyjadřovaly sjednocená stanoviska členských zemí ve vztahu k vystupování v mezinárodních organizacích a na mezinárodních konferencích. Společné postupy představovaly analogii směrnic v komunitárním právu, byl to např. společný postup na sblížení právních předpisů členských států o úplatkářství, společný postup o kriminalizaci účasti na zločinecké organizaci v EU (oba z roku 1998). Přijaté společné akce jsou stále v platnosti. Zatímco tyto dva akty podle Maastrichtské smlouvy přijímala Rada EU jednomyslně, prováděcí opatření k mezinárodním smlouvám a k společným postupům přijímala Rada kvalifikovanou většinou¹⁶.

Nejvýznamnější akty přijaté na základě Maastrichtské smlouvy o EU na poli trestního práva procesního zahrnuje Společný postup ze dne 22. dubna 1996 o výměně styčných soudců (tzv. *liaison magistrates*), Společný postup ze dne 29. června 1998 o založení Evropské justiční sítě a o dobré spolupráci při vzájemné právní pomoci v trestních věcech a Společný postup ze dne 3. prosince 1998 o praní špinavých peněz, identifikaci, vyšetřování, zajišťování, zmrazení a konfiskaci prostředků a výnosů ze zločinu. Maastrichtská smlouva podnítila také sjednání nových úmluv v této oblasti (jednalo se např. o Úmluvu o zjednodušení postupu při vyjednávání, Úmluvu o vydávání mezi členskými státy EU, Úmluvu o Europolu, Úmluvu o použití informačních technologií pro celní účely, Úmluvu o ochraně finančních zájmů Evropských společenství), nicméně tradiční neochota členských států k jejich ratifikaci pokračovala.

¹⁵ Obsahově lze pojem „*acquis communautaire*“ charakterizovat jako vše, čeho bylo dosaženo v rámci Společenství, obzvláště na poli právním. Nejedná se pouze o platnou legislativu ES, ale rovněž o platné dokumenty neprávní povahy. Kromě právních aktů ES/EU sem tedy patří i právně nezávazné dokumenty přijímané ve formě různých usnesení, doporučení, prohlášení apod. V širším slova smyslu jsou sem řazeny také některé mezinárodní smlouvy, jako např. Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod z roku 1950 nebo Ženevská úmluva o uprchlících z roku 1951.

¹⁶ Hakenberg, W.: *Grundzüge des Europäischen Gemeinschaftsrechts*, Verlag Franz Vahlen GmbH, München, 2000, s. 11.

Maastrichtská smlouva pojímala justiční spolupráci jako záležitost „společného zájmu“ mezi členskými státy. Bohužel nedefinovala dostatečně jasně priority a cíle v oblasti justice a vnitřních věcí a propůjčila v rozhodovacím procesu nadměrnou váhu principu jednomyslnosti. Dala vzniknout úmluvám, jejichž účinnost byla podmíněná ratifikací všech patnácti členskými státy a nezajistila ostatním právním aktům přijímaným v této oblasti jasný závazný účinek. To bylo doprovázeno ze strany členských států horlivou obranou důležitosti kulturních odlišností ve vztahu k záležitostem justice a zároveň vírou, že právo trestat je věcí národní suverenity, což byl postoj zcela nekonzistentní s ideou vzájemné důvěry, která byla nastavena jako nepostradatelná součást projektu integrace.

Maastricht realizoval velkolepou vizi absolutní volnosti pohybu občanů Unie po celém jejím území bez ohledu na státní hranice mezi jednotlivými členskými státy. Tento počín měl ovšem své vedlejší účinky a tím i dalekosáhlé právní důsledky¹⁷. Pokud měl být volný pohyb osob na území Unie v praxi efektivní, bylo třeba „smazat státní hranice“, tedy zrušit kontroly osob na hranicích mezi členskými státy Unie (na vnitřních hranicích). Toto bylo realizováno tzv. Schengenskými dohodami¹⁸. Volný pohyb osob znamená také volný pohyb pachatelů trestných činů, což opět naráží na teritoriální princip trestního postihu a vnitřní bezpečnosti vůbec. Nejaktuálnější je tento faktor u trestné činnosti tradičně mezinárodní, jako je organizovaný zločin, obchod s drogami, obchod s lidmi, padělání peněz nebo terorismus.

Všechny tyto problémy byly v praxi velmi aktuální a byla zde potřeba je urychleně řešit. V Maastrichtské smlouvě bylo toto řešení naznačeno jen v obecné rovině, a proto Amsterodamská smlouva musela přinést novou a konkrétnější úpravu.

¹⁷ Týč, V.: Základy práva Evropské unie pro ekonomy, třetí aktualizované a doplněné vydání, Linde Praha a.s., 2001, s. 289.

¹⁸ Srov. pozn. č. 10.

1.3. Amsterodamská smlouva a revidovaný třetí pilíř Evropské unie

Amsterodamská smlouva „novelizovala“ a doplnila Maastrichtskou smlouvu o EU z roku 1992. Obsah tzv. třetího pilíře – hlava VI Smlouvy o EU doznal zásadních změn. Ze třetího pilíře byly do prvního pilíře Unie převedeny otázky související se zrušením kontrol osob na vnitřních hranicích Unie, otázky překračování vnějších hranic Unie, přistěhovalectví, víz, azylu a soudní spolupráce v občanskoprávních věcech. Obsah třetího pilíře byl tedy omezen výlučně na policejní a soudní spolupráci v trestních věcech¹⁹. Revidovaná hlava VI Smlouvy o EU, tzv. třetí pilíř EU, sestává ze čtrnácti článků (články 29 – 42).

Justiční spolupráce²⁰ v trestních věcech zůstala i nadále v pilíři třetím jako důsledek přetrvávajících pochybností některých členských států Unie, pokud jde o aspekt suverenity, který je právě v této oblasti tradičně citlivě sledován. Třetí pilíř si i nadále zachoval svůj mezivládní charakter. Amsterodamskou smlouvou dochází k určitému sblížení mezi některými aspekty spolupráce podle třetího pilíře a činností Společenství v pilíři prvním. Jedná se zejména o nové právní akty podle třetího pilíře, zavedení omezené jurisdikce Evropského soudního dvora pro oblast třetího pilíře či posílené postavení Evropské komise²¹. Základní přínosy Amsterodamské smlouvy pro oblast třetího pilíře lze charakterizovat v porovnání s předchozí úpravou takto:

- zavedly se nové závazné formy právních předpisů třetího pilíře – tzv. rámcová rozhodnutí a ostatní rozhodnutí, které fakticky nahrazují dřívější vágní nástroj, společnou akci;
- usnadnil se vstup v platnost (nově přijímaných) úmluv třetího pilíře tím, že se již při ratifikaci polovinou členských států Unie mohou stát v těchto státech automaticky závaznými. Znamená to zejména, že již není potřeba čekat na zakončení celého, často zdoluhavého ratifikačního procesu ve všech členských státech Unie;

¹⁹ Had, M., Pikna, B.: Druhý a třetí pilíř Evropské unie. MZV ČR, ediční oddělení Ústavu mez. vztahů, Praha 2001, s. 62 a násl.

²⁰ Podle významového obsahu jsou někdy paralelně používány pojmy „soudní“ a „justiční“ spolupráce v trestních věcech. Jelikož se jedná o spolupráci nejen na úrovni soudů, ale též na úrovni státních zastupitelství, za vhodnější se považuje používat termín „justiční spolupráce“.

²¹ Se vstupem Smlouvy o EU v platnost a se změnou názvu Rady na název „Rada Evropské unie“ přijala i Komise jednostranné rozhodnutí o změně svého názvu na „Evropská komise“.

- Evropské komisi bylo nyní vedle členských států Unie přiznáno právo legislativní iniciativy rovněž při navrhování právních aktů třetího pilíře. Znamená to, že Komise může sama předkládat návrhy těchto aktů, což před Amsterdamem mohly pouze členské státy Unie;

- bylo posíleno postavení Evropského parlamentu v legislativním rozhodovacím procesu tím, že bylo zakotveno, že je třeba vyslechnout stanovisko Evropského parlamentu ke všem přijímaným úmluvám, rámcovým rozhodnutím a rozhodnutím;

- byla zavedena omezená jurisdikce Evropského soudního dvora, která má za stanovených podmínek pravomoc rozhodovat o tzv. předběžných otázkách týkajících se platnosti a výkladu právních aktů třetího pilíře (rámcových rozhodnutí a rozhodnutí), v případech týkajících se výkladu úmluv, jakož i platnosti a výkladu opatření k jejich provádění. V případě rozhodování o předběžných otázkách se však jedná pouze o fakultativní jurisdikci, kdy členský stát může akceptovat pomoc Evropského soudního dvora tím, že učiní v této záležitosti prohlášení (čl. 35). Soudní dvůr má nyní také pravomoc přezkoumávat právní stránku (legálnost) rámcových rozhodnutí a rozhodnutí;

- výhodou pro vnější akceschopnost Unie bylo zmocnění Rady k přípravě dohod se třetími zeměmi nebo mezinárodními organizacemi v oblasti třetího pilíře;

- v souladu s Protokolem o úloze vnitrostátních parlamentů v EU, přiloženým k Amsterodamské smlouvě, byla též posílena úloha národních parlamentů. Protokol stanoví závaznou šestidenní lhůtu, která poskytuje čas pro to, aby mohly být návrhy opatření prokonzultovány národními parlamenty v mezidobí, kdy bude návrh dán na pořad jednání Rady a přijetím společného postoje. Toto opatření představuje potvrzení úlohy národních parlamentů při zajišťování demokratické legitimacy Unie, a to s přihlédnutím k tomu, že zapojení Evropského parlamentu, pokud jde o třetí pilíř, je stále ještě omezené;

- došlo k začlenění tzv. Schengenských dohod, které se do té doby nacházely mimo strukturu Evropské unie, do jejího rámce. Znamená to, že všechny státy, které přistupují k EU, musí přijmout tzv. schengenské *acquis* v plném rozsahu;

- nejprogressivnější změnou v rozšířené Evropské unii je tzv. posílená spolupráce (*flexibilita*) zakotvená v nové hlavě VII Smlouvy o EU, která stanoví obecné

podmínky, za nichž může skupina členských států přikročit ke vzájemné integraci v některých oblastech²².

Cílem opatření podle hlavy VI Smlouvy o EU je poskytnout občanům v rámci EU vysokou míru ochrany. To zahrnuje užší spolupráci mezi orgány odpovědnými za aplikaci právních předpisů s náležitým ohledem na právní jistotu. Základní cíle a postupy jsou vyjádřeny v článku 29 Smlouvy o EU takto: “Aniž jsou dotčeny pravomoci Evropského společenství, klade si Unie za cíl poskytovat svým občanům v prostoru svobody, bezpečnosti a práva vysokou úroveň ochrany tím, že rozvíjí společný postup členských států v oblasti policejní a justiční spolupráce v trestních věcech, a tím, že předchází rasismu a xenofobii a potírá je.” Rozsah působnosti této hlavy není v praxi omezen pouze na prevenci rasismu a xenofobie a boj proti nim, ale týká se fakticky nejširší škály trestné činnosti. To ostatně potvrzuje i samotná Smlouva o EU, když v čl. 29 stanoví, že tohoto cíle má být dosaženo předcházením a potíráním organizované i neorganizované trestné činnosti, zejména terorismu, obchodu s lidmi, trestných činů proti dětem, obchodu s drogami, obchodu se zbraněmi, korupce a podvodu, a to prostřednictvím: (i) užší spolupráce policejních, celních a jiných příslušných orgánů členských států Unie přímo nebo prostřednictvím Europolu²³, (ii) užší spolupráce justičních a jiných příslušných orgánů členských států též prostřednictvím Evropské jednotky pro soudní spolupráci Eurojust²⁴ a (iii) sbližováním předpisů trestního práva členských států, je-li to nezbytné.

Od vstupu v platnost Amsterodamské smlouvy dne 1. května 1999 již nebylo Společenství zaměřeno pouze na dosažení společného trhu a jiných hospodářských cílů. Prioritou se stal snadný přístup občanů k soudům v jakékoli části členských států. Koncept

²² Posílená spolupráce znamená možnost, aby skupina osmi a více členských států Unie mohla mezi sebou nastolit užší integraci v určitém sektoru spolupráce přijetím právních aktů podle stávajícího právního základu stanoveného ve Smlouvě o založení ES nebo ve Smlouvě o EU, a to za určitých podmínek a podle zvláštního schvalovacího postupu. Hlavním účelem flexibilního postupu by měla být zvláště progresivní ochrana před tím, aby jednotlivé členské státy nebo menšina z nich nebrzdila či dokonce neznemožňovala integrační pokrok. Účelem posílené spolupráce v hlavě třetí Smlouvy o EU je umožnit, aby se Unie rychleji rozvíjela v prostor svobody, bezpečnosti a práva, při zachování pravomocí ES a cílů stanovených v hlavě VI Smlouvy o EU.

²³ Viz Úmluva založená na článku K.3 Smlouvy o EU o zřízení Evropského policejního úřadu (European police office) – Úmluva o Europolu ze dne 26. července 1995 (41995A1127(01)). Amsterodamská smlouva vyhlásila cíl vybudovat tzv. prostor svobody, bezpečnosti a práva, při jehož realizaci byla Europolu přisouzena jedna z rozhodujících úloh.

²⁴ Eurojust jako orgán EU byl založen rozhodnutím Rady o zřízení Eurojustu z 28. února 2002.

společné Evropy se stal také projektem služby občanům. Je třeba mít na zřeteli, že přes nové, integrační prvky ale zůstala jednomyslnost i nadále obecnou právní úpravou a podmínkou pro hlasování ohledně přijímání právních aktů třetího pilíře. Tento stav byl pro dosažení dohody či konsensu při přijímání konkrétních opatření v rámci třetího pilíře nelehký a současně i zdoluhavý a i nadále vyžadoval skutečnou ochotu a připravenost jednotlivých států Unie ke kompromisům²⁵.

1.4. Prostor svobody, bezpečnosti a práva

Revidovaný článek 2 Smlouvy o EU nově formuloval cíle Evropské unie. Zatímco Maastrichtská smlouva z roku 1992²⁶ za cíl v oblasti třetího pilíře označovala „rozvíjet úzkou spolupráci v oblastech justice a vnitřních věcí“, Amsterodamská smlouva stanovila obecnější a širší cíl, a sice „zachovávat a rozvíjet Unii jako prostor svobody, bezpečnosti a práva, ve kterém se zaručuje volný pohyb osob ve spojení s vhodnými opatřeními, týkajícími se kontroly na vnějších hranicích, přistěhovalectví, práva azylu a předcházení a potírání zločinnosti“.

Tyto tři pojmy „svoboda, bezpečnost a právo“ jsou navzájem propojeny. Svoboda ztrácí mnoho ze svého významu, nemůže-li být realizována v bezpečném prostředí s plnou podporou právního systému, ve kterém mají všichni občané a rezidenti Unie důvěru. Cílem Amsterodamské smlouvy bylo vytvořit prostor svobody, bezpečnosti a práva do pěti let od vstupu v platnost. K naplnění cílů definovaných Amsterodamskou smlouvou pro oblasti justice a vnitřních věcí byl přijat 3. prosince 1998 „Akční plán Rady a Komise o nejlepších způsobech provádění ustanovení Amsterodamské smlouvy o vytvoření prostoru svobody, bezpečnosti a práva“.

Při výkladu cíle Unie vybudovat prostor svobody, bezpečnosti a práva je třeba zmínit také pojem „Evropa občanů“, který byl původně označením jednoho z výborů, jenž zpracovával tzv. Adonninovu zprávu. Předmětem zprávy byl přehled námětů, jak je možno

²⁵ Tichý, L., Arnold, R., Svoboda, P., Zemánek, J., Král, R.: Evropské právo, Praha: C. H. Beck, 1999, s. 152 an.

²⁶ Maastrichtská smlouva o EU z roku 1992 poprvé institucionalizovala policejní a justiční spolupráci mezi členskými státy jako záležitost tzv. společného zájmu.

řešit nedostatek vazeb evropských orgánů a institucí na evropskou veřejnost. Dalším důležitým termínem je pojem „Evropský justiční prostor“ jak v trestních, tak v civilních věcech. Pokud jde o pojem Evropský justiční prostor v trestních věcech²⁷, je zpravidla chápán tak, že zahrnuje právní nástroje mezinárodní spolupráce v trestních věcech vytvořené v rámci Unie, přičemž jsou k nim přiřazovány i jiné právní nástroje vzniklé před konstituováním Evropské unie, jako jsou Schengenské dohody a jiné právní nástroje. Do vymezení tohoto pojmu tedy není řazena policejní spolupráce.

Ačkoli prostor svobody, bezpečnosti a práva nebyl v Amsterodamské smlouvě vymezen detailně v konkrétní základní definici, byl nicméně koncipován jako interdisciplinární politický a legislativní systém. Amsterodamská smlouva mění spolupráci v oblastech justice a vnitřních věcí v tom smyslu, že vytyčuje úkol vybudovat prostor svobody, bezpečnosti a práva s širěji vytyčenými a současně také s přesněji formulovanými cíly. Také následnými aktivitami vrcholných orgánů EU byla potvrzena silná politická vůle k vybudování skutečného prostoru svobody, bezpečnosti a práva.

Amsterdam původně předpokládal vytvořit prostor svobody, bezpečnosti a práva do pěti let po vstupu smlouvy v platnost v květnu 1999. Jako důsledek tohoto úkolu je ovšem třeba paralelně zajistit zvýšenou bezpečnost pro všechny „evropské občany“, což vyžaduje, aby byla přijata nezbytná průvodní bezpečnostní opatření, zejména na úseku kontroly vnějších hranic Unie a potírání ilegálního přistěhovalectví. Lze říci, že Amsterdam zavedl princip spočívající v tom, že každá relevantní činnost vyvíjená na základě Smlouvy o EU musí také odrážet všeobecný přístup tkvící v termínu prostoru svobody, bezpečnosti a práva. Stručně lze tyto tři principy charakterizovat takto:

1. Označení „prostor svobody“ představuje zajištění volného pohybu osob na základě Schengenských dohod a zároveň i ochranu základních práv a svobod včetně plného respektování zásady nediskriminace.
2. Označení „prostor bezpečnosti“ obsahuje opatření na potírání trestné činnosti, zejména terorismu a všech forem organizované trestné činnosti. Tomuto účelu mají sloužit Vídeňský akční plán k Amsterdamu nebo Akční plán Evropské unie boje proti drogám, jakož i další opatření Unie.

²⁷ Viz Polák, P.: Úprava mezinárodní právní pomoci v trestních věcech v rámci Evropské unie s přihlédnutím k ochraně jejích finančních zájmů. Brno: Masarykova univerzita, 2003, s. 83.

3. Označení „prostor práva“ vystihuje otázku odstranění rozdílů existujících mezi jednotlivými členskými státy, pokud jde o národní právní úpravy v oblasti jak trestněprávní, tak občanskoprávní. V oblasti trestněprávní se jedná především o zlepšení koordinace při trestním stíhání a stanovení minimálních norem pro srovnatelná ustanovení trestního práva hmotného včetně trestů a v neposlední řadě i trestního procesu.

1.5. Vídeňský akční plán, Tampere, Tampere II

Na základě výzvy Evropské Rady byl přijat Radou pro justici a vnitro dne 3. prosince 1998 ve Vídni Akční plán Rady a Komise o nejlepších způsobech provádění ustanovení Amsterodamské smlouvy o vytvoření prostoru svobody, bezpečnosti a práva („Vídeňský akční plán k Amsterodamu“ nebo také „Akční plán“)²⁸. Jeho posláním bylo zajistit plnou a bezodkladnou realizaci prioritních úkolů Amsterodamské smlouvy v co možná nejkratším časovém horizontu. Text akčního plánu není právně závazný, má však velkou váhu v tom smyslu, že úkoly v něm specifikované jsou považovány za politicky závazné. Akční plán sestává z části úvodní a části obsahující priority a opatření. Úvodní část obsahuje některá odborná a politická východiska včetně definování základních pojmů a institutů Amsterodamu, jako např. charakterizování pojmů prostoru svobody, bezpečnosti a práva. V části týkající se priorit a opatření jsou charakterizovány otázky výběru kritérií a vymezeny úkoly v souvislosti s přijímanými opatřeními na období dvou a pěti let po vstupu Amsterodamu v platnost v politikách souvisejících s volným pohybem osob (první pilíř) a v oblasti policejní a justiční spolupráce v trestních věcech (třetí pilíř). Stupně priority nebo prioritní opatření jsou v Akčním plánu zakotveny ve dvou různých skupinách²⁹.

²⁸ Akční plán Rady a Komise o nejlepších způsobech provádění ustanovení Amsterodamské smlouvy o vytvoření prostoru svobody, bezpečnosti a práva. Text přijatý Radou pro justici a vnitřní věci 3. prosince 1998 (19989/C 19/01) (31999Y0123(01)).

²⁹ Je možno konstatovat, že ani se zesíleným zaměřením prací Unie na boj proti organizované trestné činnosti, jak je stanoveno v Amsterodamské smlouvě, neučinila Evropská unie žádný nový objev. Touto tematikou se zabýval například už Akční plán boje proti organizované kriminalitě z roku 1997²⁹, na jehož základě byla přijata některá důležitá opatření ke sbližování práva.

Na Vídeňský akční plán k Amsterdamu bezprostředně navazuje dokument Evropské rady z jejího zvláštního zasedání konaného v Tampere ve dnech 15. a 16. října 1999, které se věnovalo zintenzivnění a zpřesnění opatření k vytváření prostoru svobody, bezpečnosti a práva. Evropská rada se v tomto programu shodla na řadě politických záměrů a priorit, které měly prostor svobody, bezpečnosti a práva urychleně proměnit v realitu. Tento cíl Evropská rada natrvalo zařadila na první místo své politické agendy. Tento dokument obsahuje především základní tezi, podle níž k tomu, aby bylo možno užívat svobody, je zapotřebí skutečného prostoru práva, v němž lidé mají k soudům a dalším orgánům v kterémkoli členském státě přístup stejně snadný jako ve svém státě domovském. Přitom pachatelé nesmějí mít možnost využívat rozdílnosti soudních systémů členských států. Rozsudky a jiná rozhodnutí se musí respektovat a vykonávat v celé Unii, přičemž je zapotřebí dosáhnout větší kompatibility a vyšší míry slučitelnosti právních řádů členských států. Lepší přístup k soudům v Evropské unii by mělo usnadňovat kromě praktických technických opatření hlavně přijetí minimálních standardů zaručujících přiměřenou úroveň právní pomoci v přeshraničních věcech, platnou v celé Unii, a zvláštní společná procesní pravidla zjednodušeného a zrychleného řízení v přeshraničních věcech. Za důležitá opatření pro posílení spolupráce v boji proti kriminalitě se považují Smlouvou o EU předvídané společné vyšetřovací týmy a podpůrná role Europolu na jejich činnosti a dále vytvoření operační jednotky evropských policejních ředitelů. Úloha Europolu³⁰ byla označena jako klíčová. V závěrech dokumentu zvláštní schůzky Evropské rady ve finském Tampere byl vyjádřen záměr svěřit Europolu další úlohy a funkce, a to především v boji proti terorismu, mezinárodnímu organizovanému zločinu a praní peněz v co možná nejširším záběru³¹. Evropská rada dále souhlasila s vytvořením Eurojustu³² a Evropské policejní akademie (CEPOL)³³.

³⁰ O zřízení evropské policejní jednotky rozhodla Maastrichtská smlouva v ustanovení článku K.1 odst. 9. Ten v podobě specializovaného útvaru pro boj s drogovou kriminalitou zahájil činnost dne 3. ledna 1994. Smlouva o Europolu však byla uzavřena až dne 26. 7. 1995. Europol sídlí v Haagu.

³¹ Pikna, B.: Europol – právní a funkční aspekty. Právník 1/2006, s. 47.

³² Vznik Eurojustu byl dán na základě Rozhodnutí z 28. února 2002 o zřízení Evropské jednotky pro justiční spolupráci za účelem posílení boje proti závažné trestné činnosti (2002/187/JVV). Podrobněji viz kapitola II. Moderní nástroje justiční spolupráce v trestních věcech.

³³ Rozhodnutí Rady z 22. prosince 2000, kterým se zřizuje Evropská policejní akademie (College Européen de Police - CEPOL), která má sloužit ke školení vyšších policejních úředníků a dalších úředníků donucovacích orgánů.

Haagský program zvaný Tampere II přijatý v podobě závěrů předsednictví ze zasedání Evropské rady v Bruselu ve dnech 4. – 5. listopadu 2004 navazuje na závěry summitu v Tampere a představuje akční plán Komise na období let 2005 - 2009 stanovící priority v oblasti justiční spolupráce v trestních věcech. Pětileté období od Tampere bylo vyhodnoceno a byly učiněny závěry na dalších pět let, které měly být založeny na myšlence prostoru svobody, bezpečnosti a práva. V rámci Haagského programu vyzvala Evropská rada Evropskou komisi, aby v roce 2005 předložila Akční plán, ve kterém budou cíle a priority Haagského programu převedeny do konkrétních opatření včetně harmonogramu pro jejich plnění. Evropská komise vypracovala Sdělení Radě EU a Evropskému Parlamentu, které obsahovalo Akční plán. Toto Sdělení Evropská komise schválila dne 10. května 2005 a předložila je Radě EU. Jedná se např. o problematiku antiteroristických aktivit, přijetí rozpracovaných rámcových rozhodnutí (např. rámcového rozhodnutí o uplatňování zásady vzájemného uznávání peněžitých trestů a pokut³⁴, rámcového rozhodnutí o procesních právech v trestním řízení³⁵, rámcového rozhodnutí o aplikaci zásady „ne bis in idem“³⁶ atd.), dále o vytvoření centrálního evropského informačního systému (SIS II,³⁷ CIS – Celní Informační Systém³⁸, EURODAC³⁹, Europol Information System – EIS⁴⁰), vytvoření evropského registru odsouzených osob a projektu přeshraniční

³⁴ Rámcové rozhodnutí Rady 2005/214/SVV o uplatňování zásady vzájemného uznávání peněžitých trestů a pokut bylo schváleno Radou pro justici a vnitro dne 24. února 2005. Členské státy se zavázaly implementovat toto rámcové rozhodnutí do svých vnitrostátních právních řádů do 22. března 2007.

³⁵ Návrh rámcového rozhodnutí Rady o procesních právech v trestním řízení je aktuálně projednáván v rámci pracovní skupiny Rady EU pro hmotné právo DROIPEN. Návrh rámcového rozhodnutí byl dne 29. 4. 2004 postoupen Radě EU k jednání. Účelem návrhu EK má být stanovení minimálních standardů, týkajících se určitých procesních práv podezřelých, resp. obviněných osob v trestním řízení v rámci celé EU. Návrh byl vypracován na základě Zelené knihy EK o procesních zárukách podezřelých a obviněných v trestním řízení v celé EU z 19. 2. 2002 COM (2003) 75 final.

³⁶ Návrh rámcového rozhodnutí Rady o aplikaci principu „ne bis in idem“ byl projednáván v Radě EU od března roku 2003. Přes intenzivní vyjednávání se nepodařilo nalézt shodu ohledně některých zásadních otázek a jeho projednávání bylo prozatím pozastaveno.

³⁷ Je připravována zásadní inovace SIS, která je označována SIS II. Nový systém bude vést nové kategorie záznamů, budou zavedeny odkazy mezi určitými kategoriemi záznamů a systém bude mít i některé nové funkce. Dále viz nařízení č. 2424/2001 a rozhodnutí Rady č. 2000/886/JVV z 6. prosince 2001 o vývoji druhé generace Schengenského informačního systému.

³⁸ CIS – společný automatizovaný informační systém pro potřeby celních správ, který zřídila Úmluva vypracovaná na základě článku K.3 Smlouvy o Evropské unii o používání informační technologie pro celní účely sjednaná dne 26. června 1995.

³⁹ Právní základ pro vytvoření tohoto systému je nařízení Rady EU č. 2725/2000 z 11. prosince 2000 o zřízení „EURODAC“ pro porovnání otisků prstů za účelem účinného použití Dublinské úmluvy, která slouží k určení členského státu příslušného pro posuzování žádosti o azyl podané v členském státě EU.

⁴⁰ Informační systém Europolu (EIS – European Information System) obsahuje veškeré informace nezbytné pro plnění úkolů Europolu, tj. údaje k osobám a trestné činnosti.

výměny informací (databanky DNA, daktyloskopických otisků, balistiky, registrace automobilů, telefonních čísel, identifikačních údajů osob atd.).

1.6. Princip vzájemného uznávání rozhodnutí v trestních věcech

Myšlenka vzájemného uznávání rozhodnutí v trestních věcech byla poprvé představena na zasedání Evropské rady v Cardiffu ve dnech 15. a 16. června 1998. Bod 45 (f) Akčního plánu Rady a Komise o nejlepších způsobech provádění ustanovení Amsterdamské smlouvy o vytvoření prostoru svobody, bezpečnosti a práva stanovil, že do dvou let od vstupu v platnost Amsterdamské smlouvy má být započat proces za účelem usnadnění vzájemného uznávání rozhodnutí v trestních věcech. Akční plán Rady z Cardiffu pochází ze dne 3. prosince 1998 a jeho obsah se váže k Amsterdamské smlouvě a určuje kromě jiného základní směry naplňování části Amsterdamské smlouvy o prostoru svobody, bezpečnosti a práva. Podle tohoto plánu měla být v období dvou let, resp. pěti let po vstupu Amsterdamské smlouvy v platnost přijata celá řada opatření k jejímu zdokonalení. Jde např. o plán zdokonalit Evropskou justiční síť, dokončit a provést Úmluvu o vzájemné pomoci v trestních věcech mezi členskými státy EU, zjednodušit vydávání osob mezi členskými státy, zahájit proces vedoucí ke zjednodušení vzájemného uznávání a výkonu rozhodnutí v trestních věcech, zlepšit některé formy přeshraniční spolupráce nebo zvážit výměnu informací z trestních rejstříků členských států⁴¹.

Myšlenka vzájemného uznávání rozhodnutí v trestních věcech byla znovu diskutována na zasedání Evropské rady v Tampere v roce 1999, kde bylo přijato rozhodnutí, podle něhož se měl princip vzájemného uznávání rozhodnutí stát v rámci Evropské unie základním kamenem spolupráce v civilních i trestních věcech (body 33 – 37)⁴². Princip vzájemného uznávání v podstatě přináší koncept, podle něhož jsou veškerá rozhodnutí národních justičních orgánů přímo vykonatelná na celém území Evropské unie. Evropská rada též výslovně uvedla, že tento princip se má aplikovat nejen

⁴¹ Fenyk J., Kloučková S.: Mezinárodní justiční spolupráce v trestních věcech, Druhé aktualizované a doplněné vydání, Linde Praha a.s., 2005, s. 116.

⁴² Viz Instruments on judicial cooperation in criminal matters within the third pillar of the European Union, Council of the European Union, 16. 6. 2004, s. 14.

na soudní rozhodnutí, ale též na rozhodnutí předcházející vlastnímu řízení před soudem. Evropská rada vyzvala Evropskou komisi a Radu EU, aby přijaly do prosince 2000 program opatření k provedení principu vzájemného uznávání. Princip vzájemného uznávání byl zvolen za účelem upevnění spolupráce mezi členskými státy, ale také za účelem zvýšení ochrany individuálních práv. Díky zajištění toho, že rozhodnutí přijaté v jednom členském státě nebude revidováno v téže věci v jiném členském státě, měl princip vzájemného uznávání přinést zvýšení právní jistoty v Unii. Prvním nástrojem, který byl na základě principu vzájemného uznávání v rámci justiční spolupráce v trestních věcech EU přijat, bylo rámcové rozhodnutí Rady ze dne 13. června 2002 o evropském zatýkacím rozkazu a postupech předávání mezi jednotlivými členskými státy (2002/584/JVV). Závěry ze zasedání Evropské rady v Tampere totiž obsahují požadavek, aby mezi členskými státy Unie byl zrušen formální postup vydávání osob. V případě extradičního řízení zásada vzájemného uznávání znamená, že v řízení o vydání pachatele každý národní justiční orgán rozhodnutí v trestní věci jiného členského státu ipso facto uzná a vykoná. Vzájemné uznávání soudních rozhodnutí v trestních věcech mělo být krokem vpřed a jeho fungování mělo představovat překročení koncepce třetího pilíře Evropské unie. Některými autory je princip vzájemného uznávání označován za federalizující prvek v pojmání Unie vzhledem k tomu, že všechny členské státy se na tomto úseku vzdávají své státní suverenity ve prospěch ostatních členských států⁴³.

Podle dokumentu Rady za finského předsednictví pod č. 7090/99 ze dne 29. května 1999 a finského diskusního příspěvku (dok. Rady 9958/99 ze dne 19. července 1999) je zřejmé, že: „vývoj justičního prostoru si žádá zaujetí jednotného přístupu, stejně jako tomu bylo v oblasti společného trhu, tj. kombinaci odstranění technických, právních a administrativních překážek – a pokud budou dány podmínky – harmonizaci legislativy a aplikaci principu vzájemného uznávání rozhodnutí“. Přenesení konceptu vzájemného uznávání z oblasti politiky vnitřního trhu, kde byl původně úspěšně aplikován, do odvětví trestního práva, má ovšem i své kritiky, kteří poukazují na to, že aplikace principu vzájemného uznávání v trestních věcech v EU je dlouhodobě neudržitelná, neboť tento princip vyžaduje určitou základní porovnatelnost základních národních úprav členských států. Tento nedostatek je údajně odstranitelný jen zavedením harmonizované evropské

⁴³ Pipková, H.: K návrhu evropského zatýkacího rozkazu, *Justiční praxe*, 2002, č. 4, s. 220-222.

legislativy. Princip vzájemného uznávání rozhodnutí v trestních věcech se velmi liší od tradičního principu justiční spolupráce v trestních věcech mezi státy. Na základě principu justiční spolupráce v trestních věcech zaslal jeden stát dožádání o právní pomoc ohledně určitého úkonu v trestní věci druhému státu. Tento dožádaný stát poté přijal rozhodnutí, zda vyhoví této žádosti o poskytnutí právní pomoci či nikoli, přičemž toto rozhodnutí bylo přijato na základě právního systému uvedeného dožádaného státu. Právní pomoc se odehrává na základě platných mezinárodních smluv o právní pomoci, kde je zachováno toto základní rozdělení rolí dvou spolupracujících států⁴⁴. Naopak, je-li aplikován princip vzájemného uznávání, rozhodnutí žádajícího státu (tzv. vydávajícího státu) je účinné jako takové v rámci právního systému dožádaného státu (tzv. vykonávajícího státu), ačkoli vykonávajícímu státu bylo zachováno právo za určitých podmínek odmítnout uzнат či implementovat takové rozhodnutí do vnitrostátního aktu podle svého právního systému⁴⁵. Jiní autoři také poukazují na to, prostředím vzájemné důvěry mezi justičními orgány členských států, které je nutné pro fungující aplikaci principu vzájemného uznávání rozhodnutí, bude dosaženo jen tehdy, pokud rozdíly v hmotném právu členských států nebudou příliš hluboké a pokud se potlačí tradiční nechuť členských států tyto rozdíly postupně překonávat⁴⁶.

Program opatření k provedení principu vzájemného uznávání rozhodnutí v trestních věcech⁴⁷ mapuje různé oblasti, na něž by se členské státy měly zaměřit za účelem postupného naplňování principu vzájemného uznávání rozhodnutí v trestních věcech v rámci EU. Z hlediska mezinárodní justiční spolupráce jsou zajímavé především následující politiky, kterými se zabýval summit v Tampere: a) zavedení skutečného evropského justičního prostoru (přístup k soudům a vzájemné uznávání justičních rozhodnutí, zjednodušení vydávacího řízení mezi členskými státy EU), b) zkvalitnění boje proti kriminalitě na území celé EU (společné vyšetřovací týmy, zřízení Eurojustu).

⁴⁴ Viz Weyembergh, A.: La reconnaissance mutuelle des décisions judiciaires en matière pénale contre les Etats membres de l'Union européenne: mise en perspective, Institut d'Etudes européennes, s. 25-63.

⁴⁵ Viz Peers, S.: Mutual recognition and criminal law in the European Union: Has the Council got it wrong? Common Law Market Review 41, 2004 Kluwer Law International, s. 5-36.

⁴⁶ Vogel, J.: Stand und Tendenzen der Harmonisierung des materiellen Strafrechts in der Europäischen Union, IUS EUROPAEUM, Band 23, Verlagsgesellschaft Baden-Baden, s. 56.

⁴⁷ Program opatření byl přijat Radou EU dne 30. listopadu 2000. Úř. věst. C 12, 15. 1. 2001, s. 10.

1.7. Role orgánů EU ve třetím pilíři

Justiční spolupráce v trestních věcech je uskutečňována na úrovni jednotlivých orgánů a institucí EU (pracovní skupiny, řídicí výbory, koordinační výbory, jakož i pravidlená setkávání ministrů spravedlnosti a vnitřních věcí v rámci Rady EU). Hlavním orgánem, který tedy přijímá rozhodnutí v oblasti třetího pilíře, je Rada EU⁴⁸, či přesněji zástupci vlád členských států zasedající v Radě EU. Označení „zástupci vlád“ odpovídá funkci, kterou Rada EU zastává v oblasti mezivládní spolupráce, kde nepůsobí jako komunitární orgán EU, nýbrž jako orgán unijní, mezivládní. Rovněž COREPERu⁴⁹ se přiznávají ve Smlouvě o EU určité pravomoci v této oblasti. Jeho hlavním úkolem je projednávání a příprava legislativních návrhů, o nichž poté, často již jen formálně, rozhoduje Rada. COREPERu podléhá přibližně 200 pracovních skupin, zabývajících se technickými detaily jednotlivých legislativních aktů⁵⁰.

Pro plnění úkolů v oblasti třetího pilíře je Radě nápomocen Koordinační výbor mezivládní povahy, vytvořený v rámci struktury Rady na základě článku 36 Smlouvy o EU⁵¹. Je složen z vysokých úředníků zúčastněných národních ministerstev (spravedlnosti, vnitra) a dále zástupce Evropské komise. Kromě koordinační úlohy má výbor za úkol podávat stanoviska Radě na její žádost nebo z vlastní iniciativy a dále přispívat k přípravě Rady v oblasti třetího pilíře.

I když Evropský parlament ani po Amsterodamu nemá spolurozhodovací pravomoc při přijímání aktů třetího pilíře a ani jiné důležitější pravomoce v rámci tohoto procesu, přesto byla jeho pozice výrazněji posílena. Konkrétně jde o to, že Rada před přijetím rámcových rozhodnutí, rozhodnutí a úmluv konzultuje Evropský parlament ve lhůtě, kterou

⁴⁸ Rada EU je rozhodovací orgán EU, jehož prvořadá úloha je legislativní, neboť má pravomoc vydávat odvozené právní akty. V oblasti třetího pilíře se schází Rada pro spravedlnost a vnitro. Skládá se z jednoho zástupce každého členského státu na ministerské úrovni. Rada pro spravedlnost a vnitřní věci se schází dle potřeby s tím, že v předsednictví Rady se členské státy po šesti měsících střídají dle předem daného pořadí. Předseda Rady EU určuje její agendu a priority pro období předsednictví.

⁴⁹ COREPER (Comité des représentants permanents), neboli Výbor stálých zástupců, sestává ze stálých zástupců členských států v Bruselu, kteří jsou v úzkém trvalém kontaktu s Evropskou komisí. COREPER není zmíněn ve Smlouvě o založení ES, ačkoliv působil již od vzniku tohoto společenství. Jeho institucionalizace byla uskutečněna až tzv. Bruselskou smlouvou.

⁵⁰ V oblasti justiční spolupráce se schází především pracovní skupina pro justiční spolupráci v trestních věcech, pracovní skupina pro Evropskou justiční síť, pracovní skupina pro mezinárodní právo veřejné, pro SIS/SIRENE nebo pro schengenské acquis.

⁵¹ Tzv. Výbor dle čl. 36 (CATS).

mu stanoví Rada, a která nemůže být kratší než tři měsíce. Stanoviska Evropského parlamentu však nejsou pro Radu závazná a představují spíše autorizovaný názor. Evropskému parlamentu je v této souvislosti rovněž přiznáno právo být pravidelně informován předsednictvím Rady a Evropské komise o aktivitách v oblasti třetího pilíře a dále právo interpelovat Radu nebo jí dávat doporučení týkající se pracovních záměrů Rady a každoročně konat rozpravu o pokroku dosaženém v oblasti třetího pilíře. Zatímco i po Amsterdamu a Nice⁵² se Evropský parlament nachází na okraji čistě unijního dění, Evropská komise⁵³ částečně posílila tím, že má nyní právo podávat návrhy unijních právních aktů spolu s členskými státy.

Lze říci, že jednou z hlavních institucionálních inovací ve třetím pilíři je zavedení (omezené) jurisdikce Evropského soudního dvora⁵⁴. Tím se značně rozšiřuje jeho pravomoc v porovnání se stavem před Amsterdamem. Soudnímu dvoru byla přidělena pravomoc rozhodovat o předběžných otázkách týkajících se platnosti a výkladu rámcových rozhodnutí a rozhodnutí, výkladu úmluv a platnosti a výkladu opatření k jejich provádění. Jedná se o fakultativní jurisdikci s tím, že každý členský stát unie může uznat pravomoc ESD rozhodovat o předběžných otázkách, které mu postoupily národní soudy, a to tím, že učiní v této záležitosti prohlášení buď při podpisu Amsterodamské smlouvy, nebo kdykoliv později. I když členský stát neuzná pravomoc Soudního dvora ohledně svých vlastních soudů, může předkládat připomínky, pokud jde o případy postoupené soudy jiných členských států. Evropský soudní dvůr má pravomoc přezkoumávat legalitu rámcových rozhodnutí a rozhodnutí na základě žalob podaných členským státem Unie nebo Evropskou komisí pro nepřislušnost, porušení podstatných formálních náležitostí, porušení Smlouvy o EU nebo právního předpisu vydaného k jejímu provedení, nebo pro zneužití pravomoci. Žaloby je nutno podat do dvou měsíců od uveřejnění inkriminovaného aktu. Žaloby je tedy oprávněn podávat pouze buď členský stát, nebo Evropská komise. A konečně, Evropský

⁵² Ratifikace Niceské smlouvy (2003) započala čtvrtou fází spolupráce v oblasti třetího pilíře. Rozšíření EU v roce 2005 si vynutilo další revizi základních smluv - Niceská smlouva zakotvuje mj. institucionální změny, posílení rozhodování kvalifikovanou většinou, novou úpravu úzké spolupráce a změny v soudnictví.

⁵³ Evropská komise je nezávislý, permanentní, kolektivní výkonný orgán EU reprezentující (na rozdíl od Rady EU) nadnárodní nezávislou složku Společenství a představuje nadstátní orgán chránící společné zájmy celého Společenství. Její hlavní pravomoci je iniciativa v předkládání právních aktů a příprava příslušné legislativy v rámci EU.

⁵⁴ Evropský soudní dvůr se skládá z 25 soudců a 9 generálních advokátů, kteří jsou jmenováni společnou dohodou vlád členských států na dobu šesti let. Soudní dvůr je vázán pouze evropským právem a zajišťuje především jeho dodržování, vykládá právo primární i sekundární.

soudní dvůr má pravomoc řešit spory mezi členskými státy navzájem nebo mezi členskými státy a Evropskou komisí ohledně interpretace nebo aplikace právních aktů třetího pilíře.

Novinkou, kterou přinesla Amsterodamská smlouva, bylo posílení úlohy národních parlamentů ve vztahu k opatřením prvního a třetího pilíře, zakotvené Protokolem o úloze vnitrostátních parlamentů v Evropské unii, který tvoří přílohu k Amsterodamské smlouvě. Protokol stanoví závaznou šestitýdenní lhůtu, s výjimkou naléhavých případů, která poskytuje čas pro to, aby mohly být návrhy opatření prokonzultovány národními parlamenty v mezidobí než bude návrh projednávat Rada.

1.8. Komunitární a unijní právo

Evropské právo představuje systém práva zahrnující jak právo Evropského společenství (komunitární, nadnárodní), tak i tzv. právo Evropské unie, které má mezivládní charakter. První pilíř je charakterizován svou převažující komunitární, nadnárodní povahou (tzv. supranacionalitou) na rozdíl od zbývajících dvou pilířů, pro které je charakteristická mezivládní spolupráce, tj. spolupráce na úrovni členských států Evropské unie bez možnosti přímého zásahu orgánů EU. Této skutečnosti odpovídají i stanovené procedury a charakter závaznosti přijímaných aktů v rámci jednotlivých pilířů. Tyto dva právní systémy, komunitární a unijní, existují relativně nezávisle na systému mezinárodního práva veřejného a na právních rádech členských států Unie. Evropské právo je proto dnes chápáno jako právo tří Evropských společenství (komunitární právo) a právo EU (unijní, mezivládní právo). Podle článku 281 Smlouvy o založení ES mají všechna tři společenství⁵⁵ mezinárodněprávní subjektivitu a mají způsobilost k mezinárodněprávním úkonům včetně deliktivní způsobilosti. Naproti tomu Evropská unie mezinárodněprávní subjektivitu nemá.

Komunitární právo ES tvoří jako celek zvláštní, samostatný systém práva. Podstatným rysem komunitárního práva je jeho přednost před národním právem včetně národních ústav členských států Unie a jeho bezprostřední použitelnost. Za právní akty

⁵⁵ Po skončení platnosti Smlouvy ESUO v červenci 2002, se jedná o společenství dvě, tedy ES a EUROATOM.

Společenství jsou v souladu s článkem 249 Smlouvy o založení ES označována nařízení, směrnice, rozhodnutí, doporučení a stanoviska.

Pramenem unijního práva neboli práva EU je jednak Smlouva o EU⁵⁶, označovaná jako primární unijní právo, jednak sekundární právní akty vydávané na jejím základě a označované jako odvozené, sekundární unijní právo. Platí zásada, že právní akty Evropské unie nemohou být v rozporu s komunitárními právními akty ES.

Komunitární právo je samostatným právním systémem, autonomním na mezinárodním právu⁵⁷. Je charakterizováno přímým účinkem svých norem v členských státech a předností před právy členských států, což je dáno tzv. supranacionalitou, neboli delegací svrchovaných pravomocí státu na ES⁵⁸. Unijní právo má naopak stále mezinárodněprávní charakter, jemuž se vymyká pouze hierarchie jeho pramenů⁵⁹, neboť ve věcech spadajících do druhého a třetího pilíře EU nedochází k delegaci svrchovaných pravomocí, takže supranacionalita se zde neuplatňuje a unijní právo postrádá přímý účinek a přednost. Smlouvu o EU lze charakterizovat jako smlouvu mezinárodního práva veřejného, předpokládající realizaci svého obsahu prostřednictvím dalších právních aktů, která ovšem nevytváří vlastní právní řád srovnatelný s komunitárním právem.

Po více než pěti letech od účinnosti Amsterodamské smlouvy se ukazuje, že hranice prvního a třetího pilíře EU jsou mnohdy mlhavé a často dochází k tzv. komunitarizaci. Tím se nejčastěji rozumí proces, kdy určitý okruh právních vztahů přechází z některého z nekomunitárních pilířů, druhého nebo třetího, do pilíře prvního, tedy komunitárního. Zjednodušeně řečeno, ke komunitarizaci dochází, jestliže se určitý okruh právních vztahů dostává z úrovně rozhodování jednomyslného do úrovně rozhodování kvalifikovanou většinou, tedy z úrovně mezivládní na úroveň nadnárodní. Příkladem komunitarizace je přechod některých oblastí, které byly ještě v maastrichtském znění

⁵⁶ Primární unijní právo představují články 1-7 a 11-53 Smlouvy o EU. Součástí primárního unijního práva jsou rovněž dokumenty připojené ke Smlouvě o EU, které se týkají třetího pilíře.

⁵⁷ Ke komunitárnímu právu, neboli právu ES, přímému účinku a přednosti blíže viz Týč, V.: *Základy práva Evropských společenství pro ekonomy*, 2. aktualizované a doplněné vydání, Linde Praha, a.s. 1999, str. 48 a n.

⁵⁸ K supranacionalitě viz Týč, V., Jílek, D.: *Základy práva Evropských společenství*, MU Brno, PrF, Doplněk 1993, str. 21 a n.

⁵⁹ K rovnosti mezi prameny mezinárodního práva viz Malenovský, J.: *Mezinárodní právo veřejné, obecná část*, Brno, Doplněk 1993, str. 93 – 94.

Smlouvy o EU součástí třetího pilíře, po nabytí účinnosti Amsterodamské smlouvy⁶⁰ do prvního pilíře.

1.9. Právní akty třetího pilíře

Spolupráce v oblasti justice a vnitřních věcí před přijetím Amsterodamské smlouvy byla poznamenána slabostí jejích nástrojů a nejistotou, pokud jde o jejich právní charakter, rozsah i věcný dopad. To platilo zejména o společném postoji a společných akcích. Pouze úmluvy jako nástroje třetího pilíře nevyvolávaly pochybnosti ohledně jejich právních účinků. Na druhé straně se však úmluvy, které vyžadovaly ratifikaci v členských státech, ukázaly jako nástroj složitý a těžkopádný. Těmito otázkami se zabývala mezivládní konference členských států Unie (1996 – 1997), která vyústila v přijetí Amsterodamské smlouvy. Některé závažnější nedostatky se podařilo do určité míry eliminovat tím, že byla zvýšena jak právní závaznost, tak i reálná použitelnost nových aktů revidovaného třetího pilíře, včetně úmluv.

Právní akty sekundárního unijního práva ve třetím pilíři EU po revizi provedené Amsterdamskou smlouvou definuje článek 34 odstavec 2 Smlouvy o EU. Jedná se o následující nástroje, které s dále uvedenými výjimkami Rada EU⁶¹ přijímá jednomyslně:

a) **Společné postoje** (*common position, position commune, gemeinsamer Standpunkt*) podle článku 34 odstavec 2 písmeno a) vymezují přístup EU k určité otázce, které členské státy podle článku 37 hájí v mezinárodních organizacích a na mezinárodních konferencích, jichž se účastní. Tím se podobá původnímu společnému stanovisku (*Joint position*), avšak s novým aspektem, kterým je jurisdikce Evropského soudního dvora k rozhodování sporů mezi členskými státy Unie ohledně interpretace nebo aplikace tohoto právního aktu (čl. 35 odst. 7 Smlouvy o EU). Sama Smlouva o EU ani v amsterodamském znění povahu tohoto nástroje blíže nevymezuje. Z povahy věci je ovšem zřejmé, že jde o akty mající pouze politickou závaznost a nepřímý právní význam, i když někteří autoři je považují za právní akty, které mají doporučující charakter.

⁶⁰ Tomášek, M: Vytyčování hranic prvního a třetího pilíře Evropské unie, Právník 7/2005, s. 61.

⁶¹ Nejde v tomto případě o nástroje přijímané Radou EU jako komunitárním orgánem. Výstižnější by zde bylo označení nástroje členských států Unie sdružených v Radě, či jednajících na půdě Rady EU.

b) **Rámcová rozhodnutí** (*Framework Decision, décision-cadre, Rahmenbeschluss*) podle článku 34 odstavec 2 písmeno b) přijímaná za účelem sblížení zákonů a jiných předpisů členských států, která jsou pro členské státy závazná co do výsledku, kterého má být dosaženo, přičemž volba forem a prostředků se ponechává vnitrostátním orgánům. Závazností svého cíle a volností ponechanou členským státům ohledně prostředků k jeho dosažení se tyto právní akty podobají směrnicím. Na rozdíl od směrnic je však u rámcových rozhodnutí Smlouvou o EU výslovně vyloučen přímý účinek⁶². Znamená to, že se nelze dovolávat ze strany fyzických nebo právnických osob toho, že tento akt třetího pilíře nebyl implementován ani po uplynutí lhůty stanovené pro jeho aplikaci uvedené v textu. Jelikož rámcové rozhodnutí nemá přímý účinek a vzhledem k tomu, že představuje jen akt třetího pilíře, a nikoliv akt komunitární, má rámcové rozhodnutí ještě další rozdílné právní důsledky ve vnitrostátním právu členských států. Nelze např. aplikovat odpovědnost za škodu způsobenou neimplementováním rámcového rozhodnutí do národního práva. Přes všechny nedokonalosti slouží rámcové rozhodnutí jako účinný prostředek pro účely harmonizace práva v členských státech. Nejvýznamnějšími příklady dosud přijatých rámcových rozhodnutí jsou především: rámcové rozhodnutí Rady 2000/383/SVV ze dne 29. května 2000 o zvýšené ochraně trestními a jinými sankcemi proti padělání ve spojitosti se zaváděním eura, rámcové rozhodnutí Rady 2001/220/SVV ze dne 15. března 2001 o postavení obětí v trestním řízení, rámcové rozhodnutí Rady 2001/413/SVV ze dne 28. května 2001 o potírání podvodů a padělání bezhotovostních platebních prostředků, rámcové rozhodnutí Rady 2001/500/SVV ze dne 26. června 2001 o praní peněz, identifikaci, vysledování, zmrazení, zajištění a propadnutí nástrojů trestné činnosti a výnosů z ní, rámcové rozhodnutí Rady 2002/475/SVV ze dne 13. června 2002 o boji proti terorismu, rámcové rozhodnutí Rady 2002/465/SVV ze dne 13. června 2002 o společných vyšetřovacích týmech, rámcové rozhodnutí Rady 2002/584/SVV ze dne 13.

⁶² Členské státy EU mají na základě čl. 34 odst. 2 písm. b) Smlouvy o EU povinnost implementovat ve stanovené lhůtě rámcová rozhodnutí Rady EU do svých vnitrostátních právních řádů. Tyto státy jsou však současně signatáři bilaterálních a multilaterálních mezinárodních smluv, jejichž ustanovení již obdobnou problematiku upravují. Vzniká proto zásadní otázka, zda se závazky z rámcových rozhodnutí (implementované do národního práva) dostávají do rozporu s mezinárodními smluvními závazky těchto států (či nikoliv). Vztah mezinárodní smlouvy a rámcového rozhodnutí s totožným předmětem úpravy vede k otázce, zda rámcové rozhodnutí má přednost před mezinárodní smlouvou a může měnit závazky vyplývající z mezinárodních smluv ve vzájemných vztazích mezi členskými státy. Blíže viz Polák, P., Meze možností právní úpravy justiční spolupráce v trestních věcech rámcovým rozhodnutím, *Trestní právo* č. 4/2004.

června 2002 o evropském zatýkacím rozkazu a postupech předávání mezi členskými státy, rámcové rozhodnutí Rady 2002/629/SVV ze dne 19. července 2002 o boji proti obchodování s lidmi, rámcové rozhodnutí Rady 2003/568/SVV ze dne 22. července 2003 o boji proti korupci v soukromém sektoru a rámcové rozhodnutí Rady 2003/577/SVV ze dne 22. července 2003 o výkonu příkazů k zajištění majetků nebo důkazů v Evropské unii.

c) **Rozhodnutí** (*Decision, décision, Beschluss*) podle článku 34 odstavec 2 písmeno c) jsou přijímána za jakýmkoli účelem, který je v souladu s cíli hlavy VI. Smlouvy o EU, s výjimkou sblížení zákonů a jiných předpisů členských států. Rozhodnutí jsou závazná, nikoli však bezprostředně účinná. Rada dále může přijímat kvalifikovanou většinou opatření, která jsou nutná k provedení těchto rozhodnutí na úrovni Unie. V oblasti justiční spolupráce v trestních věcech mají zvláštní význam zejména rozhodnutí Rady 2002/187/SVV ze dne 28. února 2002 o zřízení Evropské jednotky pro soudní spolupráci (Eurojust) za účelem posílení boje proti závažné trestné činnosti nebo rozhodnutí Rady 2001/887/SVV ze dne 6. prosince 2001 o ochraně eura proti padělání.

Rámcová rozhodnutí a rozhodnutí nahradila společné postupy (joint actions, též překládány jako společné akce) podle článku K.3 odstavec 2 písmeno b) Smlouvy o EU v „předamsterdamském“ znění, u nichž nebyla zcela jasná otázka jejich závaznosti.⁶³

d) **Úmluvy** (*Convention, convention, Übereinkommen*) podle článku 34 odstavec 2 písmeno d) může Rada vypracovat a doporučit členským státům k přijetí v souladu s jejich ústavními předpisy. Jedná se o smlouvy mezinárodního práva veřejného, které se podobají mezinárodním smlouvám vypracovaným v rámci mezinárodní mezivládní organizace. Specifikem je zde stanovení fakultativní pravomoci Soudního dvora ES rozhodovat o předběžných otázkách mj. ohledně výkladu těchto úmluv přímo ve Smlouvě o EU. Za účelem urychlení vstupu v platnost těchto úmluv stanoví článek 34 odstavec 2 písmeno d) členským státům povinnost zahájit odpovídající postupy směřující k přijetí takové úmluvy v souladu s jejich ústavními předpisy ve lhůtě stanovené Radou. Stejný účel má i další nové ustanovení v článku 34 odstavec 2 písmeno d), podle něhož není-li v těchto úmluvách stanoveno jinak, vstoupí v platnost, jakmile budou přijaty alespoň polovinou členských států, a to v členských státech, které je přijaly. Jednotlivé úmluvy podle hlavy VI. Smlouvy

⁶³ Blíže viz Polák, P.: Úprava mezinárodní právní pomoci v trestních věcech v rámci Evropské unie s přihlédnutím k ochraně jejich finančních zájmů, MU Brno 2003, str. 90.

o EU v „předamsterdamském“ znění vyžadovaly ke svému vstupu v platnost přijetí všemi členskými státy.

e) **Opatření, která jsou nezbytná k provedení rozhodnutí na úrovni EU**, podle článku 34 odstavec 2 písmeno c), která Rada přijímá kvalifikovanou většinou.

f) **Opatření k provedení úmluv** podle článku 34 odstavec 2 písmeno d), která přijímá Rada dvoutřetinovou většinou hlasů smluvních stran. Jsou právně závazná a musí být v souladu s úmluvou, kterou provádí.

Je třeba též zmínit, že Rada se může z iniciativy Evropské komise nebo členského státu a po konzultaci Evropského parlamentu usnést, že konkrétní postup v oblasti třetího pilíře bude spadat do oblasti prvního pilíře, tj. pod hlavu IV. Smlouvy o založení ES. Legislativní dopad tohoto rozhodnutí je v tom, že schvalovací procedura příslušného právního aktu se uskuteční výhradně komunitárními postupy. Bude se tedy jednat o přijímání standardních předpisů Společenství, kterými jsou nařízení, směrnice, rozhodnutí, doporučení a stanoviska ES. Jde tedy o jakýsi "mústek" mezi prvním a třetím pilířem Unie, který umožňuje některou důležitou záležitost upravit rigorózněji a použít k tomu právních prostředků prvního pilíře.

Z hlediska trestního práva procesního se v souvislosti s otázkou závaznosti právních aktů třetího pilíře stal stěžejním rozsudek Evropského soudního dvora ve věci *Maria Pupino*,⁶⁴ ve kterém se soud dne 16. 6. 2005 vyslovil k problematice nutnosti eurokonformního výkladu rámcových rozhodnutí. Italská vláda argumentovala, že rámcová

⁶⁴ Rozsudek Evropského soudního dvora ze dne 16. června 2005 C-105/2003. Italský soud vznesl předběžnou otázku k ESD podle čl. 35 SEU ohledně výkladu rámcového rozhodnutí Rady 2001/220/SVV ze dne 15. března 2001 o postavení obětí v trestním řízení, resp. zda se zásada konformního výkladu evropského práva vztahuje na rámcová rozhodnutí přijatá v rámci hlavy VI Smlouvy o Evropské unii (3. pilíř). Konkrétně se jednalo o záležitost průběhu řízení a podmínek provádění důkazů. V rámci trestního řízení vedeného proti učitelce v mateřské škole pro podezření z ublížení na zdraví dětí mladších 5 let bylo nutné provést výslech nezletilých. Podle italského práva je možné učinit v přípravném řízení výslech nezletilého mladšího 16 let za použití zvláštních podmínek (prostředí, psycholog) s plnohodnotnou použitelností v řízení před soudem výjimečně jen tehdy, pokud se jedná o sexuálně motivované trestné činy. Jelikož se o tyto činy nejednalo, vyvstala otázka, zda to, že italský právní řád neumožňuje tímto způsobem vyslýchat nezletilé i pokud se nejedná o sexuální trestný čin, tím neporušuje práva obětí trestných činů upravená v citovaném rámcovém rozhodnutí. Evropský soudní dvůr rozhodl, že články 2, 3 a 8 odst. 4 rámcového rozhodnutí Rady 2001/220/SVV ze dne 15. března 2001 o postavení obětí v trestním řízení musí být vykládány v tom smyslu, že národní soud musí umožnit dětem nízkého věku, které tvrdí, že byly obětmi špatného zacházení, učinit výpověď za podmínek umožňujících zaručit těmto dětem přiměřenou úroveň ochrany, například mimo veřejné soudní jednání a před jeho konáním.

rozhodnutí z třetího pilíře a směrnice přijímané v rámci prvního pilíře jsou zcela rozdílné prameny práva a že rámcová rozhodnutí nemohou zapříčinit podřízení národní legislativy závazku vykládat tuto národní legislativu v souladu s komunitárním právem (tak jako tomu bylo u směrnic). Evropský soudní dvůr se zabýval úvahami, podle nichž je znění čl. 34 odst. 2 Smlouvy o EU velice úzce inspirované ustanovením čl. 249 odst. 2 Smlouvy o ES, který zavádí směrnici jako sekundární pramen práva ES. Z toho dovozuje závazný charakter rámcových rozhodnutí a povinnost národních soudů interpretovat národní právo v souladu s komunitárním právem. Národní soudy jsou povolány k výkladu národního práva, přičemž tak musí činit v co možná největší míře ve světle znění rámcových rozhodnutí a jejich cílů. Dále judikoval, že princip interpretace v souladu s komunitárním právem nesmí být základem pro interpretaci národního práva „contra legem”. To vyžaduje, aby národní soudy vykládaly právo takovým způsobem, aby nedocházelo k výsledku, který by byl v rozporu s tím, co je obsahem přijatého rámcového rozhodnutí. Vnitrostátní soud je povinen vzít v úvahu všechna pravidla vnitrostátního práva a vykládat je v co největším možném rozsahu ve světle znění, jakož i účelu uvedeného rámcového rozhodnutí.

2. JUSTIČNÍ SPOLUPRÁCE V TRESTNÍCH VĚCECH

Chce-li justiční orgán jednoho státu provést nějaký procesní úkon na území druhého státu, musí požádat příslušný orgán státu, na jehož území má být úkon vykonán, o jeho provedení. V trestním řízení s mezinárodním prvkem bude často nutné provést celou řadu procesních úkonů, např. vyslechnout svědka nebo znalce nacházející se v zahraničí, provést osobní nebo domovní prohlídku, nahlédnout do bankovního konta, odejmout věc, doručit předvolání k výslechu apod. Provedení těchto procesních úkonů pro potřeby trestního řízení vedeného cizím státem se nazývá mezinárodní justiční pomoc (v užším smyslu)⁶⁵. Justiční pomoc je poskytována na základě mezinárodní smlouvy; není-li takové, pak na základě vzájemnosti (reciprocity). Princip vzájemnosti je vyjádřen v příslušných vnitrostátních předpisech⁶⁶. Při bezesmluvním styku podmiňuje naše vnitrostátní právní úprava poskytnutí mezinárodní justiční pomoci několika podmínkami, kterými jsou především existence reciprocity, splnění podmínky, že provedení dožádaného úkonu náleží do pravomoci našeho justičního orgánu a dodržení veřejného pořádku (*ordre public*)⁶⁷. Smluvní úprava podmínek justiční spolupráce je velice rozmanitá. Justiční spolupráce vznikala a dlouho se rozvíjela v souvislosti s extradicí. Smlouvy i vnitrostátní právo upravovaly z mezinárodní justiční spolupráce podrobněji původně jen extradici a úprava justiční pomoci měla víceméně rámcový charakter. Justiční pomoc se zpravidla poskytuje v přípravném stadiu trestního řízení, nicméně není vyloučena ani v řízení před soudem. Proto určité problémy při vymezení rozsahu justiční pomoci působí skutečnost, že rozdělení pravomocí orgánů činných v trestním řízení je v různých státech různé a že každý z těchto orgánů vstupuje do věci zpravidla v různé fázi trestního řízení⁶⁸.

⁶⁵ Fenyk J., Kloučková S.: Mezinárodní justiční spolupráce v trestních věcech, Linde Praha, a.s., 2003, s.82.

⁶⁶ Viz ustanovení § 376 tr. řádu (zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním, ve znění pozdějších zákonů), jehož odst. 1 stanoví, že není-li právní styk mezi Českou republikou a dožadujícím státem upraven mezinárodní smlouvou, orgány činné v trestním řízení České republiky vyhoví takové žádosti, poskytne-li dožadující stát záruku, že vyhoví obdobné žádosti orgánu České republiky.

⁶⁷ Viz ustanovení § 377 tr. řádu, podle něhož žádosti cizího státu nelze vyhovět, jestliže by jejím vyřízením byla porušena Ústava České republiky nebo takové ustanovení právního řádu České republiky, na kterém je třeba bez výhrady trvat, anebo jestliže by vyřízením žádosti byl poškozen jiný významný chráněný zájem České republiky.

⁶⁸ V České republice je příslušné v přípravném řízení Nejvyšší státní zastupitelství, po podání obžaloby Ministerstvo spravedlnosti.

2.1. Evropská úmluva o vzájemné pomoci ve věcech trestních

Mezinárodní justiční pomoc v trestních věcech se na evropském kontinentě v současné době odvíjí především na základě ustanovení Evropské úmluvy o vzájemné pomoci ve věcech trestních (a jejích dodatkových protokolů), která byla sjednána ve Štrasburku dne 20. dubna 1959⁶⁹. Evropská úmluva o vzájemné pomoci ve věcech trestních (dále jen „Úmluva“ nebo „Úmluva z roku 1959“) vznikla v rámci Rady Evropy a vstoupila v platnost pro čtyřicet pět členských států Rady Evropy a pro Izrael.

Rozsah, respektive formy právní pomoci nejsou taxativně Úmluvou vymezeny. Je stanoveno, že pomoc má být vzájemná a co nejširší a že se poskytuje pro trestní řízení, tedy pro trestní řízení o trestných činech, jejichž potrestání v době, kdy se o pomoc žádá, patří do pravomoci justičních orgánů dožadující strany. Podle této Úmluvy tedy není poskytování právní pomoci vázáno na určité stadium trestního řízení, např. z hlediska práva ČR na sdělení obvinění konkrétní osobě, zásadní však je, že musí jít o řízení trestní, nikoli o řízení administrativní, a že nemůže jít o spolupráci policejních orgánů, které jsou činné ve svých kompetencích mimo trestní řízení. Státní zástupce může v cizině podle Úmluvy dožádat i právní pomoc před zahájením trestního řízení. Spolupráce podle Úmluvy nepokrývá omezování osobní svobody v trestním řízení, dále se nevztahuje na výkon rozsudku a nepokrývá rovněž trestné činy vojenské, které nejsou trestné podle obecného trestního práva (tedy např. v případě krádeže spáchané příslušníkem armády, který je stíhán podle obecného trestního práva, může státní zástupce právní pomoc podle této úmluvy dožádat). Dožádaný stát může (ale nemusí) právní pomoc odmítnout, pokud se dožádání vztahuje na trestný čin, který považuje za trestný čin politický nebo s takovým činem souvisící, nebo za trestný čin fiskální⁷⁰. Co je považováno za trestný čin politický, vyhodnotí orgán dožádaného státu (obvykle ústřední orgán právní pomoci, při přímém styku přímo dožádaný justiční orgán). V právu ČR není ani obecně vymezeno, co se trestným činem politickým nebo činem s takovým činem souvisejícím rozumí⁷¹. Dalším důvodem k odmítnutí právní pomoci je závěr příslušného orgánu dožádaného státu,

⁶⁹ V České republice byla tato smlouva vyhlášena pod č. 550/1992 Sb., (European Convention on mutual Assistance in Criminal Matters, European Treaty Series No. 30.)

⁷⁰ Pokud jde o fiskální delikty, řada států se práva odmítnout právní pomoc vzdala přijetím Dodatkového protokolu k této Úmluvě.

⁷¹ Novotná J.: Právní pomoc v přípravném řízení trestním, C. H. Beck, 2002, s. 72.

že provedení dožádání by bylo zřejmě na úkor svrchovanosti státu, jeho bezpečnosti, veřejného pořádku nebo jeho jiných základních zájmů. Případy, kdy dojde k odmítnutí, jsou velmi řídké, obvykle nevyplývají z důvodů uvedených v Úmluvě, ale z prohlášení k Úmluvě, kterými státy důvody odmítnutí rozšířily. V každém případě dožádaný stát, respektive jeho příslušný orgán, odmítnutí vzájemné pomoci odůvodní (čl. 19 Úmluvy).

Žádost se provádí podle právního řádu dožádaného státu, tedy práva obecně, nejen práva trestního. Dožádaný stát bude aplikovat procesní a hmotněprávní normy trestní, ale i ty netrestní právní normy, které budou jinak přicházet v úvahu. Justiční orgán by měl při sestavování žádosti o právní pomoc vyhodnotit, zda trestní řád, podle něhož se pak používání důkazních prostředků opatřených v cizině řídí, nevyžaduje pro jejich plné procesní použití v České republice formu, resp. postup, který odpovídá trestnímu řádu, či zda se spolehne na kompatibilitu práva, a to zejména trestního práva procesního dožádaného státu s trestním řádem. Tedy zváží, zda a v jakém rozsahu požádá dožádaný orgán, aby provedl úkon také v souladu s trestním řádem ČR.

Významnou možnost dává Úmluva státnímu zástupci, pokud jde o účast osob a orgánů zúčastněných na trestním řízení (podle trestního řádu to bude v přípravném řízení trestním zejména státní zástupce, policejní orgán, znalec, tlumočník, obviněný, obhájce). Účast obhájce u dožádaných úkonů v cizině je podmínkou jejich plné procesní použitelnosti v trestním řízení v ČR. Článek 5 umožnil smluvním státům tam stanoveným způsobem prohlásit výhradu, že váže provedení prohlídky a zajištění věci (v anglickém originálu textu "search and seizure", v terminologii trestního řádu domovní prohlídka a prohlídka jiných prostor a při této příležitosti zajištění věci), tedy provedení úkonů, které jsou obvykle řazeny mezi tzv. donucovací opatření, na splnění jedné nebo více tam uvedených podmínek. Těmito podmínkami, pro které se tedy mohly smluvní státy v okamžiku podpisu nebo uložení ratifikační listiny nebo listiny o přístupu k Úmluvě rozhodnout, jsou:

- oboustranná trestnost činu (tedy trestnost činu jak podle práva dožadujícího, tak dožádaného státu);

- extradiční charakter v dožádaném státě (splnění podmínky, že čin, k němuž se dožádání vztahuje, je v dožádaném státě trestným činem podléhajícím vydání);
- podmínka, že provedení dožádání je v souladu s právním řádem dožádané strany.

Významné je, že pokud stát váže provedení této formy právní pomoci na konkrétní podmínku nebo podmínky, může se druhý smluvní stát vůči němu dovolat principu vzájemnosti. Dožaduje-li tedy náš justiční orgán v cizině provedení prohlídky a zajištění věci, musí se seznámit s výhradou, kterou konkrétní stát k tomuto ustanovení Úmluvy učinil, a rovněž vzít v úvahu výhradu, kterou učinila původně ČSFR a kterou ČR akceptovala. Česká republika má v této souvislosti vyznačenou výhradu⁷² k článku 5 Úmluvy, podle které bude podle čl. 5 odst. 1 písm. a), c) vyhověno žádostem o právní pomoc, které se týkají prohlídek a zabavení majetku pod podmínkou, že trestný čin, který vedl k žádosti o právní pomoc, je trestný jak podle zákona dožadující strany, tak podle zákonů České republiky a že provedení dožádání je v souladu s českým právním řádem.

Hlavní formou justiční spolupráce je vedle provádění procesních úkonů k právní pomoci doručování. Úmluva vychází z principu povinnosti dožádaného státu provádět dožádané doručení a neváže je zásadně na další podmínky, zejména pak neumožňuje dožádanému státu přezkoumat správnost a zákonnost doručovaných písemností a rozhodnutí, tedy jejich soulad se svým vnitrostátním právem. Doručení se zásadně provádí jednoduchým zasláním adresátu písemnosti, tedy předáním písemnosti poště v dožádaném státě k přepravě tomu, koho určí orgán dožadujícího státu. K výslovnému požadavku orgánu dožadujícího státu se doručení provede zvláštním způsobem v souladu s právním řádem dožádaného státu. S odkazem na ustanovení čl. 7 odst. 1 tak státní zástupce nebo soudce může požádat, aby písemnost byla doručena např. osobním předáním písemnosti představitelem justičního orgánu adresátu a sepsáním protokolu o tomto úkonu, z něhož bude patrné, kdo, kdy a kde písemnost předal a případně jaké je stanovisko adresáta k obsahu písemnosti, oprávněmu prostředku apod. Rovněž tak

⁷² Úmluva dává v čl. 23 odst. 1 smluvním státům možnost při jejím podpisu nebo při uložení své ratifikační listiny nebo listiny o přístupu učinit výhradu ke kterémukoli ustanovení Úmluvy. Výhradou se tradičně rozumí také prohlášení o omezené aplikaci určitého ustanovení. Zvláštním prohlášením je také např. prohlášení ČR k článku 15 odst. 6 Úmluvy, které se týká ústředních orgánů vzájemné právní pomoci.

lze žádat, aby písemnost byla doručena do vlastních rukou adresáta. Státní zástupce nebo soudce přitom vychází z pravidel, která stanoví pro doručování trestní řád, a s ohledem na to způsob doručení ve své žádosti formuluje. Okolnost, kterou musí brát justiční orgán při dožádání o doručení předvolání obviněnému zdržujícímu se na území určitého smluvního státu v úvahu, je prohlášení, které tento stát učinil při podpisu Úmluvy nebo uložení ratifikační listiny či listiny o přistoupení a které stanoví dobu předání dožádání před datem, kdy se má obviněný dostavit do dožadujícího státu podle předvolání. Podle Úmluvy tato doba nesmí překročit dobu padesát dnů. Jednotlivé státy, které využily tohoto práva, ji však stanovily různě. Například ČSFR učinila prohlášení, které je závazné též pro ČR, že doručení předvolání obviněným osobám, které se nacházejí na jejím území, musí být předáno českým orgánům nejméně 30 dnů před datem, kdy se tyto osoby mají do dožadujícího státu dostavit.

Článek 11 upravuje možnost dočasného předání osoby, která se v dožádaném státě nachází ve vazbě nebo ve výkonu trestu, do dožadujícího státu ke svědeckému výslechu nebo k provedení konfrontace (v tomto případě může být taková osoba jak svědkem, tak obviněným). Státní zástupce nebo soudce si může tedy takovou osobu vyžádat do ČR s tím, že bude vrácena ve lhůtě stanovené dožádanou stranou. Úmluva vychází zásadně z toho, že předávaná osoba by měla s takovým opatřením souhlasit, jinak může, ale nemusí být předání odmítnuto, tedy osobu lze předat i proti její vůli. Dožádaný stát může odmítnout předání takové osoby, jestliže její přítomnost je nutná pro trestní stíhání, které probíhá na jeho území. Dále může dožádaný stát předání takové osoby odmítnout, pokud by předání mohlo prodloužit její vazbu nebo trest. V praxi je to většinou řešeno v souvislosti se započtením doby, po kterou by tato osoba pobývala ve vazbě na území dožadujícího státu, do doby její vazby nebo výkonu trestu. Konečně Úmluva dožádanému orgánu umožňuje odmítnout předání zmíněné osoby, jestliže existují jiné důvody, které převažují účel jejího předání do dožadujícího státu. Těmito důvody mohou být skutečnosti různého druhu, např. zdravotní stav předávané osoby, ovšem i mimořádná nebezpečnost předávané osoby a vysoké náklady na bezpečnostní opatření, které by bylo třeba provést.

Svědék nebo znalec, který ačkoli mu bylo řádně doručeno předvolání, se nedostavil k úkonu do dožadujícího státu, nesmí být podroben v dožadujícím státě žádnému trestu nebo omezení. Úmluva v tomto směru stanoví, že se tak nesmí stát ani tehdy, když

předvolání takovou pohrůžku sankcí obsahuje, pokud ovšem nevstoupil dobrovolně na území dožadujícího státu a tam mu předvolání není opět doručeno. Jinými slovy to znamená, že i když svědek byl řádně v cizině k právní pomoci obeslán, nedostavil se a nyní se zdržuje na území ČR, nemůže být např. předveden k výslechu, pokud mu není řádně v souladu s trestním řádem opět předáno předvolání. Případy, kdy se svědci nebo znalci z ciziny volají k výslechu do ČR v rámci přípravného řízení, jsou velmi řídké, většinou se potřeba jejich výslechu vyřeší dožadáním u justičního orgánu v cizině, který výslech pro trestní řízení v ČR provede. Pokud jsou svědci nebo znalci voláni do ČR, musí příslušný státní zástupce nebo soudce řešit otázku náhrady nákladů, které jim takto vzniknou, tedy zejména výlohy na jejich cestu a pobyt v ČR, případně otázku poskytnutí zálohy na jejich výdaje, což je upraveno v čl. 9 a čl. 10 odst. 3 Úmluvy. Svědku nebo znalci bez ohledu na státní příslušnost, který se dostavil na předvolání k justičnímu orgánu dožadujícího státu, poskytuje čl. 12 odst. 1 Úmluvy určitou imunitu. Takový svědek nebo znalec nesmí být trestně stíhán ani jakkoli omezen na osobní svobodě na území dožadujícího státu v souvislosti s činy, které spáchal předtím, než opustil území dožadovaného státu, nebo v souvislosti s rozsudky, které byly vyneseny v této době. Rovněž osoba bez ohledu na státní příslušnost, která byla předvolána do dožadujícího státu, aby zde nesla trestní odpovědnost za činy, které jsou předmětem trestního řízení, které se proti ní vede, požívá určitou imunitu. Podle čl. 12 odst. 2 Úmluvy bude totiž trestně stíhána a případně omezena na svobodě v souvislosti s činy, které spáchala před tím, než opustila území dožadovaného státu, nebo v souvislosti s rozsudky, které byly vyneseny v této době, pokud ovšem tyto činy byly uvedeny v předvolání. Imunita pro obě skupiny je časově omezena. Skončí po uplynutí patnácti po sobě jdoucích dní po dni, kdy jejich přítomnost již nebyla vyžadována a jestliže osoba bez ohledu na to zůstala na území dožadujícího státu, nebo se tam po svém odjezdu vrátila.

Pokud jde o postup při předávání žádostí o právní pomoc, Úmluva v článku 15 předpokládá u různých žádostí různé cesty. Pro dožadání uvedená v článcích 3, 4, 5 a 11 Úmluvy je to předávání žádostí justičních orgánů příslušných k vedení trestního řízení v jednom státě orgánům příslušným k vyřízení žádostí v druhém státě cestou ústředních orgánů právní pomoci, kterými jsou pravidelně ministerstva spravedlnosti. ČSFR učinila k tomuto ustanovení (s odkazem na možnost danou podle článku 15 odst. 6 Úmluvy)

prohlášení v tom smyslu, že dožádání v trestních řízeních před podáním obžaloby v dožadujícím státě mají být zasílána Generální prokuratuře ČSFR (nyní tedy Nejvyššímu státnímu zastupitelství ČR) a po podání obžaloby Ministerstvu spravedlnosti ČR. Tento model platí i pro odesílání žádostí o právní pomoc do ciziny. V naléhavých případech stanoví Úmluva v čl. 15 odst. 2 možnost, aby dožadující orgán odeslal svou žádost i při obvyklém zprostředkovaném styku cizímu justičnímu orgánu přímo⁷³. V těch případech, kdy je povolen přímý právní styk, může se uskutečňovat prostřednictvím Interpolu (Mezinárodní organizace trestní policie). Důležité je zdůraznit, že ustanovení čl. 15 odst. 6 se nedotýká dvoustranných dohod a ujednání, která platí mezi smluvními státy a stanoví přímé zasílání žádostí o pomoc mezi jejich justičními orgány. Náš justiční orgán tedy musí zkoumat, zda v otázce styku neplatí nějaká dvoustranná smlouva, která by tuto otázku upravovala⁷⁴.

Velmi důležitou otázkou je pořizování překladů žádostí o právní pomoc a jejich příloh. Úmluva v čl. 16 odst. 1 vychází ze zásady, že překlady nebudou pořizovány. Původně dobrá myšlenka, že totiž každý ze smluvních států bude žádosti o právní pomoc do ciziny zasílat ve svém úředním jazyce a dožádaný orgán si bude opatřovat překlad do svého úředního jazyka, ovšem v průběhu času naprosto selhala. Smluvní státy naopak využily v široké míře možnosti, která je jim dána čl. 16 odst. 2 Úmluvy, a vyhradily si při podpisu Úmluvy, uložení ratifikační listiny nebo listiny o přístupu prohlášením právo stanovit, aby jim žádosti a jejich přílohy byly zasílány s překladem do jejich úředního

⁷³ Přímý styk justičních orgánů je již v současnosti možný na základě mnohostranných smluv jako jsou Druhý dodatkový protokol z 8. listopadu 2001 k Úmluvě o vzájemné pomoci v trestních věcech, Úmluva o vzájemné pomoci v trestních věcech mezi členskými státy Evropské unie ze dne 29. května 2000 spolu s Protokolem ze dne 16. října 2001 a Úmluva k provedení Schengenské dohody ze dne 14. června 1985 mezi vládami států Hospodářské unie Beneluxu, Spolkové republiky Německo a Francouzské republiky o postupném odstraňování kontrol na společných hranicích.

⁷⁴ Z dvoustranných smluv, které umožňují přímý styk justičních orgánů, jsou to jmenovitě: Smlouva mezi Československou socialistickou republikou a Polskou lidovou republikou o právní pomoci a úpravě právních vztahů ve věcech občanských, rodinných, pracovních a trestních z 21. prosince 1987 (č. 42/1989 Sb., č. 206/1989 Sb.), Smlouva mezi Československou socialistickou republikou a Maďarskou lidovou republikou o právní pomoci a úpravě právních vztahů ve věcech občanských, rodinných a trestních z 28. března 1989 (č. 63/1990 Sb.), Smlouva mezi Českou republikou a Slovenskou republikou o právní pomoci poskytované justičními orgány a o úpravě některých právních vztahů v občanských a trestních věcech z 29. října 1992 (č. 209/1993 Sb.), Smlouva mezi Českou republikou a Rakouskou republikou o dodatku k Evropské úmluvě o právní pomoci ve věcech trestních z 20. dubna 1959 a o usnadnění jejího uplatnění z 27. června 1994 (č. 3/1996 Sb.), Smlouva mezi Českou republikou a Spolkovou republikou Německo o dodatcích k Evropské úmluvě o vzájemné pomoci ve věcech trestních z 20. dubna 1959 a usnadnění jejího používání z 2. února 2000 (č. 68/2002 Sb. m. s.).

jazyka nebo do některého oficiálního jazyka Rady Evropy. V takovém případě se mohou druhé smluvní státy dovolávat vzájemnosti⁷⁵.

Ověřování (legalizace) důkazů, které se předávají v podobě různých písemností, protokolů, listin, dokladů apod. se zásadně podle Úmluvy nepožaduje (čl. 17 Úmluvy), postačí jejich předání oficiální cestou, kterou Úmluva stanovuje. Z Úmluvy samotné také zásadně nevyplývá povinnost ověřovat překlady žádostí a jejich příloh. Úmluva sama nevyžaduje, aby překlad prováděl přímo oficiální tlumočnick, takže prakticky překlad žádosti o právní pomoc do konkrétního cizího jazyka může provést nebo žádost přímo v konkrétním jazyce sestavit dožadující orgán. Povinnost opatřit si překlad oficiálním tlumočnickem zvláště stanovenou procedurou ovšem může vyplývat z vnitrostátního práva, což je případ ČR⁷⁶.

Smyslem ustanovení čl. 21 Úmluvy je poskytnout státům, které nejsou smluvními stranami jiné smlouvy (především Evropské úmluvy o předávání trestního řízení sjednané dne 15. května 1972, vyhl. pod č. 551/1992 Sb.), možnost předávat na základě trestního oznámení⁷⁷, které podá orgán jednoho státu orgánu státu druhého, trestní řízení. Z hlediska vnitrostátního práva považujeme uvedený postup již za předání trestní věci do ciziny (§ 448 tr. řádu), z hlediska Úmluvy jde o zvláštní postup právní pomoci. Státní zástupce provede, resp. nechá policejní orgán provést veškeré možné úkony, které jsou nutné k objasnění věci, včetně identifikace pachatele, a které je možné provést na území ČR, a poté zpracuje trestní oznámení ve smyslu čl. 21 Úmluvy. Dožadujícím orgánem může být také soud. Podmínkou je pravděpodobnost, že se i podle práva dožádané strany jedná o čin, který by mohl být předmětem trestního stíhání před soudem druhé smluvní strany. V každém případě musí jít o čin, který naplňuje znaky některé skutkové podstaty trestného činu podle trestního zákona ČR, u něhož jsou však dány takové skutečnosti, které odůvodňují vedení trestního řízení ve druhém státě. Touto skutečností je zejména pobyt

⁷⁵ Rychlou orientaci v požadavcích jednotlivých smluvních států stran opatřování žádostí o právní pomoc překladem do cizího jazyka umožňují přílohy, které jsou součástí Instrukce Ministerstva spravedlnosti z 23. února 2005, č. j. 81/2002-MO-J/142, o postupu soudů ve styku s cizinou ve věcech trestních, nebo Pokyn obecné povahy nejvyššího státního zástupce ze dne 26. ledna 2005, poř. č. 1/2005, kterým se upravuje postup státních zástupců při výkonu působnosti státního zastupitelství v oblasti právního styku s cizinou v trestních věcech.

⁷⁶ Viz § 29 odst. 2 trestního řádu, podle něhož o ustanovení tlumočnicka, o způsobilosti k této funkci a o vyloučení z ní platí zvláštní předpisy.

⁷⁷ Trestní oznámení ve smyslu čl. 21 Úmluvy je třeba odlišovat od trestního oznámení podle trestního řádu ČR podle § 158 odst. 1.

cizího státního příslušníka, který je podezřelý nebo již obviněný ze spáchání trestného činu na území ČR, v druhém (obvykle svém domovském) státě⁷⁸. Touto cestou ovšem lze postupovat do ciziny také trestní oznámení vůči neznámému, nicméně v druhém státě identifikovatelnému pachateli. K vypracovanému trestnímu oznámení, které má v podstatě stejné obsahové a formální náležitosti jako obvyklá žádost o právní pomoc, připojí státní zástupce nebo soudce spisový materiál, který byl opatřen, zejména trestní oznámení ve smyslu § 158 odst. 1 tr. řádu, bylo-li podáno v ČR, výsledky šetření policejního orgánu, ale i usnesení o zahájení trestního stíhání, protokoly o výsleších svědků apod. Předání žádosti se realizuje cestou ústředního orgánu právní pomoci, nebo přímo, existuje-li pro přímý styk mezinárodní smlouva (viz § 448 odst. 2 tr. řádu). Orgán, jemuž bylo trestní oznámení postoupeno, je povinen informovat dožadující stranu o všech opatřeních, která byla učiněna k tomuto trestnímu oznámení, ale zejména je povinen zaslat jí opis rozhodnutí, které bylo vydáno v provedeném trestním řízení.

Ze závěrečných ustanovení je pro postup justičních orgánů v praxi nejvýznamnější článek 26. Především podle něho Úmluva nahrazuje ustanovení všech smluv upravujících poskytování právní pomoci mezi dvěma smluvními stranami této Úmluvy. Jinými slovy řečeno, jestliže druhý stát, na jehož justiční orgán se např. státní zástupce obrací se žádostí o právní pomoc, je rovněž smluvní stranou této Úmluvy, postupuje státní zástupce podle této Úmluvy a zásadně nikoli podle případné smlouvy původní. Původní smlouvu aplikuje pouze v rozsahu čl. 15 odst. 7 (přímé zasílání žádostí o právní pomoc podle dvoustranné smlouvy) a v rozsahu čl. 16 odst. 3 (úprava pořizování překladů). Úmluva se ovšem nedotýká závazků vyplývajících z jiných dvoustranných nebo mnohostranných mezinárodních smluv obsahujících úpravu zvláštních aspektů vzájemné pomoci v dané oblasti. Podle uvedeného článku mohou smluvní státy mezi sebou sjednávat dvoustranné nebo mnohostranné dohody o vzájemné pomoci v trestních věcech, a to k doplnění ustanovení této Úmluvy nebo k usnadnění používání principů, které obsahuje⁷⁹.

⁷⁸ Např. pokud je třeba požádat o převzetí trestního řízení orgány Spolkové republiky Německo, postupuje se vždy podle čl. 21 Evropské úmluvy o právní pomoci ve věcech trestních ve spojení s čl. 14 Smlouvy mezi Českou republikou a Spolkovou republikou Německo o dodatcích k Evropské úmluvě o vzájemné pomoci ve věcech trestních z 20. dubna 1959 a usnadnění jejího používání (Praha, 2. 2. 2000, sdělení MZV č. 68/2002 Sb.m.s.), a to vzhledem k tomu, že Spolková republika Německo nepřistoupila k Úmluvě o předávání trestního řízení.

⁷⁹ Viz Smlouva mezi Českou republikou a Rakouskou republikou o dodatku k Evropské úmluvě o vzájemné pomoci ve věcech trestních z 20. dubna 1959 a o usnadnění jejího uplatnění, vyhl. pod č. 2/1996

2.2. Dodatkový protokol k Evropské úmluvě o vzájemné pomoci ve věcech trestních

K Evropské úmluvě o vzájemné pomoci ve věcech trestních byl přijat Dodatkový protokol, přijatý ve Štrasburku v roce 1978⁸⁰. Pro Českou republiku vstoupil v platnost 17. února 1997 a vyhlášen byl pod č. 31/1997 Sb. Tento Dodatkový protokol je významný proto, že reagoval na tehdy aktuální potřeby praxe tím, že rozšířil oblast poskytování právní pomoci (fiskální delikty, výkon trestu, výměna informací o odsouzení občanů druhých států). Základní ustanovení Dodatkového protokolu obsahuje Hlava I, II a III.

V hlavě I článku 1 se členské státy Dodatkového protokolu vzdávají práva uvedeného v čl. 2 písm. a) Úmluvy, totiž práva odmítnout právní pomoc pouze proto, že se žádost vztahuje na trestný čin, ježž dožádaný stát považuje za trestný čin fiskální⁸¹. Článek 2 odst. 1 Dodatkového protokolu vyřešil do té doby obtížnou výkladovou otázku oboustranné trestnosti fiskálních trestných činů jako podmínku poskytnutí donucovacího opatření podle čl. 5 odst. 1 písm. a) Úmluvy: Podmínka je splněna, je-li čin trestný podle práva dožadujícího státu a odpovídá-li trestnému činu stejné povahy podle práva státu dožádaného (tj. nevyžaduje se tedy absolutní shoda právní kvalifikace, absolutní shoda skutkové podstaty apod.) Další upřesnění lze najít v odst. 2, podle něhož není důvodem k odmítnutí poskytnout právní pomoc ta skutečnost, že právo dožádaného státu neukládá stejný druh daně nebo cla, respektive že právo dožádaného státu neobsahuje daňové, celní, poplatkové či devizové předpisy stejného druhu jako právo státu dožadujícího.

Hlava II v článku 3 rozšiřuje platnost Úmluvy jednak na právní pomoc předáváním listin týkajících se výkonu trestu, vymáhání peněžitého trestu a zaplacení

Sb. nebo Smlouva mezi Českou republikou a Spolkovou republikou Německo o dodatcích k Evropské úmluvě o vzájemné pomoci ve věcech trestních z 20. dubna 1959 a usnadnění jejího používání, vyhl. pod č. 68/2002 Sb.m.s.

⁸⁰ Jeho smluvními státy je 39 členských států Rady Evropy a Izrael viz <http://conventions.coe.int>

⁸¹ Toto ustanovení je pro orgány činné v trestním řízení mimořádně důležité. Trestná činnost fiskálního charakteru, kdy se pachatelé obohacují na úkor států tím, že neodvádějí předepsané daně, poplatky, clo a jiné dávky, resp. je neodvádějí v zákonem stanovené výši, je velmi častá. Mnohdy pachatelé využívají toho, že zboží je dodáváno a fakturováno z ciziny, takže různými, někdy velmi jednoduchými operacemi, se snaží snížit základ pro výpočet daně a cla. Výnosy z této trestné činnosti, o které se na úkor státu obohátí, také pravidelně ukládají v zahraničních bankovních institucích v předstávě, že orgány činné v trestním řízení nebudou metodami, které mají k dispozici, schopny získat potřebné informace a důkazy nebo provést opatření za účelem blokace kont a odčerpání výnosů z tohoto druhu trestné činnosti. Protokol tuto možnost tedy poskytuje.

nákladů řízení a jednak na právní pomoc v souvislosti s opatřeními týkajícími se podmíněného zastavení trestního stíhání nebo podmíněného odkladu výkonu trestu, podmíněného propuštění, odkladu začátku výkonu trestu nebo jeho přerušení. Hlava III zavádí možnost, aby v souvislosti s předáním informace o odsouzených státních příslušnících jednoho státu ve státě druhém byly předány ke zvláštní žádosti v jednotlivých případech i kopie rozsudků a opatření a další informace. Tato právní pomoc usnadní v dožadujícím státě rozhodnutí o tom, zda bude nutno, popř. možno provést nějaké opatření v souvislosti s odsouzením státního příslušníka v cizině (v ČR např. zanesení cizozemského rozsudku do rejstříku trestů ve státě, jehož je odsouzený občanem).

Dodatkový protokol mohly ratifikovat, přijmout nebo schválit pouze členské státy Rady Evropy, z nich však pouze ty, které současně ratifikují nebo dříve ratifikovaly mateřskou Úmluvu z roku 1959. Výhrady, které smluvní stát učinil k některému ustanovení Úmluvy, se vztahují také na tento Dodatkový protokol, pokud stát nevyjádří opačný záměr; totéž se týká prohlášení k čl. 24 Úmluvy. Státy mohly k Dodatkovému protokolu prohlásit výhradu nepřijmout Hlavu I, II nebo III.

2.3. Druhý dodatkový protokol k Evropské úmluvě o vzájemné pomoci ve věcech trestních

Ve Výboru pro trestní záležitosti Rady Evropy (CDPC) byl vypracován Druhý dodatkový protokol ze dne 8. listopadu 2001, pro nějž je charakteristická především snaha o reakci na aktuální potřeby praxe tak, jak se vyvinuly v průběhu fungování Úmluvy a Dodatkového protokolu v pořadí prvního. Druhý dodatkový protokol zavádí pokrokové formy právní pomoci, jako je přeshraniční sledování, nasazení agenta ve druhém státě k žádosti o právní pomoc apod. Dalším důležitým rysem je snaha o sladění smluvních úprav Rady Evropy a dokumentů Evropského společenství, které našly společný název „acquis communautaire“. Jde o poslední dokument z řady mezinárodních smluv o právní pomoci, který vznikl na půdě Rady Evropy. Jeho text byl v červnu 2001 přijat Výborem pro trestní záležitosti RE. Druhý dodatkový protokol přináší výrazné změny do vzájemné pomoci v trestním řízení. Svým obsahem se velmi podobá Úmluvě

o vzájemné pomoci v trestním řízení mezi členskými státy Evropské unie ze dne 29. května 2000 a rovněž reaguje na některá ustanovení o vzájemné pomoci tzv. Schengenské prováděcí úmluvy z roku 1990. Druhý dodatkový protokol zčásti nahrazuje a zčásti doplňuje Úmluvu z roku 1959. Jeho článek 1 stanoví tři základní směry rozšíření působnosti Úmluvy z r. 1959. Jedná se o urychlení vyřizování žádostí o vzájemnou pomoc, rozšíření působnosti Úmluvy na správní právo trestní a na trestní řízení ve věcech právnických osob. Činí tak následujícím způsobem:

- a) článek 1 odst. 1 stanoví smluvním státům povinnost okamžitě reagovat na žádosti o vzájemnou pomoc, avšak bez možnosti dožadujícího státu stanovit termín pro vyřízení žádosti. Průtahy ve vyřizování žádosti o vzájemnou pomoc na straně dožádaného státu však mohou vést k porušení čl. 6 Evropské úmluvy o lidských právech a základních svobodách (právo na spravedlivý proces);
- b) článek 1 odst. 3⁸² stanoví povinnost vyhovět žádostem správních orgánů, které projednávají podle svého vnitrostátního práva přestupek. Musí však jít o takové správní orgány, proti jejichž rozhodnutím je přípustný opravný prostředek, o kterém rozhoduje trestní soud. Je to zejména případ Spolkové republiky Německo, popř. Rakouska nebo Švýcarska, kde je zavedeno tzv. trestní právo správní. V České republice není trestní právo správní uplatňováno a s jeho zavedením se prozatím nepočítá⁸³;

⁸² Tento článek nahradil čl. 49 písm. a) Schengenské prováděcí úmluvy.

⁸³ Účelem tohoto ustanovení není zajistit poskytování vzájemné právní pomoci, resp. mezinárodní justiční spolupráce mezi správními orgány v rámci řízení o přestupcích či jiných správních deliktech. Toto ustanovení bylo do textu zařazeno pro účely spolupráce se státy, jejichž právní řád zná odvětví tzv. trestního práva správního (SRN, Rakousko a Švýcarsko) a pojem „Ordnungswidrigkeit“, čili správního deliktu, za který správní orgán ve správním řízení uloží pachateli pokutu, pachatel však má právo se odvolat k řádnému trestnímu soudu, který pak vede o tomto deliktu soudní řízení, v němž o něm meritorně rozhodne. V České republice není v současnosti trestní právo správní vůbec uplatňováno, a proto české správní orgány nemohou žádat o vzájemnou právní pomoc na základě ustanovení článku 1 odst. 3 Úmluvy ve znění Druhého dodatkového protokolu a nemohly by o ni žádat ani v případě, že by Česká republika učinila prohlášení podle článku 27 Druhého dodatkového protokolu. Na vzájemnou pomoc poskytovanou v rámci správního řízení v běžném slova smyslu se Druhý dodatkový protokol k Evropské úmluvě o vzájemné pomoci ve věcech trestních nevztahuje – tento druh mezinárodní spolupráce je upraven Evropskou úmluvou o doručování písemností vztahujících se ke správním věcem do ciziny z 24. listopadu 1977, Evropskou úmluvou o získávání informací a důkazů z ciziny ve správních věcech z 15. března 1978 a Úmluvou o vzájemné právní pomoci v daňových věcech z 25. ledna 1988, které však Česká republika dosud nepodepsala. Pokud jde o aplikaci pasivní, tedy o pomoc cizím orgánům, budou na základě článku 1 odst. 3 Úmluvy ve znění Druhého dodatkového protokolu české orgány moci pomoc poskytnout. Na české straně však půjde o orgány justiční, nikoli správní.

- c) článek 1 odst. 4 stanoví, že není možné odmítnout žádost o vzájemnou pomoc pouze proto, že v dožadujícím státě je za trestný čin stíhána právnická osoba. Článek 2 Druhého dodatkového protokolu doplnil k čl. 4 Úmluvy z roku 1959 druhý odstavec, ve kterém stanovil, že dožádaný stát nemůže odmítnout požadavek na přítomnost orgánů a zúčastněných osob při úkonech, pokud to přispěje k větší účinnosti vzájemné pomoci, zejména potřebě doplňujících žádostí.

Článek 3 Druhého dodatkového protokolu zcela nahradil znění čl. 11 Úmluvy z roku 1959. Na rozdíl od čl. 11 Úmluvy z r. 1959, který se týká dočasného předávání osob ve vazbě nebo ve výkonu trestu odnětí svobody, jejichž osobní účast je nutná pro účely svědecké výpovědi nebo konfrontace, čl. 3 Druhého dodatkového protokolu umožňuje dočasné předávání těchto osob pro účely dokazování obecně, kromě případu, kdy by tato osoba měla být postavena před soud jako obžalovaný, neboť tento případ by již spadal pod institut vydávání. Toto ustanovení je možné aplikovat bez ohledu na to, zda daná osoba je či není státním příslušníkem státu, do kterého má být za účelem dokazování dočasně předána. Bez ohledu na státní příslušnost tento stát totiž musí danou osobu ve stanovené lhůtě navrátit do státu, ze kterého byla dočasně předána. Stejně tak je možné, aby za účelem dokazování stát předal svého státního příslušníka drženého ve vazbě nebo ve výkonu trestu, neboť se nejedná o vydání osoby k trestnímu stíhání, ale pouze o dočasné zapůjčení této osoby pro účely dokazování.

Druhý dodatkový protokol rovněž svým článkem 4 nahrazuje článek 15 Úmluvy z roku 1959 týkající se způsobu styku justičních orgánů. Odstavec 1 stanoví, že příslušné justiční orgány mohou mezi sebou komunikovat přímo, což znamená, že možnost přímého právního styku není již tedy omezena pouze na naléhavé případy. Na druhou stranu není stanovena povinnost nebo preferované postavení přímého právního styku. V případě, že je v daném státě aplikováno trestní právo správní, mohou jeho správní orgány přímo kontaktovat správní orgány nebo justiční orgány dožádaného státu a stejně tak justiční orgány dožadujícího státu mohou přímo kontaktovat správní orgány dožádaného státu aplikujícího trestní právo správní. Přímý právní styk je možno aplikovat i v případech, kdy je žádáno sledování zásilky či skryté vyšetřování, opis z rejstříku trestů v konkrétní trestní věci nebo kopie rozsudků či jiných opatření podle čl. 4 Dodatkového protokolu z roku

1978. Styk prostřednictvím ústředních justičních orgánů je naopak povinný v případě žádostí o dočasné předání osob pro účely dokazování a při podání žádostí o opis z rejstříku trestů pro účely jiné, než je trestní řízení. Zaslání žádostí prostřednictvím Interpolu je omezeno pouze na naléhavé případy. Z těchto obecných zásad pro styk justičních orgánů jsou však možné výjimky. Smluvní strana může podmínit vyřízení žádosti o vzájemnou pomoc tím, že sice ve shora uvedeném rozsahu umožní přímý právní styk justičních orgánů, ale bude vyžadovat zaslání kopie žádosti ústřednímu justičnímu orgánu, nebo naopak omezí přímý právní styk pouze na naléhavé případy s tím, že je i v těchto případech oprávněna požadovat zaslání kopie žádosti ústřednímu justičnímu orgánu. Smluvní strana může v prohlášení rovněž stanovit, že některé nebo všechny žádosti o vzájemnou pomoc mají být zaslány ještě jinými cestami, než stanoví čl. 4 Druhého dodatkového protokolu.

Článek 5 Druhého dodatkového protokolu zcela nahrazuje znění čl. 20 Úmluvy z roku 1959 týkající se nákladů vzájemné pomoci. Byla zachována obecná zásada, že vzájemná justiční pomoc se cizímu státu poskytuje bezplatně, až na výjimky stanovené v odstavci 1 a 2 článku 4. Na základě tohoto ustanovení je možné žádat dožadující stát o úhradu nákladů spojených s přibráním znalce, s provedením dočasného předání osoby za účelem dokazování a pokud náklady byly značné a mimořádné. Může se jednat např. o náklady spojené se skladováním, ochranou a převozem zajištěného majetku. Náklady spojené se zajištěním výsledku po videotelefonu nebo telefonu, náklady na přibrání tlumočnicka a svědečně mají být dožadujícím státem vždy proplaceny dožádanému státu, pokud se strany nedohodnou jinak. Článek 7 Druhého dodatkového protokolu umožňuje odložit provedení žádosti o vzájemnou pomoc, pokud by její provedení mohlo ohrozit trestní řízení probíhající v dožádaném státě. Tento odklad je vždy nutno odůvodnit a dožadující stranu o něm informovat. V případě odložení provedení žádosti, event. odmítnutí jejího provedení, po konzultaci s dožadujícím státem má dožádaný stát vždy zvážit, zda je možné provést žádost alespoň z části nebo za podmínek, které stanoví. Velmi významným je článek 8 Druhého dodatkového protokolu, který stanoví dožádanému státu povinnost vyhovět formálním a procesním požadavkům dožadujícího státu na provedení úkonu. Může se např. jednat o požadavek přítomnosti obhájce obviněného při výsledku v dožádaném státě, žádost o přímý výslech státním zástupcem nebo obhájcem dožadujícího státu na území státu dožádaného, či zvláštní požadavky na formální náležitosti vztahující se

k listinným důkazům. Tyto požadavky mohou být odmítnuty pouze s poukazem na porušení základních zásad právního řádu. Samozřejmě se předpokládá, že dožadující stát vznese na dožádaný stát pouze takové procesní požadavky, které jsou z hlediska jeho předpisů o dokazování v trestním řízení naprosto nezbytné.

Druhý dodatkový protokol v zásadě ponechává v platnosti požadavky na překlady podle článku 16 Úmluvy z roku 1959, avšak článek 15 Druhého dodatkového protokolu přináší významné změny pokud jde o překlady připojených spisových materiálů (doručení písemností, rozhodnutí a předvolání podle čl. 7 Úmluvy z roku 1959 a doručení listin týkajících se výkonu trestu, vymáhání pokuty nebo zaplacení nákladů řízení, podmíněného zastavení trestního stíhání nebo podmíněného odkladu výkonu trestu, podmíněného propuštění, odkladu začátku výkonu trestu nebo přerušování výkonu trestu podle čl. 3 Dodatkového protokolu z roku 1978). Je stanoveno, že listiny a rozhodnutí týkající se trestního řízení jsou zasílány v jazyce, ve kterém byly daným orgánem sepsány. Pokud jde o jejich adresáta v dožádaném státě, musí být přeloženy buď celé nebo jejich podstatné části do jazyka, kterému adresát rozumí. Tento požadavek vyplývá obecně z článku 6 odst. 3 písm. a) Evropské úmluvy o lidských právech a základních svobodách. Pokud jde o justiční orgán dožádaného státu, musí být připojené spisové materiály, které mají být doručeny v tomto státě, opatřeny alespoň krátkým shrnutím popisujícím obsah těchto listin s překladem do úředního jazyka tohoto státu. Vzhledem k tomu, že tato vzájemná pomoc je prováděna na území dožádaného státu, na podmínky, za kterých může adresát odmítnout doručované listiny převzít, se plně vztahují předpisy dožádaného státu.

Článek 16 Druhého dodatkového protokolu umožňuje doručování spisových materiálů, uvedených v článku 7 úmluvy z roku 1959 a článku 3 Dodatkového protokolu z roku 1978, adresátovi do smluvního státu přímo poštou. Stanoví však povinnost jednak překladu do jazyka, kterému adresát rozumí, jednak povinnost poučit adresáta o jeho právech a povinnostech vyplývajících z doručení daných spisových materiálů. V těchto spisových materiálech nesmí být uvedena žádná pohrůžka sankcí či opatřením pro případ nedostavení se svědka či znalce (čl. 8 Úmluvy z roku 1959), ale musí v nich být uvedena informace o úhradě nákladů – svědečné a znalečné (čl. 9 Úmluvy z roku 1959) a rovněž zde musí být uvedena informace o zákazu trestního stíhání či zadržení předvolaného svědka nebo znalce v souvislosti s činy spáchanými nebo rozsudky vynesenými před tím,

než opustili území dožádané strany (čl. 12 Úmluvy z roku 1959). K tomuto ustanovení však mohou smluvní strany vznést výhrady.

Druhý dodatkový protokol také umožňuje provádění tzv. zvláštních druhů dožádání, jako je výslech po videotelefonu a telefonu, dočasné předání osoby držené ve vazbě nebo ve výkonu trestu odnětí svobody na území dožádaného státu, přeshraniční sledování, sledování zásilky, skryté vyšetřování, vznik a práci společného vyšetřovacího týmu. Výslech svědka nebo znalce po telefonu nebo videotelefonu⁸⁴ (článek 9 Druhého dodatkového protokolu) lze provést za těchto podmínek: buď není žádoucí (např. z důvodu velmi nízkého nebo naopak velmi vysokého věku či špatného zdravotního stavu), nebo není možné (např. z důvodu ochrany svědka), aby se svědek nebo znalec dostavil osobně do dožadujícího státu. Tyto podmínky posuzuje vždy stát dožadující a musí je v žádosti řádně odůvodnit. Dožádaný stát nemá možnost tento druh výslechu odmítnout pouze z důvodu, že jeho právo tento druh výslechu neupravuje, anebo že z jednoho či více nepodstatných důvodů tento typ výslechu neodpovídá vnitrostátnímu právu. Tento výslech lze odmítnout pouze tehdy, pokud by byl v rozporu se základními zásadami právního řádu. Protokol o výslechu po videotelefonu musí obsahovat informace o době a místě konání výslechu, prokázání totožnosti vyslychané osoby, jméno a funkční zařazení osob, které se výslechu účastní, text přísahy nebo poučení svědka nebo znalce a rovněž technické okolnosti výslechu. Po navázání technického spojení dožádaný justiční orgán je povinen ověřit totožnost vyslychané osoby, poučit ji podle vlastního trestního řádu a rovněž zajistit tlumočníka, je-li to třeba. Poté dožadující justiční orgán provádí výslech podle svého vlastního práva. Možnost vyslychané osoby odmítnout vypovídat se posuzuje podle ustanovení trestního řádu buď dožadujícího nebo dožádaného státu, podle toho, co je pro vyslychanou osobu příznivější. Úkolem justičního orgánu dožádaného státu v průběhu celého výslechu prováděného justičním orgánem dožadujícího státu je dbát na zachování základních zásad právního řádu dožádaného státu. Pokud se justiční orgán dožádaného státu domnívá, že tyto základní zásady jsou v průběhu výslechu porušovány, je oprávněn do výslechu prováděného justičním orgánem dožadujícího státu zasáhnout a tento justiční orgán na dané porušení upozornit. Mezi základní zásady právního řádu je možné zařadit

⁸⁴ Tomuto článku odpovídá v trestním řádu ustanovení § 444. Technické zařízení na provádění videokonference se nachází na Nejvyšším státním zastupitelství v Brně.

zákaz psychického zastrašování svědka, zákaz kladení sugestivních a kapciózních otázek. Pokud by takto vyslýchaný svědek bezdůvodně odmítl vypovídat, anebo by vypovídal křivě, či znalec by podal nepravdivý znalecký posudek, takto vyslýchaná osoba plně podléhá jurisdikci dožadaneho státu, pokud jde o případné trestní stíhání pro trestný čin podání nepravdivé svědecké výpovědi nebo nepravdivého znaleckého posudku⁸⁵. Pokud obě strany souhlasí, je možné provést výslech rovněž osoby obviněné nebo podezřelé po videolince (článek 9 odst. 8 Druhého dodatkového protokolu). Tento výslech je však možné provést pouze tehdy, pokud osoba obviněná nebo podezřelá souhlasí. Vůči tomuto ustanovení umožňujícímu provádět výslech obviněných a podezřelých po videotelefonu však státy mohou učinit výhradu.

Za obdobných podmínek je podle čl. 10 Druhého dodatkového protokolu možné provést výslech svědka nebo znalce po telefonu. Na rozdíl od výslechu po videotelefonu podle čl. 9 je však možné tento typ výslechu provést pouze tehdy, pokud to vnitrostátní právo zúčastněných stran umožňuje a pokud vyslýchaná osoba souhlasí. Z toho vyplývá, že smluvní státy tím, že ve svém vnitrostátním právu zakotví možnost výslechu po telefonu, tento druh vzájemné pomoci umožní, respektive pokud ve svém vnitrostátním právu nebudou mít ustanovení o výslechu po telefonu, tento druh vzájemné pomoci znemožní. Výslech po telefonu podle čl. 10 se výlučně týká pouze svědků nebo znalců.

Článek 11 umožňuje smluvním státům poskytovat v trestních věcech tzv. spontánní informace. Tento článek rozšiřuje možnost poskytování informací, které nebyly dožadujícím státem vyžádány, na jakýkoli druh trestné činnosti, neboť doposud justiční orgány mohly poskytovat spontánní informace na základě mezinárodní smlouvy pouze v případě trestné činnosti týkající se praní peněz⁸⁶ nebo korupce⁸⁷. Touto spontánní informací může být jakákoli informace, kterou justiční orgán získal v rámci svého vlastního trestního řízení a o které se domnívá, že může napomoci jiné smluvní straně zahájit nebo vést trestní řízení nebo požádat o vzájemnou pomoc. Justičním orgánům smluvních stran není stanovena povinnost poskytovat tyto spontánní informace, jedná se pouze o možnost poskytnutí informace využitelné v trestním řízení bez předchozí žádosti justičního orgánu

⁸⁵ V České republice by se jednalo o ustanovení § 175 tr. zákona.

⁸⁶ Viz čl. 10 Úmluvy o praní, vyhledávání, zadržování a konfiskaci výnosů ze zločinu ze dne 8. listopadu 1990 vyhl. pod č. 33/1997 Sb.

⁸⁷ Viz čl. 28 Trestněprávní úmluvy o korupci ze dne 27. ledna 1999 vyhl. pod č. 69/2002 Sb. m.s.

jiné smluvní strany. Z tohoto článku však výslovně vyplývá, že smluvní strana neposkytne tyto informace, pokud by mohlo dojít k ohrožení jejího vlastního řízení. Strana poskytující tyto informace může na základě svého vnitrostátního práva navíc stanovit podmínky pro použití těchto informací ve státě, kterému jsou tyto informace zasílány. Tento stát je pak povinen tyto podmínky dodržet. Každá smluvní strana však může k tomuto ustanovení učinit výhradu, že se nebude cítit vázána podmínkami stanovenými stranou, která informace poskytla, pokud neobdrží předchozí upozornění na povahu informace a pokud nedá svůj souhlas se zasláním této informace, jedná se tedy o možnost odmítnout přijetí spontánní informace.

Článek 13 Druhého dodatkového protokolu umožňuje provádět dočasné předání osoby, jejíž osobní svoboda je omezena na území smluvní strany, na území jiné smluvní strany za účelem provádění procesních úkonů v trestním řízení. Toto dočasné předání je možné provést jen na základě vzájemné dohody justičních orgánů zúčastněných stran. Tato dohoda musí obsahovat ustanovení týkající se zajištění dočasného předání a dobu, do kdy je třeba osobu vrátit na území strany, ve které je osobní svoboda této osoby omezena. Pokud vnitrostátní právo dožádaného státu nebo dožadujícího státu vyžaduje souhlas dané osoby s dočasným předáním, je třeba nejprve stát, na jehož území je osobní svoboda této osoby omezena, požádat o opatření vyjádření této osoby k jejímu dočasnému předání na území jiného smluvního státu za účelem provedení procesních úkonů. Jak dožadující stát, tak event. stát průvozu jsou povinny dočasně předávanou osobu ponechat ve vazbě, s výjimkou případu, kdy stát, na jehož území je osobní svoboda této osoby omezena, požádá o její propuštění. Doby strávenou ve vazbě v dožadujícím státě je třeba započítat do doby výkonu trestu odnětí svobody, který je prováděn nebo bude prováděn ve státě, na jehož území je osobní svoboda této osoby omezena. Je povinností smluvních stran učinit prohlášení, zda jejich vnitrostátní právo vyžaduje souhlas dané osoby s jejím dočasným předáním⁸⁸. Článek 14 Druhého dodatkového protokolu se týká případu dočasného předání osoby, jejíž osobní svoboda je omezena v dožádaném státě, do dožadujícího státu, kde tato osoba již byla odsouzena k trestu odnětí svobody. Nejedná se zde o vydání této osoby k výkonu trestu do dožadujícího státu, ale pouze o dočasné předání dané osoby na území dožadujícího státu za účelem poskytnout této odsouzené osobě možnost být přítomna

⁸⁸ Viz ustanovení § 438 odst. 2 písm. a) tr. řádu.

projednání opravného prostředku proti odsuzujícímu rozsudku. Toto ustanovení navazuje na článek 11 a 12 Úmluvy z roku 1959 a jeho aplikace je podmíněna souhlasem dané osoby s dočasným předáním⁸⁹. Omezení stanovená článkem 12 Úmluvy z roku 1959 se v tomto případě neuplatní, neboť smyslem tohoto článku 14 je právě zajistit dočasně předávané osobě možnost aktivně hájit svá práva v trestním řízení, které je proti ní vedeno.

Článek 17 Druhého dodatkového protokolu upravuje otázku tzv. přeshraničního sledování. Toto ustanovení aplikuje a poněkud rozšiřuje článek 40 Schengenské prováděcí smlouvy⁹⁰. Nejde o zařazení policejní spolupráce do smlouvy o justiční spolupráci v trestních věcech, ale o definování přeshraničního sledování jako formy justiční spolupráce v trestním řízení, jednak z důvodu, že v řadě států sledování povoluje justiční orgán, jednak proto, aby záznamů o přeshraničním sledování bylo možné využít jako důkazů před trestním soudem dožadujícího státu. V rámci svého trestního řízení mohou přeshraniční sledování provádět policisté smluvního státu pouze za těchto podmínek:

- sledována musí být osoba, proti níž je vedeno trestní řízení pro trestný čin podléhající vydání, nebo osoba, o které se lze důvodně domnívat, že její sledování povede k identifikaci osoby podezřelé nebo obviněné z trestného činu podléhajícího vydání či ke zjištění úkrytu této osoby (v praxi se bude nejčastěji jednat o případy únosů),
- přeshraniční sledování bylo povoleno dožádaným orgánem na základě žádosti o tuto vzájemnou pomoc; v tomto povolení je možno stanovit omezení přeshraničního sledování, zejména pokud jde o rozsah území, na kterém může být sledování policisty jiného smluvního státu prováděno. Orgán oprávněný

⁸⁹ Na základě Dodatkového protokolu k Úmluvě o předávání odsouzených osob (Štrasburk, 21. 3. 1983, publikována pod č. 553/1992 Sb.) sjednaného dne 18. prosince 1997 ve Štrasburku (publikován pod č. 26/2003 Sb.m.s.) může však za určitých okolností dojít k předání odsouzené osoby bez jejího souhlasu, a to pokud rozsudek nebo správní rozhodnutí vydané v důsledku takového odsouzení zahrnuje příkaz k vyhoštění nebo vypovězení, v jehož důsledku odsouzená osoba nebude moci déle setrávat na území odsuzujícího státu poté, co byla propuštěna.

⁹⁰ Od 1. května 2004 je pro Českou republiku závazná Úmluva k provedení Schengenské dohody ze dne 14. června 1985 mezi vládami států Hospodářské unie Beneluxu, Spolkové republiky Německo a Francouzské republiky o postupném odstraňování kontrol na společných hranicích (dále Schengenská prováděcí úmluva), podepsaná v Schengenu dne 19. června 1990 a publikovaná v Úředním věstníku ES pod č. L 239, 22. září 2000, s. 19. Vázanost ČR ustanoveními Schengenské prováděcí úmluvy nastala v důsledku řádné ratifikace Smlouvy o přistoupení k Evropské unii (č. 44/2004 Sb.m.s.), jejíž nedílnou součástí tvoří Akt o podmínkách přistoupení a o úpravách smluv, na nichž je založena Evropská unie.

k přijetí těchto žádostí o vzájemnou pomoc musí každý smluvní stát stanovit ve svém prohlášení⁹¹,

- policisté provádějící sledování jsou povinni na území dožádaného státu dodržovat nejen ustanovení článku 17 Druhého dodatkového protokolu, ale také právního řádu dožádaného státu a pokyny místních příslušných orgánů,
- tito policisté jsou povinni mít u sebe doklad, který osvědčuje, že sledování bylo povoleno a zároveň musí být kdykoli schopni prokázat, že jednají z moci úřední. Mohou mít při sledování na území dožádaného státu své služební zbraně, ale mohou je použít pouze v případě své oprávněné sebeobrany,
- tito policisté nejsou oprávněni na území dožádaného státu vstupovat do soukromých obydlí a míst, která nejsou veřejnosti přístupná, nejsou oprávněni sledovanou osobu zadržet ani vyslýchat,
- o všech operacích provedených při sledování na území dožádaného státu jsou povinni podat zprávu orgánům tohoto státu, přičemž mohou být požádáni, aby osobně podali vysvětlení.

Článek 18 odst. 2, odst. 3 písm. b) a odst. 6 stanoví podmínky pro sledování v naléhavých případech, kdy není možné dopředu požádat o povolení přeshraničního sledování. Bez předchozího souhlasu příslušného orgánu dožádaného státu je možné toto sledování provádět za těchto podmínek:

- lze sledovat pouze osobu, která je podezřelá nebo stíhaná pro vyjmenované závažné trestné činy: vražda, znásilnění, žhářství, padělání, ozbrojená loupež, přijetí kradeného zboží, vydírání, únos a braní rukojmí, obchod s lidmi, nezákonný obchod s drogami a psychotropními látkami, porušení zákonů týkajících se zbraní a výbušnin, použití výbušnin, nezákonné převážení

⁹¹ Institut přeshraničního sledování je v trestním řádu upraven v ustanovení § 436; tuto úpravu přinesl teprve zákon č. 539/2004 Sb., kterým se mění zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád) a který upravil mj. zvláštní druhy dožádání v oblasti mezinárodní justiční spolupráce. K povolení sledování a provádění úkonů přímo souvisejících se sledováním osob a věcí na území České republiky v souladu s podmínkami vyhlášené mezinárodní smlouvy je příslušné podle § 436 odst. 3 tr. řádu vždy Krajské státní zastupitelství v Praze. Centralizace rozhodování o povolení přeshraničního sledování osob a zásilek na jeden designovaný orgán (Krajské státní zastupitelství v Praze) je v souladu nejen s ustanovením § 436 odst. 3 tr. řádu, ale též s návrhy připravovaných prohlášení České republiky k Úmluvě o vzájemné pomoci ve věcech trestních mezi členskými státy Evropské unie ze dne 29. května 2000 včetně Protokolu k této úmluvě ze dne 16. října 2001 a k Druhému dodatkovému protokolu k Evropské úmluvě o vzájemné pomoci ve věcech trestních ze dne 8. listopadu 2001.

toxického a nebezpečného odpadu, pašování cizinců a sexuální zneužívání dětí. Nejedná se zde o definice trestných činů, ale trestných jednání, neboť přesné názvy a definice těchto jednání mohou být v trestních zákonech smluvních států různé,

- v případě takového naléhavého přeshraničního sledování policisté provádějící sledování nejsou povinni mít u sebe doklad, který osvědčuje, že sledování bylo povoleno,
- o provádění přeshraničního sledování bez předchozího povolení je třeba neodkladně vyrozumět příslušný orgán dožádaného státu, který tento stát určil ve svém prohlášení k Druhému dodatkovému protokolu,
- bez odkladu je třeba dožádanému státu zaslat žádost o povolení přeshraničního sledování,
- toto sledování musí být ukončeno buď v případě, že orgán dožádaného státu, který o něm byl vyrozuměn, požaduje ukončení tohoto sledování, anebo pokud žádost o povolení sledování nebyla příslušnému orgánu zaslána do 5 hodin od překročení státní hranice.

Smluvní státy však mohou k celému tomuto článku nebo jeho části učinit výhradu. V případě, že touto výhradou nevyloučí aplikaci tohoto článku, jsou pak povinny stanovit, které jejich orgány (policejní nebo celní) jsou oprávněny provádět sledování a které orgány jsou příslušné k povolení sledování. Strany rovněž mohou mezi sebou sjednávat dvoustranné smlouvy, které mohou rozšířit rozsah této vzájemné pomoci. Podle článku 18 Druhého dodatkového protokolu příslušný orgán dožádaného státu, stanovený tímto státem v jeho prohlášení k Druhému dodatkovému protokolu, je oprávněn povolit přeshraniční sledování zásilky. Rovněž ani zde se nejedná o začlenění policejní spolupráce do smlouvy o justiční spolupráci v trestních věcech, ale o definování přeshraničního sledování zásilky jako formy justiční spolupráce v trestním řízení. Toto sledování je možné provádět jen v rámci řízení o trestném činu, který podléhá vydání. Článek nestanoví povinnost vždy vyhovět této žádosti, ale příslušný orgán dožádaného státu rozhoduje o povolení případ od případu. Sledování zásilky na území dožádaného státu plně podléhá právnímu řádu tohoto státu a na rozdíl od sledování osob podle článku 17 Druhého dodatkového protokolu je prováděno, řízeno a kontrolováno pouze příslušnými orgány dožádaného státu. Také

k tomuto článku mohou smluvní státy učinit výhradu, a to buď k celému, anebo k jeho části. Pokud strany neučiní výhradu k celému článku 18, jsou povinny v prohlášení stanovit orgány příslušné k rozhodnutí o povolení sledování zásilky.

Článek 19 Druhého dodatkového protokolu se týká povolení skrytého vyšetřování⁹². Této formy spolupráce by mělo být využito pouze v případech, kdy není možné, anebo je velmi náročné postupovat jiným způsobem. Rozhodnutí o povolení této formy spolupráce na základě žádosti justičního orgánu o vzájemnou pomoc přijímá příslušný orgán dožádaného státu případ od případu podle svého vlastního právního řádu. V povolení je třeba stanovit přesnou dobu, na kterou je toto vyšetřování povoleno, přesné podmínky a právní postavení policisty, který bude toto vyšetřování provádět na území dožádaného státu. Toto utajené vyšetřování na území dožádaného státu musí být prováděno v souladu s právním řádem tohoto státu⁹³. Rovněž k tomuto článku mohou smluvní státy učinit výhradu, a to buď k celému (a tím jej vyloučit z aplikace), nebo k jeho části (např. je omezit na trestné činy podléhající vydání). Pokud strany neučiní výhradu k celému článku 19, jsou povinny v prohlášení stanovit orgány příslušné k povolení utajovaného vyšetřování⁹⁴.

Dalším zvláštním druhem vzájemné pomoci je možnost dohody o vzniku společného vyšetřovacího týmu (článek 20 Druhého dodatkového protokolu). Nejedná se zde o společné získávání nebo výměnu informací tak, jak je to obvyklé při dosavadních formách policejní spolupráce, ale o společné dokazování. Tato forma spolupráce, která je předpokládána u závažné organizované trestné činnosti, značně urychlí spolupráci v trestním řízení, neboť nahradí mezi státy, jejichž orgány se účastní společného vyšetřovacího týmu, žádosti justičních orgánů o vzájemnou pomoc. Počet smluvních stran, které se účastní práce tohoto týmu, není omezen a rovněž v době jeho působení může být

⁹² Mezi formy tzv. skrytého vyšetřování je možné z hlediska trestního řádu České republiky zařadit práci agenta (§ 158e tr. řádu) nebo předstíraný převod (§ 158c tr. řádu).

⁹³ Skryté vyšetřování upravuje ustanovení § 437 tr. řádu, které v odst. 2 stanoví, že k podání návrhu Vrchnímu soudu v Praze na povolení činnosti policisty cizího státu jako agenta podle § 158e tr. řádu a k povolení předstíraného převodu podle § 158c je příslušné Vrchní státní zastupitelství v Praze.

⁹⁴ Ustanovení o skrytém vyšetřování významně usnadní v České republice možnosti této spolupráce, neboť v současnosti může ČR takto spolupracovat pouze se Spolkovou republikou Německo, a to na základě čl. 21 dvoustranné smlouvy (publikovaná pod č. 68/2002 Sb. m.s.).

na základě vzájemné dohody rozšířen. Předpokládá se, že tuto dohodu budou uzavírat státní zástupci⁹⁵. Tato dohoda má obsahovat:

- prohlášení, v jaké trestní věci má být společný vyšetřovací tým ustanoven, včetně popisu skutku a jeho právní kvalifikace,
- cíl společného vyšetřovacího týmu a dobu, na kterou by měl být ustanoven, s možností prodloužení doby jeho trvání,
- které policejní složky či jiné složky se budou za daný smluvní stát práce společného vyšetřovacího týmu účastnit,
- výčet pravomocí zúčastněných policejních či jiných složek,
- poučení o případné trestní i občanskoprávní odpovědnosti členů týmu,
- ustanovení o ochraně osobních údajů,
- pracovní jazyk společného vyšetřovacího týmu,
- ve kterém státě bude tým operovat a ustanovení procesních předpisů smluvních stran, která budou při práci týmu aplikována,
- způsoby velení a komunikace, přičemž je stanoveno, že velitelem je vždy zástupce orgánu smluvní strany, kde je vyšetřování prováděno.

Článek 20 Druhého dodatkového protokolu označuje příslušné složky zúčastněné na práci tohoto týmu na svém vlastním území za „členy“ a složky zúčastněné na práci tohoto týmu působící na cizím území za „vyslané členy“. Tito tzv. vyslaní členové se mohou na území státu, kde tým operuje, účastnit všech úkonů prováděných tímto týmem, pokud velitel týmu nerozhodne jinak. Velitel však nemůže tyto vyslané členy vyloučit z účasti na úkonu jenom proto, že jsou příslušníky jiného státu. Muselo by se jednat o případy, kdy by k zamítnutí jejich účasti byly jiné zvláštní důvody (např. výslech nezletilých osob). Vyslaní členové na území státu, kde tým operuje, jsou plně podřízeni právnímu řádu tohoto státu a pokynům velitele týmu. Velitel týmu může tyto vyslané členy pověřit jak provedením procesních úkonů na svém území, tak na jejich území, pokud to umožňuje vnitrostátní právo zúčastněných států. V takovém případě jsou vyslaní členové oprávněni samostatně požádat o součinnost příslušné orgány svého státu, státního zástupce nebo soudce (např. za účelem vyžádání bankovních informací, zajištění majetku, povolení odposlechů či

⁹⁵ Tomuto článku v trestním řádu odpovídají ustanovení §§ 442 – 443. Dohodu o vzniku společného vyšetřovacího týmu za ČR bude uzavírat Nejvyšší státní zastupitelství.

domovních prohlídek apod.). Z tohoto důvodu by vnitrostátní právo smluvních států mělo obsahovat ustanovení o rozsahu možností cizích příslušníků policie k provádění procesních úkonů v trestním řízení na jejich území či o jejich přímé účasti na těchto úkonech⁹⁶. Vyslaní členové mohou týmu poskytovat informace za účelem trestního řízení pouze v souladu se svým vnitrostátním právem a pověřením společného vyšetřovacího týmu. Pokud společný vyšetřovací tým bude potřebovat součinnost jiného státu, jehož orgány nejsou členy tohoto týmu, justiční orgán dožadujícího státu musí v takovém případě podat řádnou žádost o vzájemnou pomoc. Pokud to umožňuje vnitrostátní právo zúčastněných stran či mezinárodní smlouva, práce týmu se mohou účastnit i jiné osoby než zástupci policejních nebo jiných (např. celních) orgánů – zejména znalci, zástupci Interpolu, Europolu nebo Úřadu pro potírání podvodných jednání (OLAF). Tyto přizvané osoby však nemají postavení vyslaných členů, pokud dohoda o ustanovení společného vyšetřovacího týmu nestanoví jinak. Strany mohou mezi sebou sjednávat dvoustranné dohody o rozšíření možností působení společného vyšetřovacího týmu. Také k tomuto článku mohou smluvní státy učinit výhradu, a to buď k celému, anebo k jeho části. Pokud smluvní strany neučiní výhradu k celému článku 20 Druhého dodatkového protokolu, jsou povinny v prohlášení stanovit orgány příslušné k uzavření dohody o vzniku společného vyšetřovacího týmu⁹⁷. Vzhledem k tomu, že řada ustanovení této úmluvy předpokládá přímou účast příslušných orgánů na území jiného smluvního státu, články 21 a 22 se také zabývají trestněprávní a občanskoprávní odpovědností pracovníků těchto orgánů⁹⁸.

⁹⁶ Viz ustanovení § 443 odst. 1 tr. řádu.

⁹⁷ Jedním z důvodů, proč členské státy otálely s ratifikací Úmluvy EU z roku 2000, byl nedostatek jejich vnitrostátní úpravy týkající se zejména společného vyšetřovacího týmu. Proto dne 13. června 2002 bylo Radou přijato Rámcové rozhodnutí o společném vyšetřovacím týmu (2002/465/JHA), které obsahuje tatáž ustanovení, která jsou uvedena v článku 13 Úmluvy EU z roku 2000 a členským státům bylo uloženo provést je ve svém vnitrostátním právu do konce roku 2002.

⁹⁸ Fenyk J., Kloučková S.: Mezinárodní justiční spolupráce v trestních věcech, Linde Praha, a.s., 2003, s. 194 an.

2.4. Instrumenty Rady Evropy stran vzájemné pomoci v trestních věcech

V rámci Rady Evropy byly přijaty i další úmluvy, které se sice týkají specifických oblastí trestné činnosti, zejména smluvním státům ukládají povinnost zavést trestní postih specifických jednání, avšak obsahují také ustanovení týkající se vzájemné pomoci ve věcech trestních. Jednou z nich je Trestněprávní úmluva o korupci ze dne 27. ledna 1999⁹⁹. Ve svém článku 25 stanoví, že se tato úmluva použije mezi smluvními státy, mezi kterými neexistuje žádná mezinárodní smlouva, nebo dohoda o vzájemné justiční pomoci, anebo v případě, že články této úmluvy jsou příznivější než stávající mezinárodní smlouvy a dohody mezi smluvními státy. Ustanovení této úmluvy ukládá smluvním státům povinnost poskytovat co nejširší vzájemnou pomoc ohledně trestných činů týkajících se korupce, přičemž důvodem pro odmítnutí vzájemné pomoci nemůže být ochrana bankovního tajemství. Vzájemnou pomoc podle této úmluvy lze odmítnout pouze v případě, že dožádaná strana se domnívá, že by vyhovění požadavku bylo v rozporu s jejími základními zájmy, narušilo by státní suverenitu, bezpečnost státu nebo veřejný pořádek.

Velmi významnou úmluvou uzavřenou v rámci Rady Evropy, podle které lze poskytovat vzájemnou pomoc ve věcech trestních, je Úmluva o praní, vyhledávání, zadržování a konfiskaci výnosů ze zločinu ze dne 8. listopadu 1990¹⁰⁰. Článek 8 této úmluvy smluvním stranám ukládá, aby si poskytovaly co nejširší vzájemnou pomoc, aby zajistily a vysledovaly prostředky, výnosy a ostatní majetek podléhající konfiskaci, přičemž tato pomoc spočívá zejména v opatření důkazů týkajících se existence výše uvedeného majetku, jeho umístění nebo pohybu, povahy, právního statutu nebo hodnoty. Tato vzájemná pomoc je podle této úmluvy prováděna vždy podle vnitrostátního práva dožádané strany. Postup uvedený v žádosti lze zohlednit pouze v rozsahu, ve kterém je slučitelný s vnitrostátním právem dožádané strany. Článek 21 této úmluvy stanoví smluvním stranám rovněž povinnost vzájemně si poskytovat co nejširší pomoc při doručování soudních písemností osobám, na které se vztahují prozatímní a konfiskační opatření. Doručování

⁹⁹ Criminal Law Convention on Corruption, European Treaty Series – No.173, v ČR publikovaná pod č. 69/2002 Sb.m.s.

¹⁰⁰ Convention on Laundering, Search, Seizure and Confiscation of the Proceeds from Crime, European Treaty Series – No.141, v ČR publikovaná pod č. 33/1997 Sb.

písemností je třeba provádět prostřednictvím žádosti o vzájemnou pomoc. Z tohoto hlediska má velký význam čl. 21 odst. 2 písm. a), který umožňuje dané osobě zasílat písemnosti do smluvního státu přímo poštou. Článek 24 umožňuje přímý právní styk justičních orgánů, a to jednak v naléhavých případech, jednak v případech, které sice nejsou naléhavé, ale příslušný orgán dožádaného státu nemusí na vyřízení této žádosti aplikovat žádná donucovací opatření. Je výslovně povoleno využívat moderních telekomunikačních prostředků pro zasílání těchto žádostí, veškeré písemnosti jsou zbaveny legalizačních formalit. Dožádaná strana je oprávněna požadovat po dožadující straně doplňující informace a stanovit lhůtu pro jejich poskytnutí. Tato úmluva patří k těm úmluvám Rady Evropy, ke kterým mohou přistoupit i jiné než členské státy Rady Evropy, což poskytuje v této významné oblasti mezinárodní spolupráce smluvní základ pro vzájemnou pomoc i s některými mimoevropskými státy.

Česká republika je rovněž vázána Evropskou úmluvou o potlačování terorismu ze dne 27. ledna 1977¹⁰¹ a Evropskou úmluvou o odškodňování obětí násilných trestných činů ze dne 24. listopadu 1983¹⁰². Další úmluvou, které je možné využít v rámci vzájemné pomoci ve věcech trestních, je Úmluva o finančních operacích prováděných důvěrně obeznamenými osobami ze dne 20. dubna 1989¹⁰³. Podle článku 12 této úmluvy se strany zavazují poskytovat si co nejširší vzájemnou pomoc, týkající se trestných činů vztahujících se na operace provedené důvěrně obeznamenými osobami¹⁰⁴.

¹⁰¹ European Convention on the Suppression of Terrorism, European Treaty Series – No.090, v ČR publikovaná pod č. 552/1992 Sb.

¹⁰² European Convention on the Compensation of Victims of Violent Crimes, European Treaty Series – No.116, v ČR publikovaná pod č. 141/2000 Sb.m.s.

¹⁰³ Convention on Insider Trading, European Treaty Series – No.130, v ČR publikovaná pod č. 142/2000 Sb.m.s., Protokol k této úmluvě byl v ČR publikován pod č. 143/2000 Sb.m.s.

¹⁰⁴ Za neobvyklou operaci prováděnou důvěrně obeznamenou osobou se považuje neobvyklá operace provedená osobou, která je předsedou představenstva nebo členem představenstva nebo jiného řídicího nebo dozorčího orgánu, zmocněncem nebo zaměstnancem emitenta cenných papírů, jež provedla nebo nechává provést operaci na organizovaném trhu s cennými papíry s tím, že vědomě využila informace, která zatím nebyla zveřejněna a kterou měla k dispozici z titulu své funkce a jejíž zveřejnění by značně ovlivnilo trh s cennými papíry a která se z tohoto snažila získat výhodu pro sebe nebo pro třetí osobu. Dále takovou osobou může být člověk, který provedl výše popsané operace s tím, že vědomě použil ještě nezveřejněnou informaci, o níž se dozvěděl při výkonu své funkce nebo profese.

2.5. Schengenské dohody

Původ schengenské spolupráce lze hledat již v tzv. Saarbrückenské dohodě sjednané mezi SRN a Francií dne 13. června 1984 v důsledku zmobilizování evropských řidičů vozidel pro dálkovou silniční přepravu proti velkým zdržením na hranicích obou států. Obsahem této dohody bylo postupné rušení kontrol na francouzsko-německých hranicích a kromě volného pohybu zboží také zavedení volného pohybu osob. Následovalo jednání o obdobných opatřeních se zeměmi Beneluxu, které vyústilo v podpisu první Schengenské dohody dne 14. října 1985¹⁰⁵ a následně Schengenské prováděcí úmluvy z roku 1990. Cílem sledovaným státy Schengenu bylo vytvoření zóny volného pohybu se zrušením kontrol na společných vnitřních hranicích (tzv. schengenský prostor) za paralelního přijetí série mechanismů a konkrétních opatření sledujících udržení a současně i zvyšování úrovně bezpečnosti v členských státech.

Schengenskou prováděcí úmluvu lze ve vztahu k první dohodě z roku 1985 označit jako její realizační dokument. Tato první Schengenská dohoda z roku 1985 představovala z právního pohledu vlastně závazek realizovat do 1. ledna 1990 „akční program“ pro její realizaci, čehož výsledkem a formou je Schengenská prováděcí úmluva. Schengenská prováděcí úmluva zakotvuje zejména otázky překračování vnitřních a vnějších hranic a navazující problematiku vízovou, dále policejní spolupráci, právní pomoc ve věcech trestních a důležitá ustanovení o fungování Schengenského informačního systému („SIS“)¹⁰⁶ včetně otázky ochrany osobních údajů. Schengenská prováděcí úmluva podepsaná v roce 1990 vstoupila v platnost až 26. března 1995. Sjedly ji země Beneluxu

¹⁰⁵ Schengenská dohoda byla uzavřena mezi pěti členskými zeměmi Evropských společenství (Francií, Belgií, Nizozemím, Lucemburskem a Německem). Měla formu běžné mezistátní smlouvy mimo rámec struktur ES. Schengenská dohoda byla relativně stručný dokument, který měl pouhých 33 článků. V krátkodobém horizontu nepožadovala úplné zrušení kontrol na vnitřních hranicích, ale pouze jejich výrazné omezení – například u osobní silniční kontroly na pouhé monitorování provozu s náhodnými kontrolami. K nabytí její platnosti a účinnosti byla zapotřebí její ratifikace všemi signatáři, což si vyžádalo téměř deset let.

¹⁰⁶ Schengenský informační systém je nadnárodní počítačový policejní pátrací systém, který tvoří Centrální Schengenský informační systém (CSIS) umístěný ve Štrasburku a dále Národní Schengenský informační systém (NSIS) a Systém SIRENE. Schengenský informační systém obsahuje následující typy záznamů: osoby, jejichž zatčení je požadováno s cílem vydání nebo předání; cizince ze třetích zemí, kteří mají záznam o odepření vstupu; pohřešované osoby; svědky a osoby předvolané k soudním orgánům v rámci trestního řízení nebo osoby, kterým má být doručena obsílka k nástupu výkonu trestu; osoby nebo vozidla, která jsou registrovaná za účelem utajeného sledování nebo zvláštních kontrol; věci, které jsou hledány za účelem jejich zajištění nebo za účelem zabavení jako důkazů v trestním řízení.

(Belgie, Nizozemsko, Lucembursko), Francie a SRN. Později k úmluvě přistoupily Itálie (1990), Španělsko a Portugalsko (1991), Řecko (1992) a Rakousko (1995). V prosinci 1996 přistoupily členové Severské pasové unie Dánsko, Finsko a Švédsko. Souběžně Norsko a Island – státy, které jsou taktéž členy Severské pasové unie, ale nikoli členy Evropské unie – podepisují smlouvy o spolupráci se státy Schengenu. Po Amsterdamu byly sjednány smlouvy nové, které odrážejí novou právní situaci určenou začleněním schengenského systému do rámce Evropské unie. Tyto smlouvy přidruženým státům dávají fakticky stejná práva a povinnosti jako plnoprávným členům Schengenu, avšak s výjimkou práva hlasovat o přijímaných opatřeních¹⁰⁷.

Spojené království Velké Británie a Irsko¹⁰⁸ a nových deset členských zemí ES nejsou členy Schengenských dohod. Tyto státy však podnikají příslušné kroky k tomu, aby se do schengenského systému plně zapojily a naplnily tak postupně cíl Unie vybudovat prostor svobody, bezpečnosti a práva¹⁰⁹. Zásadní změnu pro celý schengenský systém a jeho *acquis* (soubor platných dokumentů a ustanovení přijatých v rámci Schengenu zahrnující asi 3.000 dokumentů, které se staly součástí práva ES/EU) znamenal vstup Amsterodamské smlouvy v platnost a jeho začlenění do rámce Evropské unie. Vstupem Amsterodamské smlouvy v platnost dochází k začlenění Schengenu ve smyslu schengenského *acquis*, a rovněž tak i celého systému a mechanismu Schengenu, do jednotného institucionálního rámce Evropské unie, a to zejména:

- a) Protokolem o začlenění schengenského *acquis* do rámce Unie a rozhodnutími Rady o určení právního základu schengenského *acquis* z května roku 1999;
- b) začleněním konkrétních schengenských problematik do jednotlivých ustanovení hlavy IV Smlouvy o založení ES a hlavy VI Smlouvy o EU (což *de facto*

¹⁰⁷ Rozhodnutí Rady č. 439 z 17. května 1999 o uzavření dohody s Islandskou republikou a Norským královstvím o přidružení těchto států k provádění, uplatňování a rozvoji schengenského *acquis* (1999/439/ES).

¹⁰⁸ Na Velkou Británii a Irsko se vztahují na základě rozhodnutí Rady 2000/365/ES (Úř. věst. L 131, 1. června 2000) a rozhodnutí Rady 2002/192/ES (Úř. věst. L 64, 7.3.2002) pouze následující ustanovení SPÚ – čl. 26, 27, 39, 40, 42-44, 46, 47 (s výjimkou odst. 2 písm. c)), 48-59, 61-69, 71-73, 75, 76, 92-95, 97-101 (s výjimkou odst. 2), 102-119, 126-130. K vlastní aplikaci ve Velké Británii a Irsku ovšem dojde teprve poté, co budou splněny všechny podmínky pro implementaci uvedených ustanovení SPÚ a Rada to potvrdí svým rozhodnutím.

¹⁰⁹ Viz rozhodnutí Rady č. 365 z 29. května 2000 o žádosti Spojeného království Velké Británie a Severního Irska, aby se na něj vztahovala některá ustanovení schengenského *acquis* (2000/365/ES).

znamenal, že další opatření schengenské problematiky jsou pokryta výlučně právem ES/EU.

Otázky policejní a justiční spolupráce ve věcech trestních podle Schengenské prováděcí úmluvy jsou obsaženy v hlavě VI Smlouvy o EU včetně problematiky přeshraničního sledování a pronásledování osob (článek 32). Po vstupu Amsterodamské smlouvy v platnost pokračovalo přijímání dalších komunitárních a rovněž i unijních právních aktů označovaných jako schengenské *acquis*. Tyto předpisy ve formě nařízení, směrnic a rozhodnutí ES a dále právních aktů třetího pilíře, jakož i některých právně nezávazných dokumentů, se týkají hlavně cizinecké a pohraniční problematiky, derogací a změn jednotlivých ustanovení Schengenské prováděcí úmluvy včetně vzájemné pomoci ve věcech trestních, SIS¹¹⁰ a dalších¹¹¹. Schengen v podstatě představuje jak v právním, tak i věcném slova smyslu možnost postupného „přemostění“ politiky justice a vnitřních věcí z oblasti mezivládní do oblasti komunitární¹¹². Pojetí postupné komunitarizace problematik Schengenu však mělo jasně ohraničený rámec článkem 134 Schengenské prováděcí úmluvy, který podmiňoval aplikaci jednotlivých ustanovení této úmluvy jejich slučitelností s právem ES.

Účinná realizace Schengenské prováděcí úmluvy (dále jen „SPÚ“) předpokládá nezbytnou harmonizaci právních řádů členských států Evropské unie v souladu s úkoly vytyčenými Amsterodamskou smlouvou včetně zavedení jednotných standardů činnosti příslušných výkonných orgánů státní správy¹¹³. Schengenská prováděcí úmluva měla za cíl hlavně zabezpečit:

¹¹⁰ Schengenský informační systém je obsažen v hlavě IV SPÚ. Tento společný informační systém lze charakterizovat jako komputerovaný rejstřík poskytující určeným policejním a justičním orgánům smluvních stran vzájemný přístup k určitým druhům informací. SIS má hvězdicovité uspořádání s centrálu ve Štrasburku.

¹¹¹ Srov. seznamy *acquis* Schengenu v Implementačním dotazníku (verze 04/MV04 červen 2003). Jedná se o součást hodnotícího materiálu pro vládu ČR na základě usnesení vlády č. 304/2001 k organizačnímu zabezpečení přebírání schengenského *acquis*. Aktuální seznam *acquis* Schengenu je specifikován v Aktu o podmínkách přistoupení České republiky a dalších asociovaných zemí (článek 3) příloha I.

¹¹² Píkna, B.: Vnitřní bezpečnost a veřejný pořádek v evropském právu, Druhé aktualizované vydání, Linde Praha a.s., 2004, s. 201.

¹¹³ Vázanost České republiky ustanoveními Schengenské prováděcí úmluvy nastala v důsledku řádné ratifikace Smlouvy o přistoupení k EU, jejíž nedílnou součástí tvoří Akt o podmínkách přistoupení a úpravách smluv, na nichž je založena EU. Na základě Smlouvy o přistoupení k EU, Aktu a přílohy I k Aktu jsou tedy v ČR i v ostatních nově přistoupivších členských státech EU ode dne přistoupení závazná a

- zrušení kontrol osob i zboží na vnitřních hranicích včetně letišť a přístavů,
- posílení kontrol na vnějších hranicích,
- zlepšení organizace a zvýšení účinnosti spolupráce mezi národními systémy policejními, justičními, celními a dalšími správními orgány,
- zřízení Schengenského informačního systému jako společného pátracího a informačního systému na pomoc proti kriminalitě,
- postupnou harmonizaci některých důležitých postupů týkajících se hlavně společné vízové a azylové politiky, problematiky zbraní a střeliva, justiční spolupráce ve věcech trestních a další.

Základním cílem Schengenu je maximální liberalizace pohybu osob přes vnitřní hranice států Schengenských dohod, což ovšem předpokládá paralelní přijetí takových společných opatření, která by zabraňovala ohrožení vnitřní bezpečnosti a veřejného pořádku členských států v návaznosti na možnost zneužívání volného přeshraničního pohybu ke kriminálním aktivitám. Skutečnost, že Schengenské dohody nejsou pouze instrumentem pro jednotnou politiku umožňující volný pohyb osob a zboží na území Schengenu, dokládají ustanovení o policejní spolupráci a vzájemné spolupráci v trestních věcech. Policejní spolupráci upravuje hlava III (články 39 – 47). Podle článku 40 Schengenské prováděcí úmluvy policisté, celní orgány, četnictvo a další určené orgány obdobného charakteru („policisté“) států Schengenských dohod, kteří v rámci vyšetřování ve své zemi sledují osobu podezřelou z účasti na extradičním trestném činu, jsou oprávněni pokračovat ve sledování na výsoštném území jiné smluvní strany Schengenu. Podmínkou je, že tato strana povolila přeshraniční sledování na základě předem podané žádosti o právní pomoc. Na žádost jsou sledováním pověřeni policisté druhé smluvní strany. Za splnění některých dalších podmínek smějí policisté pokračovat ve sledování osoby i v případě, nelze-li z důvodu zvláštní naléhavosti předem požádat o povolení. Tato výjimka se týká jen případů vyjmenovaných závažných trestných činů. V článku 41 je dále upravena možnost pro policisty, kteří ve své zemi pronásledují osobu přistiženou při spáchání nebo při účasti na některém vyjmenovaném závažném trestném činu, aby

použitelná následující ustanovení SPÚ - čl. 1, 3-7 (kromě čl. 5 bodu 1 písm. d)), 13, 26, 27, 39, 44-59, 61-63, 65-69, 71-73, 75, 76, 82, 91, 126-130 a 136.

pokračovali v pronásledování takovéto osoby na území jiné smluvní strany bez jejího předchozího svolení, pokud příslušné orgány této strany nemohly být z důvodu zvláštní naléhavosti předem informovány, nebo se nemohly včas dostavit k převzetí pronásledování. Policisté při pronásledování musí být snadno rozpoznatelní buď podle uniformy, pásky na rukávě nebo označení auta.

Důležitou úlohu v rámci schengenského prostoru hraje možnost vzájemného vysílání styčných důstojníků (článek 47 SPÚ). Cílem této činnosti je posílit a urychlit spolupráci zvláště ve formách výměny informací, poskytování pomoci při žádostech o policejní součinnost a při právní pomoci v trestních věcech nebo ve formě pomoci orgánům pověřeným ostrahou vnějších hranic. Tito styční důstojníci jsou vysíláni na bilaterálním základě, přičemž nejsou oprávněni k samostatnému provádění policejních opatření¹¹⁴.

Schengenská prováděcí úmluva obsahuje rovněž justiční spolupráci v trestních věcech mezi státy Schengenu, a to vzájemnou pomoc ve věcech trestních, zákaz dvojího trestu, extradici a předávání k výkonu trestních rozsudků. Vzájemná pomoc v trestních věcech, jíž se zabývají články 48 až 53, doplňovala Evropskou úmluvu o právní pomoci ve věcech trestních z 20. dubna 1959 s cílem usnadnit její aplikaci členskými státy Schengenu. Nad rámec této úmluvy zakotvuje SPÚ poskytování právní pomoci v případech porušení správních předpisů, v řízeních o odškodnění za neoprávněné trestní stíhání a odsouzení, v řízení o udělení milosti a v občanskoprávních řízeních týkajících se adhézního řízení, při doručování, a v některých dalších záležitostech. Ustanovení o vydávání osob, upravené v člancích 59 – 66, měla za cíl doplnit Evropskou úmluvu o vydávání z 13. prosince 1957 a usnadnit její aplikaci státy Schengenu. Vstupem v platnost rámcového rozhodnutí o evropském zatýkacím rozkazu nahrazuje toto rámcové rozhodnutí odpovídající ustanovení vyjmenovaných úmluv včetně hlavy III, kapitoly 4 Schengenské prováděcí úmluvy, tzn. problematiku vydávání osob. Rovněž v případě předávání výkonu trestních rozsudků (články 67 – 69) pro smluvní státy, které přistoupily k Úmluvě Rady Evropy o předávání odsouzených osob z 21. března 1983, platí schengenská úprava jako doplněk této úmluvy. V praxi to rovněž znamená, že smluvní strana, na jejíž území byl pravomocně odsouzen

¹¹⁴ Rozhodnutí Rady č. 2003/170/JVV z 27. února 2003 týkající se společného využívání styčných důstojníků (nahrazuje článek 47 odst. 4 SPÚ).

občan jiné smluvní strany k trestu odnětí svobody nebo ochrannému opatření omezujícímu svobodu, může, jestliže se dotčená osoba útekem do své země vyhnula výkonu tohoto trestu nebo opatření, požádat druhou smluvní stranu, na jejímž území se uprchlá osoba zdržuje, aby převzala provedení rozsudku¹¹⁵. Jelikož tato část Schengenu byla zásadním způsobem modifikována Úmluvou o vzájemné pomoci ve věcech trestních mezi členskými státy EU z 29. května 2000, je třeba vzájemnou pomoc a otázky související interpretovat ve smyslu derogací a změn, které tato úmluva zakotvuje.

2.6. Úmluva o vzájemné pomoci ve věcech trestních mezi členskými státy Evropské unie ze dne 29. května 2000 a její Protokol

Jedním z nejvýznamnějších právních nástrojů, přijatých v rámci Evropské unie v oblasti mezinárodní justiční spolupráce ve věcech trestních, je Úmluva o vzájemné pomoci ve věcech trestních mezi členskými státy Evropské unie ze dne 29. 5. 2000 (dále jen „Úmluva 2000“) s jejím Protokolem ze dne 16. 10. 2001 (dále jen „Protokol“). Úmluva 2000 je koncipována jako doplněk Evropské úmluvy o vzájemné pomoci ve věcech trestních z roku 1959 a jejího Dodatkového protokolu z roku 1978¹¹⁶, ustanovení o právní pomoci Úmluvy provádějící Schengenskou dohodu ze dne 14. června 1985 o postupném odstraňování kontrol na společných hranicích (Schengenská prováděcí úmluva) a kapitoly 2 Úmluvy o vydávání a vzájemné pomoci mezi zeměmi Beneluxu z roku 1962. Tato úmluva je v účinnosti již pro tyto členské státy: Belgie, Dánsko, Estonsko, Finsko, Francie, Litva, Lotyšsko, Nizozemí, Portugalsko, Rakousko, Španělsko, Slovinsko, Švédsko, Polsko, Maďarsko a pro Velkou Británii. Dne 5. října 2005 vstoupil v účinnost rovněž Protokol, kterým byla Úmluva 2000 doplněna. Česká republika se k této významné úmluvě a jejímu Protokolu v dohledné době připojí¹¹⁷.

¹¹⁵ Pikna, B.: Vnitřní bezpečnost a veřejný pořádek v evropském právu, 2. aktualizované vydání, Linde Praha a.s., 2004, s. 193-230.

¹¹⁶ Evropská úmluva o vzájemné pomoci v trestních věcech ze dne 20. dubna 1959 účinná od 12. června 1962, (pro ČR od 1. ledna 1993), Dodatkový protokol ze dne 17. března 1978 platný od 12. dubna 1982, (pro ČR od 17. února 1997).

¹¹⁷ Senát Parlamentu ČR, kterému byla předložena tato smlouva jako senátní tisk 44/0 ministrem spravedlnosti dne 14. března 2005, na základě doporučení jednotlivých výborů projednal a schválil dne

Úmluva 2000 klade důraz na rychlost vyřizování žádostí o vzájemnou pomoc, rozšiřuje působnost na správní právo trestní a trestní řízení týkající se právnických osob. Na rozdíl od Druhého dodatkového protokolu z roku 2001 k Evropské úmluvě o vzájemné pomoci ve věcech trestních z roku 1959, o jehož ratifikaci bylo již rozhodnuto, Úmluva 2000 v článku 4 odst. 2 umožňuje dožadujícímu státu výslovně stanovit lhůtu pro vyřízení žádosti s tím, že tento požadavek je třeba odůvodnit. Dožádanému státu je stanovena povinnost této lhůtě vyhovět, nebo ihned informovat dožadující stát o nemožnosti jejího dodržení. V čl. 4 odst. 1 je dožádanému státu navíc stanovena povinnost dodržet formality a procesní postupy výslovně stanovené dožadujícím státem, pokud to však není v rozporu se základními principy jeho právního řádu. Pokud dožádaný stát nemůže určitým procesním požadavkům vyhovět, musí o tom ihned informovat dožadující stát a stanovit podmínky, za kterých dané žádosti může vyhovět. Toto ustanovení je pro ČR důležité zejména vzhledem k potřebě zajistit účast obhajoby na úkonech, které mají být v přípravném řízení v cizině provedeny.

Na rozdíl od Druhého dodatkového protokolu Úmluva EU z roku 2000 neobsahuje jednotné ustanovení o nákladech řízení, ale ustanovení o nákladech řízení jsou uvedena u některých druhů vzájemné pomoci. Např. podle čl. 10 odst. 7 Úmluvy dožadující stát by měl dožádanému hradit všechny náklady na zřízení videolinky, její obsluhu, tlumočné, svědečné a odměnu znalci, pokud se úhrady všech, nebo některých těchto nákladů dožádaný stát nevzdá. Na toto ustanovení odkazuje rovněž čl. 11 odst. 5, který se týká rovněž nákladů řízení v případě výslechu po telefonu. Na rozdíl od Druhého dodatkového protokolu Úmluva 2000 obsahuje ustanovení týkající se odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu. V článku 18 je výslovně stanovena možnost justičního orgánu žádat v jiném smluvním státě odposlech a bezprostřední přenos telekomunikačního provozu do dožadujícího státu, anebo odposlech, záznam a následný přenos záznamů o telekomunikačním provozu.

Článek 9 Úmluvy 2000 umožňuje, aby dotyčné členské státy uzavřely dohodu o dočasném předání osoby, která je v dožádaném státě ve vazbě nebo ve výkonu trestu odnětí

28. července 2005 usnesení (č. 182 ze dne 28. července 2005), podle něhož souhlasí s přístupem k Úmluvě a jejímu Protokolu, obojí vypracované Radou Evropské unie na základě článku 34 Smlouvy o Evropské unii. V Poslanecké sněmovně Parlamentu ČR byla smlouva rozeslána jako sněmovní tisk 924/0. S ratifikací vyjádřily souhlas obě komory Parlamentu. Úmluva 2000 je pro ČR platná od 12. 6. 2006 (tj. 90 dnů po uložení listiny o přistoupení u depositáře této úmluvy.)

svobody, do státu dožadujícího, na jehož území má proběhnout vyšetřovací úkon, v případě, že je nezbytné, aby se tato osoba tohoto úkonu v dožadujícím státě osobně účastnila. Úmluva 2000 dále obsahuje řadu ustanovení o mezinárodní justiční spolupráci, podobně jako Druhý dodatkový protokol k Úmluvě z roku 1959, která se týká tzv. zvláštních vyšetřovacích úkonů. Čl. 10 upravuje výslech prostřednictvím videokonference, čl. 11 výslech prostřednictvím telefonu, čl. 12 sledování zásilky, čl. 13 společné vyšetřovací týmy a čl. 14 skryté vyšetřování. Velmi významné jsou rovněž články 17 až 21 týkající se odposlechů telekomunikačního provozu, které jednak umožní bezprostřední přenos telekomunikačního provozu do dožadujícího členského státu a jednak usnadní provádění odposlechů mobilních telefonů ve vztahu k cizině.

Úmluva 2000 umožňuje provádět výhrady vůči jednotlivým článkům v podstatně menší míře než shora uvedený Druhý dodatkový protokol z roku 2001. Výhrady lze provést pouze z důvodu nesouladu s ústavním právem, a to pouze k těm článkům, kde to Úmluva z roku 2000 výslovně umožňuje (čl. 9 odst. 6, čl. 10 odst. 9, čl. 14 odst. 4, čl. 18 odst. 7 a čl. 20 odst. 7). Žádné další výhrady nemohou být k této úmluvě vzneseny. Každý členský stát je povinen Generálnímu tajemníkovi Rady oznámit ukončení ústavního řízení nutného pro přijetí této úmluvy. Úmluva 2000 nabude účinnosti 90 dnů poté, co 8. členský stát oznámí Generálnímu tajemníkovi Rady její přijetí, a to pouze na území těchto osmi členských států. Pokud jde o přistupující státy, tato úmluva pro ně nabude účinnosti 90 dnů poté, co byly uloženy listiny o přistoupení k této úmluvě.

Dne 16. října 2001 byl výnosem Rady přijat Dodatkový protokol k Úmluvě o vzájemné pomoci ve věcech trestních mezi členskými státy Evropské unie (2001/C 326/01). Protokol k Úmluvě 2000 obsahuje ustanovení, které usnadní zejména zajišťování informací o bankovních účtech, včetně možnosti sledování bankovních operací. Článek 7 tohoto Protokolu členským státům stanoví, že mezi sebou nemohou odmítnout žádost o vzájemnou pomoc spočívající v poskytnutí bankovních informací pouze s odkazem na bankovní tajemství. Článek 1 členským státům stanoví povinnost vyhovět žádostem o bankovní informace (informace o vlastním účtu, osobách s podpisovým právem k účtu, výpis o bankovních operacích za určité období či jakékoli detailní informace k účtu, monitorování bankovního účtu po stanovenou dobu), ať už se jedná o účet fyzické nebo právnické osoby, za těchto podmínek:

- trestní řízení je vedeno o trestném činu, za který je možno uložit trest odnětí svobody v dožadujícím státě nejméně ve výši 4 let a v dožádaném státě nejméně dva roky, anebo je trestní řízení vedeno ohledně trestného činu definovaného v článku 2 Úmluvy z roku 1995 o zřízení Europolu nebo Úmluvy z roku 1995 o ochraně finančních zájmů Evropských společenství,
- dožadující orgán v žádosti odůvodnil, proč tyto informace mají podstatný význam pro trestní řízení a proč se domnívá, že daný bankovní účet je veden v dožádaném členském státě,
- daná bankovní informace je k dispozici bance, která vede účet,
- členský stát může podmínit vyhovění žádosti stejnými podmínkami, za kterých vyhoví žádostem o provedení prohlídek a zajištění majetku,
- rozhodnutí o poskytnutí bankovní informace je rozhodnutím příslušného orgánu dožádaného státu podle jeho vnitrostátního práva,
- dožádaná banka nesmí majitele účtu ani třetí osobu informovat o poskytnutí bankovních informací dožadujícímu státu, ani o tom, že probíhá vyšetřování,
- orgány dožádaného státu jsou povinny informovat orgány dožadujícího státu o všech nových skutečnostech, které mohou mít vliv na vedení trestního řízení či zahájení nového trestního řízení v dožadujícím státě, aniž by tyto skutečnosti byly uvedeny v žádosti o vzájemnou pomoc.

Úmluva 2000 ukládá členským státům vzájemně spolupracovat i v případě daňových trestných činů. Článek 8 Dodatkového protokolu členským státům neumožňuje odmítnout žádost o vzájemnou pomoc v případě daňové trestné činnosti. Pokud však žádost spočívá v provedení prohlídky nebo zajištění majetku, pak podmínka oboustranné trestnosti je splněna, pokud trestný čin, pro který je trestní řízení v dožadujícím členském státě vedeno, odpovídá trestnému činu stejné povahy v dožádaném členském státě. Žádost však nemůže být odmítnuta pouze proto, že dožádaný stát neukládá stejný druh daně nebo poplatku jako dožadující členský stát.

Podle čl. 5 tohoto Protokolu je příslušný orgán dožádaného státu povinen upozornit orgán dožadujícího státu na to, že při vyřizování žádosti o vzájemnou pomoc byly zjištěny skutečnosti, které by mohly vést k dalšímu vyšetřování, které však v žádosti nebylo obsaženo, tak, aby dožadujícímu státu bylo umožněno přijetí dalších opatření. Tento

protokol rovněž ukládá členským státům informační povinnost vůči Radě Evropské unie, pokud došlo k zamítnutí žádosti o právní pomoc a dožadující stát na jejím vyřízení i nadále trvá (čl. 10 odst. 1 Protokolu). Se spornými otázkami mezinárodní justiční spolupráce mezi členskými státy je možné se také obracet na Eurojust (čl. 10 odst. 2 Protokolu)¹¹⁸.

K účinnému provádění vzájemné pomoci směřuje rovněž Společná akce ze dne 29. června 1998 o zásadách správného provádění vzájemné pomoci ve věcech trestních¹¹⁹. Každý členský stát je povinen Generálnímu sekretariátu Rady Evropské unie předložit prohlášení o zásadách správného provádění vzájemné pomoci. Toto prohlášení je pak Generálním sekretariátem Rady přeloženo do úředních jazyků Evropské unie a předáno členským státům a Evropské justiční síti. Dílčí ustanovení o spolupráci v trestním řízení mezi členskými státy Evropské unie obsahují rovněž další právní předpisy Evropské unie. Jedná se např. o rámcové rozhodnutí Rady ze dne 26. června 2001 o praní peněz, identifikaci, pátrání, zmrazování, zajišťování a konfiskaci prostředků a výnosů z trestné činnosti (2001/500/JHA). Na základě tohoto rámcového rozhodnutí musí členské státy zajistit, aby žádosti jiných členských států o vzájemnou pomoc spočívající v identifikaci, pátrání, zmrazování, zajišťování a konfiskaci prostředků a výnosů z trestné činnosti měly při vyřizování stejnou prioritu jako jejich vnitrostátní případy týkající se této oblasti.

Dále se jedná o rámcové rozhodnutí Rady ze dne 28. května 2001 o boji proti podvodům a padělání prostředků bezhotovostního platebního styku (2001/416/JHA), o rámcové rozhodnutí Rady ze dne 15. března 2001 o postavení obětí v trestním řízení (2001/220/JHA), které členským státům ukládá povinnost vzájemně si poskytovat co nejširší vzájemnou pomoc v trestním řízení týkajícím se těchto oblastí.

¹¹⁸ Kloučková, S.: Přínos Úmluvy o vzájemné pomoci ve věcech trestních mezi členskými státy Evropské unie ze dne 29. května 2000 a jejího Protokolu ze dne 16. října 2001. Trestní právo č. 11/2005, s. 8 an.

¹¹⁹ Joint Action 98/427/JHA of 29 June 1998 adopted by the Council on the basis of Article K.3 of the Treaty on European Union, on good practice in mutual legal assistance in criminal matters.

2.7. Rámcové rozhodnutí o evropském zajišťovacím příkazu

Za účelem usnadnění zajištění majetku a důkazních prostředků před jejich ztrátou, zničením, pozměněním či převodem bylo přijato rámcové rozhodnutí Rady o výkonu příkazů k zajištění majetku nebo důkazních prostředků v Evropské unii (2002/C 184/05). Tento tzv. evropský zajišťovací příkaz umožňuje v případech vyšetřování závažných trestných činů zajištění majetku a důkazů před jeho zničením v jiném členském státě. Ačkoli je s ním spojena žádost o zajištění adresovaná členskému státu, kde se důkaz nachází ve formě klasické právní pomoci, představuje užší formu spolupráce, než je předpokládána Evropskou úmluvou o právní pomoci z roku 1959. Rozhodnutí rozšiřuje spolupráci mezi členskými státy založenou na principu vzájemného uznávání na rozhodnutí vydaná i v řízeních, která vlastnímu soudnímu řízení předcházejí (přípravné řízení). Cílem je vytvoření takových pravidel a postupů, podle nichž členský stát uzná a vykoná na svém území příkaz k zajištění vydaný justičním orgánem jiného členského státu v rámci trestního řízení. Podle rámcového rozhodnutí ze dne 22. července 2003 o výkonu příkazů k zajištění majetku nebo důkazních prostředků v EU je nutno k příkazu k zajištění přiložit žádost o předání důkazního prostředku vydávajícímu státu (nebo prohlášení, že taková žádost bude následovat). Pro toto předání platí dosavadní pravidla o vzájemné právní pomoci v trestních věcech. Vydávajícím státem je členský stát, jehož justiční orgán vydal, schválil nebo jiným způsobem potvrdil příkaz k zajištění v rámci trestního řízení; vykonávajícím státem je členský stát, na jehož území se majetek či důkazní prostředky nacházejí. Příkaz k zajištění je pak definován jako opatření příslušného justičního orgánu vydávajícího státu, jímž má být zabráněno zničení, pozměnění, přemístění, převodu nebo prodeji majetku, jehož konfiskace může být nařízena, nebo který může sloužit jako důkazní prostředek. Majetkem se rozumí jakýkoli majetek, hmotný nebo nehmotný, movitý nebo nemovitý, právní listiny a akty dokládající nárok na tento majetek nebo podíl na tomto majetku, o kterých se příslušný soudní orgán vydávajícího státu domnívá, že představují výnos z trestné činnosti, nebo prostředky a cíle trestného činu. Článek 3 odst. 4 rámcového rozhodnutí stanoví obecnou zásadu oboustranné trestnosti, resp. to, že vykonávající stát je oprávněn podmínit uznání rozhodnutí o zajištění důkazu tím, že skutek, ohledně kterého bylo ve vydávajícím státě vydáno rozhodnutí o zajištění důkazu, musí být trestným činem na jeho území a

v případě rozhodnutí o zajištění majetku musí být trestným činem, kde v rámci trestního řízení, které je o něm vedeno, je rovněž v provádějícím státě možné rozhodnout o zajištění majetku. Z této obecné zásady však ustanovení čl. 3 odst. 2 rámcového rozhodnutí stanoví výjimku, tj. stanoví výčet trestných činů, ohledně kterých, pokud bylo vydáno rozhodnutí o zajištění důkazu nebo majetku, není provádějícím státem přezkoumávána otázka oboustranné trestnosti. Jde o výčet 32 trestných jednání, který je uveden v celé řadě rámcových rozhodnutí v této oblasti, jmenovitě v rámcovém rozhodnutí o evropském zatýkacím rozkazu a postupech předávání mezi členskými státy EU, v rámcovém rozhodnutí o uplatňování zásady vzájemného uznávání peněžitých trestů a pokut, v rámcovém rozhodnutí o uplatňování zásady vzájemného uznávání příkazů ke konfiskaci, aj.

Příkaz k zajištění spolu s příslušným osvědčením¹²⁰ je předán justičním orgánem vydávajícího státu příslušnému justičnímu orgánu vykonávajícího státu (Velká Británie a Irsko mohou učinit prohlášení, že předání je nutno učinit prostřednictvím ústředního orgánu), přičemž není vyloučeno předání prostřednictvím kontaktních míst Evropské justiční sítě. Příslušné soudní orgány vykonávajícího státu uznají předaný příkaz k zajištění, aniž požadují další formalities, a neprodleně učiní nezbytná opatření pro jeho okamžitý výkon stejným způsobem jako v případě příkazu k zajištění vydaného orgánem vykonávajícího státu. Vykonávající stát může výkon odepřít (např. nedostatek formálních náležitostí, překážka v podobě existence imunit a výsad, porušení zásady ne bis in idem – čl. 7) či jej odložit (např. výkon by mohl narušit již probíhající trestní řízení, důkazy nebo majetek jsou už předmětem zajištění v rámci jiného trestního řízení - čl. 8). Je-li to nezbytné pro platnost důkazních prostředků, dodržuje vykonávající stát při výkonu příkazu k zajištění rovněž formální předpisy a postupy výslovně uvedené příslušným justičním orgánem vydávajícího státu.¹²¹ Příslušné orgány vykonávajícího státu rozhodnou o příkazu k zajištění co nejdříve, pokud možno do 24 hodin od přijetí. Příkaz k zajištění musí být vydávajícím státem opatřen příslušnou žádostí o předání důkazních prostředků

¹²⁰ Standardizovaná forma osvědčení je uvedena v příloze rámcového rozhodnutí. Obsah osvědčení musí být schválen příslušným justičním orgánem vydávajícího státu, který opatření nařídil, a podepsáno. Nutný je překlad do úředního jazyka vykonávajícího státu.

¹²¹ Všechna dodatečná donucující opatření, která jsou na základě příkazu k zajištění nezbytná, se přijímají v souladu s použitelnými procedurálními pravidly vykonávajícího státu.

vydávajícímu státu, nebo v případě zajištění majetku žádostí o konfiskaci. V článku 11 je členským státům stanovena povinnost zajistit zúčastněným stranám, včetně třetích stran, které jednaly v dobré víře, možnost opravných prostředků proti rozhodnutí o zajištění s odkladným účinkem tak, aby byla chráněna jejich práva. O možnosti podání opravných prostředků musí tyto státy třetí strany informovat. Z hlediska věcného může být rozhodnutí o zajištění napadeno pouze stížností k soudu vydávajícího státu. Pokud je rozhodnutí napadeno ve vykonávajícím státě, justiční orgány vydávajícího státu musí být informovány o podstatě stížnosti tak, aby mohly předložit své argumenty, pokud je shledají za potřebné. Vykonávající stát odpovídá za náhradu škody způsobenou třetím osobám, má však nárok na regres od vydávajícího státu. Rámcové rozhodnutí o zajišťovacím příkazu byly členské státy povinny implementovat do svých národních právních řádů do 2. srpna 2005.¹²²

¹²² V České republice byla již vypracována novela trestního řádu, a to v podobě vládního návrhu zákona předloženého dne 1. června 2005 Poslanecké sněmovně Parlamentu ČR jako sněmovní tisk č. 1003/0. Zákon byl schválen dne 15. 3. 2006 Poslaneckou sněmovnou a dne 19. dubna 2006 Senátem Parlamentu ČR a poté byl dne 27. dubna 2006 doručen prezidentovi k podepsání. Jedná se zejména o novelizaci příslušných ustanovení trestního řádu upravujících problematiku mezinárodní justiční spolupráce a také ustanovení trestního zákona s cílem umožnit účinnou konfiskaci zajištěného majetku. Návrh prováděcí právní úpravy byl již schválen jak Poslaneckou sněmovnou, tak Senátem Parlamentu ČR. Rámcové rozhodnutí Rady 2003/577/SVV ze dne 22. července 2003 o výkonu příkazů k zajištění majetku nebo důkazních prostředků v Evropské unii (OJ L 196/47) bude podle tohoto návrhu provedeno v ustanovení §§ 460a až 460n tr. řádu. V ustanovení § 460b je upraveno, že je-li třeba zajistit majetek nebo důkazní prostředek nacházející se ve vykonávajícím státě, vydá předseda senátu a v přípravném řízení státní zástupce příkaz k jeho zajištění. Příkaz k zajištění majetku nebo důkazního prostředku včetně osvědčení zašle předseda senátu a v přípravném řízení státní zástupce bez zbytečného odkladu po jeho vydání přímo příslušnému justičnímu orgánu vykonávajícího státu, ačkoli účast ústředních orgánů rovněž nebude vyloučena. K příkazu se připojí osvědčení o vydání příkazu k zajištění majetku nebo důkazního prostředku s překladem do úředního jazyka nebo jednoho z úředních jazyků vykonávajícího státu nebo do jazyka, v němž je vykonávající stát ochoten příkaz k zajištění přijmout. Vzor osvědčení o vydání příkazu k zajištění majetku nebo důkazního prostředku stanoví Ministerstvo spravedlnosti vyhláškou. K rozhodování o uznání příkazu k zajištění majetku vydaného justičním orgánem vydávajícího státu a k zajištění výkonu rozhodnutí o uznání tohoto příkazu bude pak příslušný státní zástupce krajského státního zastupitelství, v jehož obvodu by se nacházel majetek. K rozhodnutí o donucovacích opatřeních nezbytných k provedení příkazu k zajištění, u nichž je podle českého práva dána pravomoc soudu (úkony podle hlavy IV. tr. řádu např. domovní prohlídka), bude věcně příslušný okresní soud. Orgány příslušnými k výkonu příkazu k zajištění důkazního prostředku (listinné důkazní prostředky) budou soudy a státní zastupitelství, jejichž věcná a místní příslušnost se řídí obecnými ustanoveními o věcné a místní příslušnosti soudů (§§ 13 – 26 tr. ř.). Orgány oprávněnými vydat v České republice příkaz k zajištění majetku nebo důkazního prostředku budou soudci obecných soudů a státní zástupci.

2.8. Rámcové rozhodnutí o evropském důkazním příkazu

Z důvodu zjednodušení řízení o vydání důkazních prostředků byl předložen návrh rámcového rozhodnutí o evropském důkazním příkazu, který umožní předání listinných a věcných důkazů pouze na základě příslušného rozhodnutí (bez administrativně náročné žádosti o předání). Návrh rámcového rozhodnutí o evropském důkazním příkazu (dále jen „EDP“) za účelem získání věcí, listin a dat¹²³ předvídá rychlejší a účinnější formu spolupráce justičních orgánů členských států s ohledem na zajištění důkazních prostředků a jejich procesní použitelnost v trestním řízení. Jedná se o rozhodnutí vydané k tomu příslušným justičním orgánem na základě principu vzájemného uznávání, který byl označen na zasedání Evropské rady v Tampere ve dnech 15. a 16. října 1999 za základní kámen justiční spolupráce v občanských i trestních věcech mezi členskými státy Evropské unie, přičemž prvním nástrojem přijatým na základě principu vzájemného uznávání v trestních věcech bylo rámcové rozhodnutí Rady č. 2002/548/JVV ze dne 13. června 2002 o evropském zatýkáacím rozkazu a postupech předávání mezi členskými státy Evropské unie. Evropský důkazní příkaz představuje justiční rozhodnutí vydané příslušným orgánem členského státu¹²⁴ za účelem získání věcí, dokumentů a dat z jiného členského státu a jejich použití v trestním řízení. Cílem EDP má být do budoucna jednotný mechanismus pro získávání věcných důkazů, dokumentů a údajů v trestním řízení a jejich předávání dožadujícímu (vydávajícímu) státu na základě přímého styku justičních orgánů. Základní znaky tohoto instrumentu spočívají tedy v tom, že (I) žádost o získání věcných důkazů, dokumentů a údajů v podobě rozhodnutí justičního orgánu vydávajícího členského státu bude uznána přímo příslušným justičním orgánem vykonávajícího státu, (II) tato žádost bude standardizovaná v podobě jednotného formuláře, (III) budou stanoveny závazné termíny pro výkon žádosti dožadujícího státu, přičemž (IV) budou limitovány

¹²³ Proposal for a Council Framework Decision on the European Evidence Warrant for obtaining objects, documents and data for use in proceedings in criminal matters - 2003/0270/CNS - Interinstitutional File - Brussels, 6. dubna 2005.

¹²⁴ Za příslušný orgán vydávaného státu lze považovat soudce, soud, vyšetřující orgán a státního zástupce (dosud probíhá diskuse v rámci pracovní skupiny Rady EU pro justiční spolupráci v trestních věcech, zda bude v rámcovém rozhodnutí uveden výčet příslušných orgánů vydávajícího státu nebo zda se tato definice ponechá na vnitrostátním právu členských států).

důvody pro odmítnutí výkonu příkazu k zajištění těchto důkazů. Evropský důkazní příkaz se vztahuje pouze na listinné a věcné důkazy, neumožňuje provádění procesních úkonů jako výslech obviněného, svědka, poškozeného, odposlechy telekomunikačního provozu, sledování bankovního účtu, či odběry tělesných vzorků (včetně DNA).¹²⁵ Evropský důkazní příkaz představuje přechodnou fázi před předpokládaným rozšířením příkazu k provedení důkazu i na ostatní formy dokazování. Stejně jako Úmluva EU z roku 2000 a jako Druhý dodatkový protokol k Evropské úmluvě o vzájemné pomoci ve věcech trestních ze dne 8. listopadu 2001 klade EDP důraz na urychlení řízení, rozšiřuje působnost na správní právo trestní a trestní řízení, týkající se právnických osob. Vývoj instrumentu evropského důkazního příkazu má postupovat dle nastíněného záměru Komise způsobem „krok za krokem“ a jednotlivé dílčí úpravy mají postupně v důsledku zcela nahradit vzájemnou právní pomoc tak, jako evropský zatýkací rozkaz zcela nahradil vydávací řízení. Vzhledem k rozmanitosti forem právní pomoci se prosadil názor, že mezinárodní smlouvy upravující tuto oblast by proto zatím měly zůstat v platnosti, neboť předložený návrh rámcového rozhodnutí o EDP nepředstavuje komplexní úpravu právní pomoci. Postup při vydání evropského důkazního příkazu je obdobný jako u zajišťovacího příkazu, zde se ovšem nejedná o certifikát, nýbrž o standardizovaný formulář, který vyplňuje příslušný justiční orgán vydávajícího státu a zasílá jej příslušnému justičnímu orgánu vykonávajícího státu.

2.9. Rámcové rozhodnutí o uplatňování zásady vzájemného uznávání příkazů ke konfiskaci

Rámcové rozhodnutí o uplatňování zásady vzájemného uznávání příkazů ke konfiskaci je výrazem snahy o zajištění přijetí konkrétních opatření vedoucích k vysledování, zmrazení, zajištění a konfiskaci výnosů z trestné činnosti (tato snaha navazuje na sblížování hmotných i procesních trestněprávních předpisů o praní špinavých

¹²⁵ V únoru 2003 pak byla vypracována tzv. Zelená kniha o procesních právech v trestním řízení v EU, která navazuje na záměr jednotného provádění důkazů, které jsou vyloučeny z úpravy Evropského důkazního příkazu, konkrétně výslech podezřelého, obžalovaného, svědka a poškozeného, včetně možnosti provedení odběru vzorku DNA a pachových stop.

peněz). Cílem by mělo být zajistit dobrou spolupráci mezi členskými státy pokud jde o uznávání a výkon rozhodnutí o propadnutí věci nebo majetku (tzv. konfiskační příkaz) tak, že členský stát bude povinen uznat a vykonat na svém území tato rozhodnutí, pokud tato byla v jiném členském státě vydána justičním orgánem. Podle čl. 2 písm. a) tohoto rámcového rozhodnutí za tento justiční orgán vydávajícího státu bude považován pouze soud vydávajícího státu, který je podle vnitrostátního práva tohoto státu oprávněn vydat rozhodnutí o propadnutí věci nebo majetku v trestním řízení. Naopak justičním orgánem provádějícího státu, tj. státu, na jehož území se majetek, který je předmětem propadnutí nachází, je justiční orgán tohoto státu, příslušný podle jeho vnitrostátního práva. Konfiskační příkaz má jít nad rámec evropského zajišťovacího příkazu, zužuje možnost odmítnutí výkonu a zakazuje jakýkoli systém, podle něhož by se mezi členskými státy převáděly příkazy ke konfiskaci na vnitrostátní příkazy ke konfiskaci. Účelem je zajistit, aby všechny členské státy měly účinná pravidla pro konfiskaci výnosů, nástrojů a majetku z trestné činnosti, a to i ve vztahu k důkaznímu břemenu týkajícímu se zdroje majetku osoby odsouzené pro trestný čin související s organizovanou trestnou činností.

Propadnutím se rozumí podle článku 2 písm. c) uložený trest nebo opatření nařízené soudem v řízení o trestném činu, jehož následkem je konečné vyvlastnění majetku. Příkazem ke konfiskaci se rozumí pravomocný trest nebo opatření nařízené soudem následující po řízení, které se týká jednoho nebo více trestných činů a jež vede k trvalému odnětí majetku (lze jej vykonat proti právnické osobě, i pokud vykonávající stát neuznává zásadu trestní odpovědnosti právnických osob). Rozhodnutí o propadnutí majetku musí být v provádějícím státě provedeno i v případě, že osoba, proti níž bylo rozhodnutí vydáno, následně zemře nebo dojde k následnému zrušení právnické osoby. Pro předání, uznání a výkon platí obdobný postup jako u zajišťovacího příkazu, přičemž se předpokládá zprostředkování i prostřednictvím ústředních orgánů členských států. Příkaz ke konfiskaci se předává příslušnému orgánu členského státu, kde má příslušný orgán vydávajícího státu přiměřené důvody se domnívat, že má fyzická nebo právnická osoba, proti níž byl příkaz ke konfiskaci vydán, majetek nebo příjmy, popř. bydliště či sídlo. Příkaz lze předat současně i více vykonávajícím státům. Pokud justičnímu orgánu vydávajícího státu nebude známo, kterému justičnímu orgánu provádějícího státu má být rozhodnutí zasláno, je jeho povinností si tento orgán zjistit, např. prostřednictvím Evropské justiční sítě.

Článek 5 odst. 3 stanoví obecnou zásadu oboustranné trestnosti, resp. to, že vykonávající stát je oprávněn podmínit uznání rozhodnutí o propadnutí věci a majetku tím, že skutek, ohledně kterého bylo ve vydávajícím státě vydáno rozhodnutí o majetku, musí být trestným činem, za který rovněž v provádějícím státě je možné uložit trest. Z této obecné zásady však ustanovení článku 5 odst. 1 rámcového rozhodnutí stanoví výjimku, tj. stanoví výčet trestných jednání, ohledně kterých, pokud bylo vydáno rozhodnutí o propadnutí věci nebo majetku, není provádějícím státem přezkoumávána otázka oboustranné trestnosti. Jedná se zde o stejný výčet trestných jednání, který je uveden též v jiných rámcových rozhodnutích, především v rámcovém rozhodnutí o evropském zatýkacím rozkazu. Článek 6 ukládá členským státům uzнат řádně vydaná a doručená rozhodnutí justičního rgánu vydávajícího státu bez jakýchkoliv formalit a ihned přijmout opatření k jejich provedení.

Článek 7 pak stanoví provádějícímu státu možnost odmítnout uzнат a provést rozhodnutí o propadnutí majetku. Základním důvodem pro odmítnutí uznání a provedení rozhodnutí o propadnutí majetku je, jestliže k tomuto rozhodnutí není připojeno osvědčení, nebo toto osvědčení je neúplné nebo není přeloženo do úředního jazyka provádějícího státu nebo zjevně nekoresponduje s rozhodnutím o propadnutí majetku. V článku 8 rámcového rozhodnutí je členským státům stanovena povinnost zajistit zúčastněným stranám, včetně třetích stran jednajících v dobré víře, možnost opravných prostředků proti rozhodnutí o provedení majetku s odkladným účinkem tak, aby byla chráněna jejich práva. Z hlediska věcného však může být rozhodnutí o zajištění majetku napadeno pouze stížností k soudu vydávajícího státu. Výkon příkazu ke konfiskaci se řídí právem vykonávajícího státu. Pouze vydávající stát může rozhodnout o žádosti o přezkum příkazu ke konfiskaci, oba státy (vydávající i vykonávající) mohou udělit milost či amnestii. Pouze vydávající stát je oprávněn rozhodnout o žádosti o obnově řízení. Podle článku 9 mohou justiční orgány odložit výkon rozhodnutí o propadnutí majetku z důvodů podání opravných prostředků nebo pokud by provedení takového rozhodnutí mohlo poškodit již probíhající trestní řízení, anebo v případech, kdy je nutné zajistit překlad rozhodnutí. Je-li peněžní částka získaná výkonem příkazu ke konfiskaci nižší než 10.000,- EUR, připadá vykonávajícímu státu (z částky vyšší jen 50%). Je-li předmětem konfiskace majetek, může jej vykonávající stát prodat a s výnosem naložit jako s peněžitou částkou, či rozhodnout o jeho předání

vydávajícímu státu. Provádějící stát však nesmí provést rozhodnutí o propadnutí majetku takovým způsobem, který by měl za následek omezení dané osoby na osobní svobodě, pokud však vydávající stát k tomu nedá souhlas ve své žádosti. Článek 14 rámcového rozhodnutí stanoví, že propadnutý majetek má být vrácen do vydávajícího státu po odečtení nákladů provádějícího státu, pokud se tyto strany nedohodnou jinak. Rámcové rozhodnutí o uplatňování zásady vzájemného uznávání příkazů ke konfiskaci předpokládá přednost použití výhodnějších ustanovení dvoustranných nebo vícestranných smluv, pokud jde o výkon rozhodnutí o propadnutí majetku.

V souvislosti s diskusemi o budoucí podobě tzv. Evropského rejstříku trestů a zákazů činnosti byl dne 20. října 2004 Evropskou komisí předložen návrh rozhodnutí Rady o výměně informací získávaných z rejstříku trestů, které by mělo být prvním opatřením v této oblasti mezinárodní justiční spolupráce. Zaměřuje se na zkvalitnění procesu stávající výměny informací z trestních rejstříků prováděné na základě čl. 13 a 22 Evropské úmluvy o právní pomoci ve věcech trestních z roku 1959. Lze shrnout, že návrh rozhodnutí usiluje zejména o zrychlení výměny informací z národních rejstříků na základě žádosti o právní pomoc (podle čl. 13 Evropské úmluvy), a to hlavně stanovením lhůty pro vyřízení v délce pěti dnů a zavedením standardizovaného formuláře pro žádost a odpověď. Pro účely aplikace předmětného rozhodnutí se členské státy mají ve svých vzájemných vztazích vzdát výhrad učiněných k čl. 13 Evropské úmluvy. Pokud jde o výměnu trestních listů podle čl. 22 Evropské úmluvy, podstatou návrhu rozhodnutí je zavedení průběžného zasílání trestních listů. Rozhodnutí je podle představ Evropské komise pouze prvním krokem (urgentním řešením) na cestě, na jejímž konci by měl být skutečně efektivní a rychlý systém výměny informací jak pro účely trestního řízení, tak pro účely prevence trestné činnosti. Podoba takového systému právě krystalizuje, počátečním impulsem bylo neformální jednání ministrů justice a vnitra členských zemí EU na konci ledna 2005 v Lucemburku. Zde zazněly dvě hlavní představy o budoucí mezinárodní spolupráci na úrovni EU v oblasti právní pomoci v trestních věcech. Zaprvé se jedná o tzv. evropský rejstřík trestů a zákazů činnosti, který preferuje Evropská komise na pozadí Bílé knihy o výměně informací o odsouzeních a o účinku takových odsouzení v EU ze dne 25. ledna 2005 COM (2005) 10 final. Představa Komise předvídá zřízení zvláštní instituce EU, která

by sama vedla centrální evropský rejstřík, popř. v modifikaci propojení národních databází prostřednictvím centrálního uzlu spravovaného opět institucí EU. Alternativou k těmto vizím Evropské komise je společný projekt Francie, Španělska a Německa na vytvoření elektronické sítě národních trestních rejstříků, k němuž se mezitím připojila rovněž Belgie. Jímí předložený návrh předpokládá, že se reálným a proveditelným způsobem v poměrně blízkém časovém horizontu vytvoří fungující systém, který by umožnil přímou komunikaci na úrovni zapojených států při výměně dat z národních trestních rejstříků. Na evropské úrovni se dále projednává návrh rámcového rozhodnutí Rady o zohlednění předchozích odsouzení v členských státech EU v novém trestním řízení. Předmětem návrhu je zohlednění předchozích odsouzení v trestním řízení, které bylo zahájeno kvůli jinému trestnému činu, než který zakládal původní odsouzení. Má zde být zakotvena zásada, že soudu členského státu musí být umožněno zohlednit pravomocná odsouzení, aby mohla být zhodnocena trestní minulost pachatele za účelem zjištění recidivy a uložení odpovídajícího trestu včetně příslušných modifikací výkonu trestu.

Smlouvy v oblasti evropské justiční spolupráce v trestních věcech pojednávají většinou o poskytování právní pomoci mezi smluvními stranami, přičemž jejich součástí bývá též problematika vydávání neboli extradice. Vydávání bývá upraveno buď v mnohostranných nebo dvoustranných smlouvách o vydávání *sui generis*, nebo bývá zahrnuto jako samostatná kapitola do mezinárodních smluv proti některým zvláště závažným formám kriminality jako např. organizovaná forma obchodu se ženami¹²⁶, s omamnými a psychotropními látkami¹²⁷, braní rukojmí¹²⁸ apod., které upravují možnosti vydávání způsobem odpovídajícím potřebám boje proti těmto formám zločinu.

Nejdůležitějšími platnými mezinárodními dokumenty v oblasti vydávání na evropské půdě je rámcového rozhodnutí Rady 2002/584/SVV ze dne 13. června 2002 o evropském zatýkacím rozkazu a postupech předávání mezi členskými státy a Evropská

¹²⁶ Viz Mezinárodní úmluva o potírání obchodu s děvčaty ze dne 4. května 1910 (vyhl. pod č. 160/1992 Sb.), Mezinárodní úmluva o potírání obchodu se ženami a dětmi ze dne 30. září 1921 (vyhl. pod č. 123/1924 Sb.) a Mezinárodní úmluva o potírání obchodu s dospělými ženami ze dne 11. října 1933 (vyhl. pod č. 32/1936 Sb.)

¹²⁷ Viz Úmluva proti nedovolenému obchodu s omamnými a psychotropními látkami ze dne 20. prosince 1988 (vyhl. pod č. 462/1991 Sb.)

¹²⁸ Viz Mezinárodní úmluva proti braní rukojmí ze dne 17. prosince 1979 (vyhl. pod č. 36/1998 Sb.)

úmluva o vydávání ze dne 13. prosince 1957¹²⁹ se svými dodatkovými protokoly –
Dodatkovým protokolem ze dne 15. října 1975¹³⁰ a Druhým dodatkovým protokolem ze
dne 17. března 1978¹³¹.

2.10. Evropská úmluva o vydávání a její dodatkové protokoly¹³²

Evropská úmluva o vydávání ze dne 13. prosince 1957 (dále jen „Úmluva“) v článku 1 stanoví smluvním státům povinnost vydávání všech osob, proti kterým vedou příslušné orgány dožadující strany trestní stíhání pro trestný čin, nebo které jsou vyžadovány těmito orgány k výkonu trestu nebo ochranného opatření, a to až na výjimky, které tato úmluva stanoví¹³³. Pod pojmem „příslušné orgány dožadující strany“ se rozumí soudy a státní zastupitelství smluvních států, avšak nikoli jejich policejní orgány. Pro účely této úmluvy se pojmem „ochranné opatření“ rozumí jakýkoliv příkaz zahrnující zbavení svobody, který byl trestním soudem vydán dodatkem k trestu odnětí svobody nebo namísto něho (článek 25 Úmluvy).

Extradiční trestné činy jsou v článku 2 definovány jako trestné činy, za které právní řád dožadující i dožádané strany stanoví trest odnětí svobody nebo ochranné opatření, jehož horní hranice je nejméně jeden rok nebo trest přísnější. Podle této úmluvy je možno rovněž žádat vydání nejen k výkonu trestu, ale také ochranného opatření, které je spojeno s omezením osobní svobody, za předpokladu, že tyto byly uloženy nejméně na dobu čtyř měsíců. Z tohoto časového omezení jsou však stanoveny dvě výjimky:

- a) dožádaná strana má právo povolit vydání i pro trestné činy, které jsou trestné podle právních řádů dožadující i dožádané strany, za které je možné uložit trest odnětí svobody nižší než jeden rok nebo pouze peněžitý trest, pokud se

¹²⁹ European Convention on Extradition, European Treaty Series – No.067, v ČR vyhl. pod č. 549/1992 Sb.)

¹³⁰ Additional Protocol to the European Convention on Extradition, European Treaty Series – No.086, v ČR publikovaná pod č. 29/1997 Sb.)

¹³¹ Second Additional Protocol to the European Convention on Extradition, European Treaty Series – No.098, v ČR publikovaná pod č. 30/1997 Sb.)

¹³² Evropská úmluva o vydávání ze dne 13. prosince 1957 účinná od 18. dubna 1960, (pro ČR závazná od 1. ledna 1993), Dodatkový protokol ze dne 15. října 1975 platný od 20. srpna 1979, (pro ČR od 17. února 1997), Druhý dodatkový protokol ze dne 17. března 1978 platný od 5. června 1983, (pro ČR od 17. února 1997).

¹³³ Tato definice uvedená v čl. 1 byla převzata z dvoustranné smlouvy mezi Francií a Německem o vydávání ze dne 23. listopadu 1951.

žádost o vydání vztahuje k několika samostatným trestným činům, z nichž jen některé jsou postižitelné podle právních řádů dožadující i dožádané strany trestem odnětí svobody nejméně na jeden rok;

- b) smluvní strany mohou učinit výhradu k článku 2, na základě které buď vyloučí z vydávání určité druhy trestné činnosti, anebo stanoví seznam trestných činů, za které budou povolovat vydávání.

Ostatní smluvní strany pak mohou kdykoli použít vzájemnosti, pokud jde o trestné činy, které jsou vyloučeny z působnosti této Úmluvy podle článku 2.

Články 3 až 5 Úmluvy o vydávání z roku 1957 stanoví nepřislušnost vydání pro stanovené okruhy trestných činů, a to pro trestné činy politické, obecné trestné činy, pokud je trestní stíhání motivováno rasovými, náboženskými nebo jinými obdobnými důvody, a pro trestné činy vojenské. Článek 3 stanoví zákaz vydávání pro politické trestné činy nebo trestné činy, které s trestným činem politickým souvisí, a dále vydání pro obecný trestný čin, pokud žádost o vydání byla podána za účelem stíhat nebo potrestat danou osobu z důvodu její rasy, náboženství, národnosti nebo politických názorů, nebo že postavení této osoby by pro některý z těchto důvodů mohlo vyvolat předpojatost. Co je považováno za trestný čin politický nebo za trestný čin související s politickým trestným činem, závisí na uvážení dožadované strany, stejně tak jako zvážení, zda žádost je podána za účelem stíhání osoby z důvodu její rasy, náboženství apod. V této souvislosti Úmluva o vydávání stanoví jednoznačně jen jednu výjimku, a to, že atentát na hlavu státu nebo člena jeho rodiny nebo pokus o atentát nebude pro účely této Úmluvy považován za politický trestný čin a vydání je v tomto případě povinné. Řada smluvních států k pojmu „politický trestný čin“ učinila prohlášení.

Významnou změnu v této oblasti přinesl Dodatkový protokol ze dne 15. října 1975, který definoval, že za politické trestné činy podle článku 3 Úmluvy o vydávání nebudou považovány:

- a) zločiny proti lidskosti uvedené v Úmluvě o zabránění a trestání zločinu genocidia, přijaté dne 9. prosince 1948 Valným shromážděním OSN,
- b) trestné činy uvedené v článku 50 Ženevské úmluvy z roku 1949 o zlepšení osudu raněných a nemocných příslušníků ozbrojených sil v poli, v článku 51 Ženevské úmluvy z roku 1949 o zlepšení osudu raněných,

nemocných a trosečnicků ozbrojených sil na moři, v článku 130 Ženevské úmluvy z roku 1949 o ochraně osob za války,

- c) jakákoliv obdobná porušení válečných zákonů platných za účinnosti tohoto Protokolu a v té době existujících válečných zvyklostí, která již nejsou stanovena ve shora uvedených ustanoveních Ženevských úmluv.

Úmluva o vydávání z roku 1957 v článku 4 zakazuje vydávání pro čistě vojenské trestné činy, tím však není vyloučeno vydávání příslušníků ozbrojených sil, kteří spáchali obecný trestný čin. Pokud jsou splněny ostatní podmínky vydání stanovené touto smlouvou, povinnost vydání se vztahuje i na ně. Mírnější postup zaujala Úmluva pro fiskální trestné činy, když v článku 4 stanovila, že vydávání pro fiskální trestné činy je možné mezi smluvními státy, které se tak dohodnou. Forma této dohody je ponechána na vůli stran – může jít jak o výměnu dopisů, tak o mezinárodní dvoustrannou smlouvu podléhající ratifikaci. Toto úvodní znění článku 5 však bylo brzy nahrazeno Druhým dodatkovým protokolem ze dne 17. března 1978, podle kterého vydání ohledně trestných činů souvisejících s daněmi, cly, poplatky a devizovými předpisy je mezi smluvními stranami povoleno v souladu s touto úmluvou, jestliže čin, o který se jedná, odpovídá podle právního řádu dožádané strany trestnému činu stejné povahy. Vydání nemůže být odmítnuto pouze z toho důvodu, že právní řád dožádané strany neukládá stejný druh daní nebo cel nebo neobsahuje daně, cla, poplatky nebo devizové předpisy stejného druhu jako právní řád dožadující strany.

Přestože se jedná v dané trestní věci o trestný čin podléhající vydávání, Úmluva o vydávání z roku 1957 stanoví možnost odmítnutí žádosti o vydání, tedy výjimky z povinnosti vydávání, kdy vydání závisí na úvaze smluvního státu buď vyjádřené v prohlášení smluvního státu k této Úmluvě nebo na posouzení vnitrostátních orgánů rozhodujících o vydání v každé konkrétní trestní věci¹³⁴. Jde o právo odmítnout vydání svých občanů vyjádřené v článku 6 Úmluvy, a to prohlášením učiněným při podpisu nebo ukládání své ratifikační listiny nebo listiny o přístupu, kdy smluvní strany vymezily, co se podle jejich vnitrostátního práva rozumí pro účely této Úmluvy pod pojmem „občan“. Dále

¹³⁴ Trestní řád ČR stanoví v ustanovení § 393 odst. 1 důvody, pro které je vydání osoby do ciziny nutno posoudit jako nepřipustné. I když soud podle § 397 odst. 1 tr. řádu vysloví, že vydání osoby do ciziny přípustné je, může ministr spravedlnosti rozhodnout, že vydání osoby nepovolí viz ustanovení § 399 odst. 2 tr. řádu.

toto ustanovení stanoví, že občanství bude určováno k době, kdy se přijímá rozhodnutí o vydání. Jestliže však vyžádaná osoba je v období mezi přijetím rozhodnutí o vydání a jeho provedením uznána za občana dožádané strany, může dožádaná strana i v této fázi řízení vydání této osoby odepřít s poukazem na její občanství. Úmluva z roku 1957 však respektuje zásadu „aut dedere aut punire“, tj. jestliže dožádaná strana nevydá svého občana, je povinna na žádost dožadující strany předat věc svým příslušným orgánům, aby mohly zahájit trestní stíhání, pokud k tomu shledají dostatečné důvody. Není tedy povinností dožádané strany zahájit trestní stíhání nebo dokonce postavit nevydanou osobu před soud, ale povinností je spisový materiál zasláný dožadující stranou předložit příslušnému vnitrostátnímu orgánu k přezkoumání, zda jsou dány podmínky k zahájení trestního stíhání. O výsledku tohoto šetření je třeba dožadující stranu informovat. Podle článku 7 Úmluvy může dožádaná strana dále odmítnout vydání osoby žádané pro trestný čin, který se považuje podle jejího právního řádu za spáchaný zcela nebo zčásti na jejím území nebo na místě, které se považuje za její území (např. na palubě letadla nebo lodi). Pokud byl trestný čin, pro který se o vydání žádá, spáchan mimo území dožadující strany, vydání může být odmítnuto pouze tehdy, když právní řád dožádané strany neumožňuje stíhání pro stejnou kategorii trestných činů spáchaných mimo její území nebo když nedovoluje vydání pro daný trestný čin. Článek 8 Úmluvy stanoví další důvod pro odmítnutí vydání, a to pokud příslušné orgány dožádané strany vedou proti žádané osobě trestní stíhání pro trestný čin nebo trestné činy, pro které se o vydání žádá.

Pokud je možné podle právního řádu dožadující strany za trestný čin, pro který se o vydání žádá, uložit trest smrti a pokud právní řád dožádané strany pro takový trestný čin trest smrti nestanoví nebo není obvykle vykonáván, vydání může být odmítnuto, pokud dožadující strana neposkytne takové ujištění, které dožadující strana bude považovat za dostačující, že trest smrti nebude vykonán. Vydání může být také v souladu s ustanovením čl. 9 odst. 1 Úmluvy odmítnuto, pokud příslušné orgány dožádané strany již rozhodly nezahajovat nebo zastavit trestní stíhání pro stejný trestný čin nebo trestné činy. Druhý dodatkový protokol z roku 1978 přidal další důvod pro odmítnutí vydání, a to v případě vynesení rozsudku v nepřítomnosti. Dožádaná strana může odmítnout vydání, pokud podle jejího názoru v dotčeném trestním řízení nebyla zajištěna minimální práva obhajoby přiznaná každému obviněnému. Vydání je ale přesto možné povolit, pokud dožadující

strana poskytne pro dožádanou stranu dostatečné ujištění o tom, že vyžadované osobě zaručí právo na nové trestní řízení, ve kterém budou zajištěna práva obhajoby. Takové rozhodnutí opravňuje dožadující stranu buď k vykonání příslušného rozsudku, jestliže to odsouzený neodmítá, anebo, nesouhlasí-li odsouzený s výkonem rozsudku, k provedení nového trestního řízení po vydání hledané osoby. Pokud dožádaná strana informuje osobu, o jejíž vydání se žádá, o rozsudku vynesném proti ní v nepřítomnosti, dožadující strana nesmí toto sdělení považovat za formální doručení s příslušnými účinky pro trestní řízení v tomto státě. Kromě těchto fakultativních důvodů pro odmítnutí žádosti o vydání Úmluva o vydávání z roku 1957 stanoví také obligatorní důvody odmítnutí žádosti o vydání, a to překážku pravomocně rozhodnuté věci, promlčení a amnestii vyhlášenou v dožádaném státě.

Překážka pravomocně rozhodnuté věci (článek 9 Úmluvy) znamená, že vydání nesmí být povoleno v případech, kdy příslušné orgány dožádané strany vynesly konečné rozhodnutí v řízení proti žádané osobě o trestném činu nebo trestných činech, pro které se o vydání žádá. Tato zásada *ne bis in idem* byla rozšířena Druhým dodatkovým protokolem k Evropské úmluvě o vydávání rovněž na některá rozhodnutí třetích smluvních států. Vydání osoby nebude tedy rovněž povoleno, pokud bylo ve třetím státě, který je smluvní stranou Úmluvy, již vyneseno konečné rozhodnutí v řízení o trestném činu nebo činech, pro které se o vydání žádá, a osoba byla uvedeným rozhodnutím zproštěna viny, nebo pokud uložený trest odnětí svobody nebo jiné uložené opatření bylo vykonáno zcela nebo podléhá milosti nebo amnestii, anebo pokud soud uznal obžalovaného vinným a zároveň upustil od potrestání. Z této zásady *ne bis in idem* ve vztahu k rozhodnutím třetích států jsou však stanoveny výjimky ve prospěch dožadujícího státu, a to pokud čin, pro který byl vyneseno rozhodnutí, byl namířen proti veřejnému činiteli nebo veřejné instituci nebo pokud odsouzená osoba má sama postavení veřejného činitele, popř. pokud čin, jehož se vydaný rozsudek týká, byl zcela nebo zčásti spáchán na území dožadujícího státu nebo je považován za spáchaný na jeho území.

Článek 10 obsahuje důvod pro odmítnutí na základě promlčení. Trestní stíhání nesmí být jak podle právního řádu dožádaného, tak dožadujícího státu promlčeno. Vydání nebude rovněž povoleno pro trestné činy, na které se vztahuje amnestie vyhlášená v dožádaném

státě, pokud měl pravomoc vést trestní stíhání podle svého trestního práva¹³⁵. Tento důvod byl doplněn Druhým dodatkovým protokolem k Evropské úmluvě o vydávání z roku 1978.

Článek 12 Úmluvy stanoví minimální požadavky na obsah žádosti o vydání¹³⁶ s jejími přílohami. K písemné žádosti o vydání musí být přiložen:

- a) originál nebo ověřená kopie vykonatelného rozsudku o trestu nebo rozhodnutí o uložení ochranného opatření, nebo příkazu k vzetí do vazby, nebo jiného příkazu, který má stejný účinek a byl vydán v souladu s řízením stanoveným právním řádem dožadující strany,
- b) popis trestných činů, pro které se o vydání žádá; co nejpřesnější uvedení doby a místa jejich spáchání, právní kvalifikace a odkaz na příslušné právní předpisy,
- c) kopie příslušných právních předpisů a tam, kde to není možné, prohlášení o právním stavu a co nejpřesnější popis žádané osoby spolu s jakoukoli další informací, která pomůže zjistit její totožnost a státní občanství.

Původní znění článku 12 Úmluvy upřednostňovalo zasílání žádostí o vydání diplomatickou cestou, i když smluvním stranám dávalo možnost sjednat si smluvně i postup jiný. Až Druhý dodatkový protokol k Úmluvě o vydávání z roku 1978 umožnil zasílání žádostí přímo mezi ministerstvy spravedlnosti dožádané a dožadující strany, aniž by však diplomatická cesta přes ministerstva zahraničních věcí byla vyloučena. Umožnil také smluvním stranám sjednávat dohody o jiném postupu zasílání žádostí.

Pokud se zjistí, že informace poskytnuté dožadující stranou nejsou pro dožádanou stranu dostatečné na to, aby mohla rozhodnout podle Úmluvy o vydávání z roku 1957, tato strana je oprávněna si vyžádat podle článku 13 Úmluvy potřebné dodatečné informace a může též stanovit lhůtu pro jejich dodání. Pro vyžadování a poskytování dodatkových informací platí stejná procesní pravidla jako pro zasílání žádostí o vydání, tj. zpravidla jsou zasílána prostřednictvím ministerstev spravedlnosti, pokud smluvní stát nestanovil ve svém prohlášení orgán jiný. Téměř všechny smluvní strany učinily také prohlášení k jazyku, do

¹³⁵ Srov. čl. 62 Schengenské prováděcí úmluvy, která ve svém čl. 62 odst. 1 obsahuje ve vztahu k promlčení ustanovení, že pro přerušení běhu promlčecí doby jsou rozhodující pouze předpisy dožadující smluvní strany. Odst. 2 čl. 62 dále zakotvuje, že amnestie vyhlášená dožádanou smluvní stranou není překážkou vydání osoby, ledaže se na trestný čin vztahuje soudní pravomoc dožádané smluvní strany.

¹³⁶ Podle trestního řádu ČR nepodává žádost o vydání a ani nevyhotovuje žádný orgán činný v trestním řízení, ale Ministerstvo spravedlnosti ČR na základě zatýkacího rozkazu a dalších podkladů, které mu předloží soud, který vydal zatýkací rozkaz. Srov. § 383 odst. 1 tr. řádu.

kterého je třeba žádost o vydání s příloženými materiály nechat přeložit a tato prohlášení je třeba plně respektovat.

Jednou ze základních zásad vydávacího řízení je zásada speciality. Tuto zásadu zná také Úmluva z roku 1957, která ve svém článku 14 stanoví, že proti osobě, která byla vydána, nemí být vedeno trestní stíhání a tato osoba nesmí být odsouzena ani zbavena svobody z důvodu výkonu trestu nebo ochranného opatření pro jakýkoli jiný trestný čin spáchaný před jejím předáním než pro ten, pro který byla vydána, ani ze žádného jiného důvodu nesmí být omezena její osobní svoboda s výjimkou případů, kdy buď strana, který ji vydala, souhlasí, anebo pokud tato osoba měla možnost opustit území smluvní strany, do které byla vydána a neučinila tak do 45 dnů od propuštění nebo se dokonce na toto území po jeho opuštění vrátila. Dožádaný stát v případě rozhodování o vydání souhlasu s trestním stíháním pro další skutky zvažuje, zda popis skutku uvedený v žádosti naplňuje skutkovou podstatu extradičního trestného činu jak podle jeho vnitrostátního práva, tak podle práva dožadující strany. Proto k žádosti o souhlas s rozšířením důvodů vydání je třeba přiložit všechny doklady uvedené v článku 12 a navíc také protokol obsahující výpověď vydané osoby k danému trestnému činu. Tento výslech by měl být prováděn justičním orgánem dožadujícího státu¹³⁷. Důvodem je to, že z hlediska práv obhajoby a zásady rovnosti stran v řízení je třeba dát vydané osobě možnost, aby se vyjádřila k novému skutku a aby tak dožádaný stát mohl rozhodnout o případném udělení souhlasu s trestním stíháním nebo výkonem trestu pro další skutky kvalifikované jako extradiční na základě nejen stanoviska dožadujícího státu uvedeného v žádosti, ale aby mohl rovněž zohlednit stanovisko vydané osoby. Ustanovení čl. 14 Úmluvy dává také dožadující straně možnost zabránit účinkům promlčení tak, že ještě v době, kdy dožádaný stát nerozhodl o rozšíření důvodů vydání (tj. nedal zatím souhlas se stíháním nebo výkonem trestu pro další trestné činy), dožadující strana může přijmout jednak jakákoli opatření potřebná k tomu, aby odstranila tuto osobu ze svého území, anebo přijmout jakákoli potřebná zákonná opatření včetně trestního stíhání nebo odsouzení v nepřítomnosti. V takovém případě však stíhaná nebo

¹³⁷ Žádost o souhlas s dalším stíháním musí být tedy podána spolu s dalšími doklady podle čl. 12 Úmluvy a doplněna protokolem o výslechu vydané osoby. Tento postup budí občas v praxi rozpaky, neboť aby podle trestního řádu ČR bylo možné vydat proti konkrétní osobě zatýkací rozkaz podle § 384 odst. 1 tr. řádu, je třeba proti této osobě zahájit podle § 160 odst. 1 tr. řádu trestní stíhání, což je v rozporu se zásadou speciality. Navíc podmínkou vydání zatýkacího rozkazu podle § 384 odst. 1 tr. řádu je to, že obviněný se zdržuje v cizině a je třeba ho vyžádat, což v praxi mnohdy nebývá splněno, zejména pokud je tato osoba na území ČR omezena na osobní svobodě.

odsouzená osoba nesmí být v rámci tohoto řízení omezena na svobodě, pokud dožádaná strana k tomu nedá svůj souhlas.

V naléhavých případech mohou příslušné orgány dožadující strany rozhodnout o vzetí hledané osoby do předběžné vazby. Vzetí do předběžné vazby plně závisí na úvaze orgánu dožádaného státu¹³⁸. V žádosti o předběžnou vazbu musí být uvedeno, že dožadující stát má k dispozici buď originál nebo ověřenou kopii vykonatelného rozsudku o trestu nebo rozhodnutí o uložení ochranného opatření anebo příkaz k vzetí do vazby, popř. jiný příkaz, který má stejný účinek, a dále sdělení, že hodlá poslat žádost o vydání. V žádosti o předběžnou vazbu musí být uvedeno, pro který trestný čin bude o vydání žádáno, kdy a kde byl tento trestný čin spáchán, a pokud je to možné, popis hledané osoby. Tato žádost může být příslušným orgánům dožádané strany zaslána buď diplomatickou stranou nebo přímo poštou nebo prostřednictvím Mezinárodní organizace trestní policie (INTERPOL) nebo jakýmkoli jiným způsobem, umožňujícím její příslušné overení, anebo který dožádaná strana přijme. Dožadující orgán je třeba bez odkladu informovat o výsledku jeho žádosti.

Článek 16 odst. 4 Úmluvy stanoví časový limit pro předběžnou vazbu, neboť stanoví, že předběžná vazba může být zrušena, pokud dožádaná strana neobdrží žádost o vydání a doklady uvedené v článku 12 Úmluvy do 18 dnů od zadržení. V každém případě však tato vazba musí být zrušena, pokud žádost o vydání s přiloženými spisovými materiály dožádaná strana neobdrží do 40 dnů ode dne vzetí hledané osoby do vazby. Tato předběžná vazba má charakter útěkové vazby a je fakultativní, tj. hledaná osoba může být z předběžné vazby propuštěna, avšak dožádaná strana musí přijmout taková opatření, aby zabránila uprchnutí hledané osoby. Toto propuštění z předběžné vazby nevylučuje nové vzetí do vazby a vydání, pokud žádost o vydání dojde následně.

¹³⁸ O předběžné vazbě podle § 396 odst. 1 tr. řádu u nás rozhoduje soud pouze na návrh státního zástupce provádějícího předběžné šetření, a to v době před rozhodnutím o přípustnosti vydání, přičemž jediným důvodem této vazby je nutnost zamezení útěku této osoby. Od účinnosti novely trestního řádu č. 539/2004 je možné nahradit předběžnou vazbu zárukou, dohledem probačního úředníka, slibem nebo peněžitou zárukou (§ 396 odst. 6 tr. řádu). Pokud krajský soud rozhodl o přípustnosti vydání, je povinen osobu, již se toto rozhodnutí týká, vzít do vydávací vazby podle § 397 odst. 3 tr. řádu, pokud tak již neučinil předseda senátu podle § 396 odst. 1 tr. řádu. Na rozdíl od předběžné vazby se zde jedná o jediný případ obligatorní vazby uvedený v trestním řádu (nyní také u předběžné vazby v řízení o evropském zatýkacím rozkazu).

Pokud jde o průběh řízení o přípustnosti vydání, rozhodnutí o předběžné vazbě a o vydání, Úmluva z roku 1957 plně odkazuje na vnitrostátní právo každého smluvního státu, který je požádán o vydání¹³⁹.

Poté, co v rámci vnitrostátního řízení bylo rozhodnuto o vydání hledané osoby, dožádaná strana je povinna informovat dožadující stranu prostřednictvím svého ústředního justičního orgánu (zpravidla ministerstva spravedlnosti) o svém rozhodnutí ohledně vydání¹⁴⁰. Celkové nebo částečné odmítnutí žádosti o vydání je třeba odůvodnit. V případě, že dožádaná strana rozhodla o vydání hledané osoby, informuje dožadující stranu o místě a datu předání a o době, po kterou byla vyžádaná osoba z důvodu předání držena ve vazbě. Dožádaná strana je oprávněna vyžádanou osobu propustit do uplynutí 15 dnů, pokud tato nebyla dožadující stranou převzata ke stanovenému datu. V každém případě vyžádaná osoba musí být propuštěna po uplynutí 30 dnů od stanoveného data. Obě strany se mohou dohodnout na novém datu předání hledané osoby, pokud nepřekonatelné překážky zabrání straně předání nebo převzetí osoby v původním termínu. Jestliže dožadující strana odmítne vyžádanou osobu převzít, dožádaná strana ji může později odmítnout vydat pro tentýž trestný čin. Přestože dožádaná strana rozhodne o vydání hledané osoby, je oprávněna odložit předání této osoby, aby ji mohla trestně stíhat, nebo pokud již byla odsouzena, aby na ní mohl být na jejím území vykonán trest za jiný trestný čin, než pro který je žádáno o vydání. Namísto odložení předání může dožádaná strana takovou osobu dočasně předat dožadující straně v souladu s podmínkami, které budou mezi stranami dohodnuty. V rámci

¹³⁹ V právním řádu ČR je řízení o vydání podrobně upraveno v hlavě dvacáté páté oddílu druhém trestního řádu ČR. Postup při vyžadování obviněného z ciziny je upraven v ustanoveních § 383 až § 390 trestního řádu. Vydávací řízení se zahajuje vydáním mezinárodního zatýkacího rozkazu podle § 384 trestního řádu, který je pak zpravidla extradičním titulem. Jde-li o vyžádání pro účely trestního řízení, může k iniciativě za účelem vydání zatýkacího rozkazu dojít v kterémkoli stadiu trestního stíhání od zahájení trestního stíhání (podle § 160 odst. 1 tr. řádu, popřípadě v řízení proti uprchlému podle § 303 tr. řádu) až do právní moci rozsudku. Příslušným k zahájení vyžadovacího řízení je v přípravném řízení předseda senátu okresního soudu, v jehož obvodě je činný. V řízení před soudem vydává zatýkací rozkaz předseda senátu toho soudu, u něhož právě probíhá trestní stíhání. Jde-li o vyžádání k výkonu trestu, pak je příslušným k vydání mezinárodního zatykače předseda senátu, který ve věci rozhodoval v prvním stupni. Podle § 383 odst. 1 tr. řádu na žádost soudu, který vydal mezinárodní zatýkací rozkaz, požádá ministerstvo spravedlnosti cizí stát o vydání osoby do ČR. Naopak vydání osoby do ciziny představuje případ extradice, kdy je Česká republika dožádaným státem, v dosahu jehož suverénní moci se nachází osoba, kterou pro účely trestního stíhání nebo výkonu trestu požaduje vydat jiný (dožadující) stát. Úprava postupu při vydání hledané osoby do ciziny je obsažena v ustanoveních § 391 až § 402 trestního řádu. Hlava dvacátá pátá trestního řádu byla komplexně upravena novelou trestního řádu provedenou zákonem č. 539/2004 Sb.

¹⁴⁰ Vydávací řízení v České republice probíhá ve dvou fázích. První je fáze justičního řízení, která zahrnuje předběžné šetření státního zástupce a rozhodování soudu o přípustnosti vydání. Druhá fáze se nazývá administrativní a zahrnuje rozhodování ministra spravedlnosti o povolení vydání.

řízení o vydání je možné na žádost dožadující strany rovněž rozhodnout o zajištění a předání věcí, které mohou být použity jako důkazy, anebo které byly získány v důsledku trestného činu a které byly nalezeny u vyžádané osoby v době zadržení nebo dodatečně. Této žádosti dožádaná strana vyhoví jen tehdy, pokud jí to umožňuje její vnitrostátní právo. K předání věcí na základě článku 20 Úmluvy může dojít i v případě, že dohodnuté vydání nemohlo být uskutečněno, protože vyžádaná osoba zemřela nebo uprchla.

Jestliže o vydání hledané osoby žádá více smluvních států, ať už pro stejný trestný čin nebo pro různé trestné činy, dožádaná strana rozhodne o vydání po přihlédnutí ke všem okolnostem, zejména k relativní závažnosti a místu spáchání trestných činů, dále k datu žádosti, k občanství vyžádané osoby a k možnosti následného vydání do dalšího státu (článek 17 Úmluvy).

Evropská úmluva o vydávání z roku 1957 obsahuje v článku 28 kolizní ustanovení, podle kterého se posuzuje vztah této vícestranné úmluvy k dvoustranným dohodám. Je zde uvedeno, že tato úmluva nahrazuje u států, které jsou jí vázány, ustanovení všech dvoustranných smluv, úmluv a dohod, která upravují vydání mezi kterýmikoliv dvěma smluvními stranami. Smluvní stany mohou sjednávat mezi sebou dvoustranné nebo mnohostranné dohody pouze k doplnění ustanovení této úmluvy nebo aby napomáhaly použití zásad, které obsahují. Pokud se vydávání mezi dvěma nebo více stranami uskutečňuje na základě jednotných právních předpisů, strany mohou upravovat své vzájemné vztahy, pokud jde o vydávání, výlučně podle tohoto systému bez ohledu na ustanovení této úmluvy. Smluvní strany, které mezi sebou vylučují nebo v budoucnosti vyloučí působnost této úmluvy podle tohoto odstavce, informují o tom generálního tajemníka Rady Evropy. Generální tajemník poté informuje ostatní smluvní strany o sděleních, která obdržel podle tohoto odstavce.

Jedním z důležitých právních nástrojů Evropské unie, který se rovněž týká vydávání, je Schengenská prováděcí úmluva¹⁴¹, která v článku 59 stanoví, že doplňuje Evropskou

¹⁴¹ Ode dne přistoupení České republiky k Evropské unii (1. května 2004) jsou pro Českou republiku závazná a použitelná následující ustanovení Úmluvy podepsané dne 19. června 1990 v Schengenu mezi Belgickým královstvím, Spolkovou republikou Německo, Francouzskou republikou, Lucemburským velkovévodstvím a Nizozemským královstvím k provedení dohody podepsané dne 14. června 1985 o postupném odstraňování kontrol na společných hranicích (dále jen „Schengenská prováděcí úmluva“), která doplňuje Evropskou úmluvu: články 59, 61-63, 65 a 66. Tato ustanovení Schengenské prováděcí úmluvy se použijí ve vztahu k Norsku, Islandu a všem členským státům EU s výjimkou Irska (státy zapojené do schengenské spolupráce). Závaznost ustanovení Schengenské prováděcí úmluvy vyplývá ze Smlouvy o

úmluvu o vydávání z roku 1957, jakož i kapitolu 1 Smlouvy zemí Beneluxu o vydávání osob a právní pomoci v trestních věcech ze dne 27. června 1962. Hlavním přínosem této úpravy je ustanovení článku 62, podle něhož jsou pro přerušení běhu promlčecí doby rozhodující pouze předpisy dožadující smluvní strany. V odst. 2 článek 62 stanoví, že dožádanou stranou vyhlášená amnestie není překážkou vydání osoby, ledaže se na trestný čin vztahuje soudní pravomoc dožádané smluvní strany¹⁴².

Nejnovější dvoustrannou smlouvou přijatou k doplnění Evropské úmluvy o vydávání je Smlouva ze dne 2. února 2000 mezi ČR a SRN o dodatcích k Evropské úmluvě o vydávání ze dne 13. prosince 1957 a usnadnění jejího používání č. 67/2002 Sb.m.s. Tato smlouva rozšiřuje extradiční trestné činy, neboť stanoví, že vydání bude povoleno i tehdy, jestliže výměra trestu odnětí svobody, náhradního trestu odnětí svobody a ochranného opatření, jež mají být ještě vykonány, v jejich úhrnu představuje nejméně tři měsíce. Tato smlouva rovněž zdůrazňuje povinnost dožádaného státu povolit vydání osoby pro trestná jednání, jež podle jeho právních předpisů podléhají jeho soudní pravomoci, jestliže je třeba dát přednost provedení trestního řízení na území dožadujícího státu v zájmu nalezení pravdy, z důvodů výměry trestu nebo výkonu trestu nebo v zájmu resocializace. Vydání nesmí být odmítnuto, jestliže na území dožádaného smluvního státu nebylo zahájeno trestní řízení jen pro nedostatek vlastní soudní pravomoci nebo již zahájené trestní řízení z tohoto důvodu nevedlo k odsouzení. Písemný styk v záležitostech vydávání se uskutečňuje mezi Ministerstvem spravedlnosti ČR na jedné straně a Spolkovým ministerstvem spravedlnosti nebo Zemskými ministerstvy spravedlnosti SRN na straně druhé, avšak dodatkové informace podle čl. 13 Evropské úmluvy o vydávání a žádosti o vzetí do předběžné vazby podle článku 16 Evropské úmluvy o vydávání mohou být vyžadovány a vzájemně předávány mezi příslušnými justičními orgány. Další takovou smlouvou je Smlouva mezi Českou republikou a Rakouskou republikou ze dne 13. prosince 1994 o dodatku k Evropské úmluvě o vydávání z 13. prosince 1957 a o usnadnění jejího

přistoupení České republiky k Evropské unii z 16. dubna 2003 (č. 44/2004 Sb.m.s.) a Aktu o podmínkách přistoupení České republiky a o úpravách smluv, na nichž je založena Evropská unie, který je nedílnou součástí Smlouvy o přistoupení.

¹⁴² Novela trestního řádu č. 539/2004 Sb., která byla přijata především za účelem provedení rámcového rozhodnutí o evropském zatýkacím rozkazu a postupech předávání, přinesla rovněž změny ustanovení, které se týkají tradičního vydávacího řízení. Se vstupem ČR do Evropské unie bylo třeba zohlednit také ustanovení SPU, která se týkají vydávacího řízení viz ustanovení § 393 odst. 2 trestního řádu.

uplatnění č. 2/1996 Sb. V článku V této smlouvy se rovněž hovoří o tom, že pro zabránění a přerušení promlčení jsou určující pouze právní předpisy dožadujícího státu. Amnestie vyhlášená v dožadujícím státě nebrání vydání osoby, pokud trestný čin nepodléhá soudní pravomoci tohoto státu (čl. VI). Dle znění čl. XV smlouvy se žádosti o vydání a další písemnosti sepisují v jazyce dožadujícího státu, překlady se nevyžadují.

Velký význam pro oblast vydávání má rovněž Evropská úmluva o potlačování terorismu ze dne 27. ledna 1977¹⁴³, která v článku 3 stanoví, že ustanovení všech smluv a dohod o vydávání použitelných mezi smluvními státy, včetně Evropské úmluvy o vydávání, se mezi smluvními státy mění v rozsahu, v němž nejsou slučitelná s touto úmluvou. Přínosem této úmluvy je, že přesněji specifikovala politické trestné činy, trestné činy s politickým trestným činem související a trestné činy spáchané z politických pohnutek. Dne 15. května 2003 byl přijat Protokol doplňující Evropskou úmluvu o potlačování terorismu, který jednak rozšířil počet trestných činů, které nesmějí být pro účely vydávání považovány za politické trestné činy a jednak omezil možnost smluvních států činit výhrady. V rámci Rady Evropy byla sjednána rovněž Trestněprávní úmluva o korupci ze dne 27. ledna 1999¹⁴⁴, která ukládá smluvním státům postihovat všechny formy korupce jak ve veřejném, tak v soukromém sektoru, a obsahuje rovněž ustanovení o mezinárodní spolupráci mezi smluvními státy při postihu této trestné činnosti. Jedním z nich je článek 27, který stanoví, že trestné činy uvedené v této úmluvě jsou považovány za zahrnuté ve všech platných smlouvách o vydávání sjednaných mezi stranami jako trestné činy podléhající vydání. Strany se zavazují, že tyto trestné činy zahrnou jako trestné činy podléhající vydání do smluv, které mezi sebou budou uzavírat¹⁴⁵.

Se stále se zvyšující integrací Evropské unie, která s sebou přinesla volný pohyb osob, zboží, kapitálu a služeb, vzrostly rovněž možnosti přeshraniční kriminality a nadnárodního organizovaného zločinu. V konfrontaci s touto skutečností bylo stále častěji a

¹⁴³ European Convention on the Suppression of Terrorism, European Treaty Series – No. 090, v ČR publikovaná pod č. 552/1992 Sb.)

¹⁴⁴ Criminal Law Convention on Corruption, European Treaty Series – No. 173, v ČR publikovaná pod č. 70/2002 Sb.m.s.)

¹⁴⁵ Fenyk J., Kloučková S.: Mezinárodní justiční spolupráce v trestních věcech, Linde Praha, a.s., 2003, s. 105 an.

naléhavěji diskutováno řešení pomalého systému vydávacího řízení. Za hlavní cíl bylo vytýčeno zjednodušení výkonu trestní jurisdikce, a to na základě vzájemné důvěry ve své národní právní řády a respektování lidských práv. V reakci na to došlo v průběhu 90. let 20. století v rámci Evropské unie k velmi rychlému a zásadnímu vývoji v oblasti vydávání. Již v roce 1989 byla v San Sebastianu přijata Dohoda mezi 12 členskými státy Evropského společenství ze dne 26. května 1989 o zjednodušení a modernizaci způsobů doručování žádostí o vydávání, která umožnila zasílání žádostí o vydání faxem. Další reakcí bylo přijetí úmluvy ze dne 19. června 1990, kterou se provádí Schengenská dohoda ze dne 14. června 1985 o postupném zrušení kontrol na společných hranicích, přičemž její ustanovení o vydávání byla zanedlouho nahrazena dalšími instrumenty Evropské unie. Dalším krokem v této oblasti bylo přijetí úmluvy o zkráceném vydávacím řízení mezi členskými státy Evropské unie ze dne 10. března 1995 a Úmluvy o vydávání mezi členskými státy Evropské unie ze dne 27. září 1996. Tyto úmluvy nenahrazovaly Evropskou úmluvu o vydávání z roku 1957 s jejími dodatkovými protokoly, ale pouze ji doplňovaly, resp. všechny případy, které nebyly upraveny těmito novými úmluvami z roku 1995 a 1996, měly být řešeny na základě Evropské úmluvy o vydávání s jejími dodatkovými protokoly, jejichž součástí jsou samozřejmě výhrady a prohlášení smluvních států. Tyto shora uvedené úmluvy však nikdy nevstoupily v platnost, neboť byly zcela nahrazeny rámcovým rozhodnutím o evropském zatýkacím rozkazu a postupech předávání mezi jednotlivými členskými státy.

2.11. Evropský zatýkací rozkaz

Evropský zatýkací rozkaz popsáný v rámcovém rozhodnutí ze dne 13. června 2002 je prvním konkrétním opatřením v oblasti trestního práva procesního k provedení zásady vzájemného uznávání, na kterou Rada EU při zasedání v Tampere poukázala jako na „základní kámen“ justiční spolupráce mezi členskými státy EU. Toto rámcové rozhodnutí má pro vydávání osob mezi členskými státy zcela mimořádný význam, neboť zásadním způsobem mění dosavadní styl vyřizování tohoto druhu mezinárodní justiční spolupráce. Mezi členskými státy EU měl postup podle tohoto rámcového rozhodnutí zcela nahradit:

- a) Evropskou úmluvu o vydávání ze dne 13. prosince 1957, její dodatkový protokol ze dne 15. října 1975, druhý dodatkový protokol ze dne 17. března 1978 a Evropskou úmluvu o potlačování terorismu ze dne 27. ledna 1977, pokud jde o vydávání;
- b) Dohodu mezi dvanácti členskými státy Evropských společenství ze dne 26. května 1989 o zjednodušení a modernizaci způsobů doručování žádostí o vydání;
- c) Úmluvu ze dne 10. března 1995 o zjednodušeném postupu vydávání mezi členskými státy Evropské unie;
- d) Úmluvu ze dne 27. září 1996 o vydávání mezi členskými státy Evropské unie;
- e) hlavu III kapitoly 4 Úmluvy ze dne 19. června 1990 k provedení Schengenské dohody ze dne 14. června 1985 o postupném odstraňování kontrol na společných hranicích.

Evropský zatýkácí rozkaz je definován jako justiční rozhodnutí, které vydal některý členský stát proto, aby jiný členský stát zatkl a předal hledanou osobu za účelem trestního stíhání, výkonu trestu odnětí svobody nebo ochranného opatření (článek 1 rámcového rozhodnutí, dále jen RR). Evropský zatýkácí rozkaz vydaný příslušným justičním orgánem členského státu není přímo vykonatelný na území jiného členského státu, tj. není možné, aby na jeho základě byl někdo zatčen a bez jakéhokoli rozhodování vnitrostátních orgánů členského státu předán do jiného členského státu. Naopak rozhodnutí o výkonu evropského zatýkácího rozkazu podléhá justiční kontrole, tj. soudní orgán členského státu, ve kterém byla hledaná osoba zatčena, musí vždy přijmout rozhodnutí o jejím předání¹⁴⁶. Přestože čl. 1 odst. 1 RR definuje evropský zatýkácí rozkaz jako „justiční rozhodnutí“, jedná se ve skutečnosti o zvláštní druh žádosti o zatčení a předání hledané osoby, jehož podkladem vždy musí být vykonatelný rozsudek, zatýkácí rozkaz nebo jiné vykonatelné soudní rozhodnutí se stejným účinkem, což stanoví čl. 8 odst. 1 písm. c) RR¹⁴⁷. Evropský zatýkácí

¹⁴⁶ Viz ustanovení § 411 odst. 1 tr. řádu, které stanoví, že o předání rozhodne po skončení předběžného šetření na návrh státního zástupce ve veřejném zasedání příslušný soud.

¹⁴⁷ Ustanovení § 405 odst. 2 písm. a) stanoví, že evropský zatýkácí rozkaz musí obsahovat údaj o tom, zda existuje vykonatelný rozsudek, příkaz k zatčení podle § 69, mezinárodní zatýkácí rozkaz podle § 384 nebo

rozkaz je třeba vždy nechat přeložit do úředního jazyka nebo jednoho z úředních jazyků vykonávajícího členského státu, pokud členský stát neuvede v prohlášení, které uloží na generálním sekretariátu Rady, že bude akceptovat překlad do jednoho nebo více úředních jazyků institucí Evropského společenství¹⁴⁸. Přílohou RR o evropském zatýkacím rozkazu je rovněž formulář, který stanoví obligatorní náležitosti evropského zatýkače¹⁴⁹. Evropský zatýkací rozkaz může justiční orgán členského státu vydat v případech jednání, které lze podle právních předpisů vydávajícího státu potrestat trestem odnětí svobody nebo ochranným opatřením s horní hranicí sazby v délce nejméně 12 měsíců nebo, byl-li již vydán rozsudek nebo nařízeno ochranné opatření, v případě trestu v délce nejméně čtyř měsíců.

Základní rozdíly mezi vydávací řízením, které je založeno na Evropské úmluvě o vydávání z roku 1957 a dodatkových protokolech, a řízením o předání podle RR o evropském zatýkacím rozkazu, charakterizuje především přímý styk justičních orgánů a s tím spojené odstranění administrativní fáze řízení, stanovení pevných lhůt pro rozhodování, povinnost předávat vlastní občany a odstranění principu přezkoumávání oboustranné trestnosti u vybraných kategorií trestných činů. Ve vydávacím řízení justiční orgány různých států komunikují pouze přes své ústřední justiční orgány (zpravidla ministerstva spravedlnosti), pokud mezinárodní smlouva nestanoví jinak, V řízení o předání na základě evropského zatýkacího rozkazu je naopak základní zásadou přímý

jiné vykonatelné rozhodnutí mající též účinek, které se týká téhož činu, pro nějž je evropský zatýkací rozkaz vydán.

¹⁴⁸ Vzor evropského zatýkacího rozkazu, jazyky v nichž jednotlivé členské státy přijímají evropský zatýkací rozkaz a výčet orgánů příslušných k přijetí evropského zatýkacího rozkazu a k přijetí žádosti o průvoz jsou stanoveny pro potřeby českých justičních orgánů v příloze č. 1 - 4 instrukce Ministerstva spravedlnosti ČR o postupu soudů ve styku s členskými státy Evropské unie ve věcech trestních (č.j. 66/2004-MO-J/89), která nabyla účinnosti dne 15. ledna 2005. V ustanovení § 405 odst. 5 tr. řádu je sice uvedeno, že Ministerstvo spravedlnosti stanoví vyhláškou vzor evropského zatýkacího rozkazu, jiný než úřední jazyk nebo jazyky, v nichž členské státy přijmou evropský zatýkací rozkaz, a podrobnosti jeho doručování, nicméně tato vyhláška dosud vydána nebyla a její existenci nahrazuje výše uvedená instrukce. S vydáním vyhlášky se totiž počítá nejen pro stanovení vzoru evropského zatýkacího rozkazu, ale také pro stanovení vzoru osvědčení o vydání příkazu k zajištění majetku nebo důkazního prostředku, který je předmětem novely trestního řádu (sněmovní tisk č. 1003/0, senátní tisk č. 320), která provádí ustanovení rámcového rozhodnutí ze dne 22. července 2003 o výkonu příkazů k zajištění majetku nebo důkazních prostředků v EU. Zákon byl schválen Senátem PČR a poté dne 27. dubna 2006 doručen prezidentovi k podepsání. Zákon by měl nabýt účinnosti dnem 1. července 2006.

¹⁴⁹ Základní náležitosti evropského zatýkacího rozkazu jsou vypočteny v ustanovení § 405 odst. 2 písm. a) až f) trestního řádu. Další náležitosti zakotvuje ustanovení § 405 odst. 3 trestního řádu, a to především pro případ, že se jedná o vyžádání odsouzeného z jiného členského státu k výkonu trestu odnětí svobody a pro případ, že rozsudek byl vydán v řízení proti uprchlému nebo v jeho nepřítomnosti.

právní styk mezi justičními orgány členských států¹⁵⁰. Možnost přímého právního styku však samozřejmě nevylučuje, aby v případě jakýchkoli problémů justiční orgán kontaktoval ústřední orgány. Podle RR o evropském zatýkacím rozkazu má být role ústředních justičních orgánů při vydávání a výkonu evropského zatýkacího rozkazu omezena pouze na praktickou a administrativní pomoc, pokud jde o doručení a převzetí evropského zatýkacího rozkazu a o další úřední korespondenci, která s tím souvisí, je-li to nutné kvůli organizaci vnitrostátního soudního systému.

Rámcové rozhodnutí o evropském zatýkacím rozkazu klade velký důraz na rychlost řízení o předání hledaných osob, a proto stanovilo lhůty pro řízení o předání hledaných osob¹⁵¹. Rámcové rozhodnutí obecně ukládá členským státům povinnost vyhovět evropskému zatýkacímu rozkazu a hledanou osobu předat do dožadujícího členského státu. Odmítnout výkon evropského zatýkacího rozkazu je možné pouze z důvodů, které toto RR stanoví. To přitom stanoví obligatorní důvody, na základě kterých bude výkon evropského zatýkacího rozkazu odmítnut vždy a dále fakultativní důvody, kdy je na rozhodnutí členského státu, zda ve svém vnitrostátním právu stanoví takovéto možnosti odmítnutí výkonu evropského zatýkacího rozkazu. Rámcové rozhodnutí zná třináct důvodů, kdy je možné odmítnout provedení evropského zatýkacího rozkazu:

- 1) došlo k úmrtí vyžádané osoby,
- 2) vyžádaná osoba není podle právního řádu dožadovaného členského státu vzhledem ke svému věku trestně neodpovědná za jednání, pro které je evropský zatýkací rozkaz vydán,
- 3) vyžádanou osobu nelze zadržet (např. z důvodu imunity),
- 4) vyžádaná osoba se zdržuje mimo území dožadovaného členského státu nebo místo místo jejího pobytu není známo,

¹⁵⁰ Např. § 405 odst. 5 tr. řádu předpokládá, že soud, který vydal evropský zatýkací rozkaz, jej bude doručovat přímo příslušnému orgánu předávajícího státu.

¹⁵¹ Tyto lhůty byly převzaty rovněž do trestního řádu České republiky viz § 411 odst. 11, 12 a § 413 odst. 4 tr. řádu. Pokud ve věci neprobíhá zkrácené předávací řízení, soud má rozhodnout o evropském zatýkacím rozkazu do 60 dnů od zadržení hledané osoby. Nelze-li ve výjimečném případě rozhodnout v této lhůtě, soud má rozhodnout o evropském zatýkacím rozkazu ve lhůtě prodloužené o dalších 30 dnů. Tj. rozhodnutí o předání na základě evropského zatýkacího rozkazu by v praxi nemělo trvat déle než 90 dnů od zadržení hledané osoby. Pokud ve věci probíhá zkrácené předávací řízení podle § 413 tr. řádu, soud má rozhodnout do 10 dnů od souhlasného prohlášení hledané osoby. Nelze-li ve výjimečném případě rozhodnout v této lhůtě, soud má rozhodnout o evropském zatýkacím rozkazu ve lhůtě prodloužené o dalších 30 dnů. Tudiž rozhodnutí o předání na základě evropského zatýkacího rozkazu ve zkráceném řízení by nemělo trvat déle než 40 dnů od souhlasného prohlášení hledané osoby.

- 5) evropský zatýkáací rozkaz byl doručen po právní moci rozhodnutí o předání vyžádané osoby nebo rozhodnutí o jejím předání nebo vydání,
- 6) v případě rozhodování o předání do dalšího členského státu nebyl dán souhlas členského státu s předáním do dalšího členského státu, popř. s vydáním do dalšího nečlenského státu,
- 7) v případě předchozího vydání do členského státu ze státu, který není členským státem, nebyl dán souhlas tohoto třetího státu s dalším předáním do jiného členského státu,
- 8) ve vyžadujícím členském státě došlo k promlčení trestního stíhání nebo výkonu trestu odnětí svobody nebo ochranného opatření¹⁵²,
- 9) čin není trestný podle práva obou členských států, pokud nejde o druh trestné činnosti vyjmenovaný v čl. 2 odst. 2 RR anebo vydávající členský stát ukládá za tyto vyjmenované trestné činy trest odnětí svobody s horní hranicí trestní sazby nižší než 3 roky,
- 10) na trestný čin, pro který je evropský zatýkáací rozkaz vydán, se vztahuje amnestie, která byla udělena v dožádaném členském státě, anebo trestní stíhání či výkon trestu jsou v dožádaném členském státě promlčeny, jestliže stíhání tohoto trestného činu spadá do působnosti trestních zákonů tohoto členského státu,
- 11) jestliže osoba byla v dožádaném nebo jiném členském státě za tentýž skutek již pravomocným rozhodnutím odsouzena a trest byl již vykonán nebo je právě vykonáván nebo ho již nelze vykonat anebo trestní řízení bylo v dožádaném nebo jiném členském státě pravomocným rozhodnutím skončeno, nebyla-li taková rozhodnutí v předepsaném řízení zrušena,
- 12) vyžádaná osoba je v dožádaném členském státě trestně stíhána za stejný čin, pro který byl evropský zatýkáací rozkaz vydán,
- 13) hledaná osoba je státním občanem dožádaného členského státu nebo zde má trvalé bydliště, její předání se vyžaduje k výkonu trestu nebo ochranného léčení nebo ochranné výchovy a tato osoba před příslušným soudem do

¹⁵² Ustanovení § 409 odst. 3 písm. a) až h) tr. řádu stanoví důvody, pro které může státní zástupce v rámci předběžného šetření vrátit evropský zatýkáací rozkaz vydávajícímu státu.

Pokud na tutéž osobu vydaly evropský zatykáací rozkaz dva nebo více členských států, soudní orgán vykonávajícího členského státu musí rozhodnout o tom, který evropský zatykáací rozkaz bude vykonán. Při tomto rozhodování nerozhoduje pouze časové hledisko, tj. který zatykač byl vykonávajícímu státu doručen dříve, ale soudní orgán vykonávajícího členského státu musí zvážít všechny okolnosti, zejména závažnost a místo spáchání trestných činů, příslušná data vydání evropských zatykáacích rozkazů nebo zda byl vydán evropský zatykáací rozkaz za účelem trestního stíhání nebo výkonu trestu odnětí svobody či ochranného opatření (článek 16 odst. 1 RR)¹⁵⁶. Při tomto rozhodování může vykonávající orgán požádat o stanovisko Eurojust. Jestliže vykonávajícímu členskému státu byl doručen současně evropský zatykáací rozkaz a žádost o vydání, kterou předložila třetí země, příslušný orgán vykonávajícího státu musí rozhodnout o tom, zda má přednost evropský zatykáací rozkaz nebo žádost o vydání. Rámcové rozhodnutí tedy neukládá povinnost vždy upřednostnit evropský zatykáací rozkaz, ale naopak odkazuje na zvážení všech okolností případu, tak jako při souběhu více evropských zatykáacích rozkazů¹⁵⁷.

Přestože příslušný orgán členského státu vykonávajícího evropský zatykáací rozkaz neshledal důvody pro odmítnutí jeho výkonu, rámcové rozhodnutí stanovuje tyto tři případy, kdy je možné předání hledané osoby s výhradou:

- a) byl-li evropský zatykáací rozkaz vydán za účelem výkonu trestu, který byl uložen rozhodnutím vyneseným v nepřítomnosti a nebyla-li dotyčná osoba předvolána osobně nebo jinak informována o dnu a místě jednání, které vedlo k rozhodnutí vynesenému v nepřítomnosti, může být předání podmíněno tím,

nemůže být nucen k opuštění své vlasti“. Ústavnímu soudu ČR byl dne 26. listopadu 2004 doručen návrh skupiny poslanců a senátorů na zrušení § 21 odst. 2 tr. zákona, a na zrušení § 403 odst. 2, § 411 odst. 6 písm. e), § 411 odst. 7 a § 412 odst. 2 tr. řádu. Nálezem Ústavního soudu Pl ÚS 66/04 ze dne 3. 5. 2006 byl tento návrh skupiny poslanců a senátorů zamítnut.

¹⁵⁶ Podle § 419 tr. řádu rozhodne příslušný soud na návrh státního zástupce, přičemž zváží okolnosti, závažnost a místo spáchání trestných činů, data vydání evropských zatykačů a zda byly vydány za účelem trestního stíhání nebo výkonu trestu.

¹⁵⁷ Ustanovení § 420 odst. 1 tr. řádu stanoví, že pokud na tutéž vyžádanou osobu byla do právní moci rozhodnutí o předání doručena rovněž žádost o vydání, rozhodne příslušný soud na návrh státního zástupce nejprve o předání na základě evropského zatykače podle § 411 a dále o tom, zda je vydání přípustné podle § 397 tr. řádu. V případě rozhodnutí o předání na základě evropského zatykače a zároveň o přípustnosti vydání, předloží předseda senátu krajského soudu věc Ministerstvu spravedlnosti k rozhodnutí, zda bude vykonán evropský zatykáací rozkaz nebo zda bude vyhověno žádosti o vydání. Ministr spravedlnosti při rozhodování o tom, zda bude vykonán evropský zatykáací rozkaz nebo zda bude vyhověno žádosti o vydání, zváží okolnosti, závažnost a místo spáchání trestných činů, data vydání evropského zatykáacího rozkazu a žádosti o vydání a zda byly vydány za účelem trestního stíhání nebo výkonu trestu odnětí svobody nebo ochranného opatření spojeného s omezením osobní svobody.

že vydávající justiční orgán poskytne přiměřenou záruku, že dotyčná osoba bude mít možnost požádat ve vydávajícím členském státě o obnovu řízení a že bude moci být přítomna soudnímu jednání¹⁵⁸;

- b) lze-li trestný čin, na jehož základě byl vydán evropský zatýkací rozkaz, potrestat doživotním trestem odnětí svobody nebo doživotním ochranným opatřením, může být výkon zmíněného zatýkacího rozkazu podmíněn tím, že vydávající členský stát má ve svém právním systému ustanovení o přezkoumání uloženého trestu anebo ustanovení o udělení milosti, o kterou může osoba požádat na základě právních předpisů či praxe vydávajícího členského státu za účelem pozastavení výkonu tohoto trestu (tato podmínka byla do RR zařazena na požadavek Portugalska, podle jehož trestního zákona není možné uložit přísnější trest odnětí svobody než 20 let);
- c) je-li osoba, na kterou se vztahuje evropský zatýkací rozkaz za účelem trestního stíhání, státním příslušníkem vykonávajícího členského státu nebo zde má trvalé bydliště, může být předání podmíněno tím, že osoba bude po vyslechnutí vrácena do vykonávajícího členského státu, aby zde vykonala trest odnětí svobody nebo ochranné opatření uložené ve vydávajícím členském státě¹⁵⁹.

K základním principům vydávacího řízení také vždy patřila zásada přezkoumávání oboustranné trestnosti. V rámci předávacího řízení dochází ke zrušení této zásady pro vybrané kategorie trestných činů. Rámcové rozhodnutí o evropském zatýkacím rozkazu vyjmenovává v čl. 2 odst. 2 kategorie trestných činů, které, pokud je možné je ve vyžadujícím členském státě potrestat trestem odnětí svobody nebo ochranným opatřením s horní hranicí trestní sazby v délce nejméně tři roky, jsou důvodem pro předání bez ověřování oboustranné trestnosti těchto činů. Jedná se o tyto kategorie trestných činů:

- účast na zločinném spolčení,

¹⁵⁸ Viz ustanovení § 411 odst. 8 tr. řádu.

¹⁵⁹ Ustanovení § 411 odst. 7 tr. řádu zakotvuje, že je-li předáván státní občan ČR nebo osoba, která má trvalý pobyt v ČR, do vyžadujícího státu k trestnímu stíhání, soud podmíní předání tím, že tato osoba bude vrácena k výkonu trestu odnětí svobody nebo ochranného opatření nebo ochranné výchovy do České republiky, pokud jí bude uložen takový druh trestu nebo ochranného opatření a tato osoba po vynesení rozsudku ve vyžadujícím státě vysloví nesouhlas s výkonem trestu nebo ochr. opatření ve vyžadujícím státě. Takto soud postupuje pouze v případě, že vyžadující stát poskytl záruku, že osobu předá do ČR. Není-li vyžadujícím státem záruka poskytnuta, soud předání vyžádané osoby zamítne.

- terorismus,
- obchod s lidmi,
- pohlavní vykořisťování dětí a dětská pornografie,
- nedovolený obchod s omamnými a psychotropními látkami,
- nedovolený obchod se zbraněmi, střelivem a výbušninami,
- korupce,
- podvody, včetně podvodů postihujících finanční zájmy Evropských společenství ve smyslu Úmluvy ze dne 26. července 1995 o ochraně finančních zájmů Evropských společenství,
- praní výnosů z trestné činnosti,
- padělání měny včetně eura,
- počítačová trestná činnost,
- trestné činy proti životnímu prostředí, včetně nedovoleného obchodu s ohroženými živočišnými a rostlinnými druhy a jejich plemeny a odrůdami,
- napomáhání při nedovoleném překročení státní hranice a při nedovoleném pobytu,
- vražda, těžké ublížení na zdraví,
- nedovolený obchod s lidskými orgány a tkáněmi,
- únos, omezování osobní svobody a braní rukojmí,
- rasismus a xenofobie,
- organizovaná nebo ozbrojená loupež,
- nedovolený obchod s kulturními statky, včetně starožitností a uměleckých děl,
- podvod,
- vydírání a vymáhání peněz za ochranu,
- padělání a pirátství výrobků,
- padělání veřejných listin a obchod s veřejnými listinami,
- padělání platebních prostředků,
- nedovolený obchod s hormony a jinými růstovými stimulanty,
- nedovolený obchod s jadernými a radioaktivními materiály,
- obchod s odcizenými vozidly,
- znásilnění,

- zhářství,
- trestné činy, jejichž stíhání je v pravomoci Mezinárodního trestního soudu,
- únos letadla nebo plavidla,
- sabotáž¹⁶⁰.

Členské státy provedly toto ustanovení ve svém právním řádu různým způsobem¹⁶¹.

Rámcové rozhodnutí v článku 9 odst. 2 také dává vydávajícímu soudnímu orgánu možnost rozhodnout o ohlášení hledané osoby v Schengenském informačním systému (dále jen „SIS“). Tento způsob komunikace přispěje k urychlení spolupráce členských států, neboť toto ohlášení v SIS¹⁶² bude rovnocenné zaslání evropského zatýkacího rozkazu vykonávajícímu orgánu, a to za předpokladu, že SIS bude schopen předat všechny informace stanovené článkem 8 odst. 1 RR¹⁶³. Vystavující soudní orgán bude moci doručit evropský zatýkací rozkaz jakýmkoli bezpečným prostředkem, který umožňuje vyhotovit písemný záznam, a to pod podmínkou, že vykonávající členský stát je schopen zjistit jeho pravost. Pokud vystavující justiční orgán nezná příslušný vykonávající justiční orgán, může provést potřebné pátrání rovněž prostřednictvím kontaktních míst Evropské justiční sítě.

Rámcové rozhodnutí v článku 27 podrobně řeší rovněž otázky uplatňování zásady speciality v předávacím řízení. Článek 27 odst. 2 RR stanoví obecné pravidlo, že osobu, která byla předána, nelze stíhat, odsoudit nebo jinak zbavit svobody za jiný trestný čin, než kvůli kterému byla předána, a kterého se dopustila před svým předáním. Zároveň stanoví také výjimky z tohoto pravidla, a to třeba v případě, kdy předávající stát na žádost dožadujícího státu dal souhlas s rozšířením důvodů předání, pokud hledaná osoba souhlasila s předáním a současně se zřekla práva na uplatnění zásady speciality anebo

¹⁶⁰ V důsledku toho, že existují různé právní systémy, se na trestné činy často různě pohlíží. Kritizovány je zejména fakt, že u těchto vyjmenovaných trestných jednání chybějí závazné definice skutkových podstat. Seznam trestných činů v rámcovém rozhodnutí je definován zákony vydávajícího členského státu. Při projednávání návrhu rámcového rozhodnutí o evropském důkazním příkazu proto přišla delegace Spolkové republiky Německo s návrhem definovat některá trestná jednání zde vyjmenovaná pomocí skutkových podstat, ohledně nichž již bylo dosaženo shody v přijatých nástrojích v rámci III. pilíře EU. Tento návrh nebyl ostatními členskými státy zatím přijat.

¹⁶¹ Česká republika stejně jako jiné členské státy v podstatě převzala tento seznam jednání, jiné členské státy se pokusily přiřadit k těmto kategoriím trestných činů své vlastní skutkové podstaty podle vnitrostátního práva, o kterých mají za to, že těmto kategoriím odpovídají.

¹⁶² Toto ohlášení se provádí v souladu s článkem 95 Úmluvy ze dne 19. června 1991, kterou se provádí Schengenská dohoda ze dne 14. června 1985 o postupném zrušení kontrol na společných hranicích.

¹⁶³ V současné době probíhá modernizace a rozšiřování stávajícího SIS a předpokládá se, že SIS bude možné plně využívat nejen pro staré členské státy, ale i pro nové členské státy pravděpodobně po roce 2007. Zatím tyto funkce v nových členských státech plní Interpol. Jeho role při doručování evropského zatýkacího rozkazu má být ale pouze podpůrná, neboť jej má být využito pouze v případě, pokud nelze použít služeb SIS.

hledaná osoba neopustila území členského státu, kterému byla předána, ve lhůtě do 45 dní po svém konečném propuštění z vazby nebo výkonu trestu, i když k tomu měla příležitost nebo se na toto území poté, co ho opustila, vrátila a v dalších vypočtených případech¹⁶⁴.

Bude-li hledaná osoba na základě evropského zatýkacího rozkazu zadržena, rámcové rozhodnutí v čl. 11 ukládá členským státům v souladu s jejich vnitrostátními předpisy zajistit hledané osobě základní práva, a to právo na obhajobu¹⁶⁵, právo na tlumočníka¹⁶⁶ a právo být informována o obsahu evropského zatýkacího rozkazu¹⁶⁷. Je rovněž povinností členského státu, na jehož území byla hledaná osoba zadržena, aby tuto osobu rovněž poučil o tom, že může souhlasit s předáním vydávajícímu soudnímu orgánu, event. že se může tato osoba vzdát uplatnění zásady speciality. Hledanou osobu je třeba rovněž poučit o právních následcích tohoto souhlasu s předáním, který má za následek zkrácené předávací řízení. Protokol o souhlasu hledané osoby s předáním nebo obsahující prohlášení o vzdání se zásady speciality musí být vyhotoven takovým způsobem, aby bylo zřejmé, že tato osoba tak učinila dobrovolně a s plným vědomím právních následků (článek 13 odst. 2 RR)¹⁶⁸.

V případě, že vykonávající justiční orgán rozhodne o výkonu evropského zatýkacího rozkazu, může odložit předání hledané osoby, aby tato mohla být stíhána ve vykonávajícím členském státě nebo, byla-li již odsouzena, aby mohla na jeho území vykonat trest, který jí byl uložen za jiný trestný čin, než je uveden v evropském zatýkacím rozkazu¹⁶⁹. Rámcové rozhodnutí v článku 25 upravuje rovněž problematiku průvozu hledané osoby. Tento

¹⁶⁴ Podmínky uplatňování zásady speciality jsou v trestním řádu provedeny v ustanovení § 406.

¹⁶⁵ Podle § 36 odst. 4 písm. d) tr. řádu musí mít obviněný obhájce v řízení o dalším předání do jiného členského státu. Přestože hledaná osoba nemá na území ČR postavení obviněného a přestože jde o odkaz na rozhodování o dalším předání, lze dovodit, že je vždy třeba přibrat obhájce podle tohoto ustanovení per analogiam. Ustanovení § 36 odst. 4 písm. c) tr. řádu stanoví nutnou obhajobu v řízení o vydání do cizího státu; je zřejmé, že i když obě řízení vydávací a předávací, jsou vzájemně neslučitelná, lze považovat řízení předávací za lex specialis ve vztahu k řízení vydávacímu. Oddíl třetí hlavy 25 trestního řádu navíc obsahuje řadu ustanovení, ve kterých je výslovně odkazováno na přítomnost obhájce hledané osoby.

¹⁶⁶ Toto právo hledané osoby je zajištěno podle § 2 odst. 14 a § 28 tr. řádu.

¹⁶⁷ Hledaná osoba musí být vyslechnuta ihned po svém zadržení policejním orgánem k důvodům svého zadržení. Státní zástupce má povinnost vyslechnout vyžádanou osobu v průběhu předběžného šetření, nejpozději poté, co obdržel originál evropského zatýkacího rozkazu (§ 409 odst. 2 ve spojení s § 403 odst. 3 a § 396 odst. 5 tr. řádu).

¹⁶⁸ Ustanovení § 413 tr. řádu stanoví, že vyžádaná osoba může před příslušným soudem do protokolu prohlásit, že souhlasí se svým předáním do vyžadujícího státu; současně může do protokolu uvést, že se vzdává práva na uplatnění práva speciality podle § 406 odst. 1. Podle § 406 odst. 2 tr. řádu učiní toto prohlášení před soudem do protokolu za přítomnosti obhájce. Souhlas s předáním a prohlášení o vzdání se práva na uplatnění zásady speciality nelze vzít zpět. Pokud jde o možnost vzít souhlas zpět, rámcové rozhodnutí sice stanoví, že tento souhlas v zásadě nelze odvolat, avšak odkazuje v této oblasti především na vnitrostátní právní předpisy každého členského státu.

¹⁶⁹ Viz ustanovení § 411 odst. 9 trestního řádu

článek ukládá členským státům povinnost povolit průvoz hledané osoby za předpokladu, že bude informován o totožnosti a státní příslušnosti dotyčné osoby, existenci evropského zatýkacího rozkazu, povaze a právní kvalifikaci činu a okolnostech spáchání trestného činu. Tento článek stanoví také určité výjimky z této obecné povinnosti. Je-li požadován průvoz vlastních příslušníků nebo osob s trvalým pobytem na jeho území za účelem výkonu trestu nebo ochranného opatření, může členský stát tento průvoz odmítnout. Jde-li o průvoz vlastního občana nebo osoby s trvalým pobytem pro účely trestního stíhání, může tento členský stát průvoz podmínit tím, že tato osoba bude vrácena do členského státu průvozu, aby zde vykonala trest odnětí svobody uložený ve státě, který vydal evropský zatýkací rozkaz¹⁷⁰. Povolení průvozu však nebude potřeba v případě letecké přepravy bez plánovaného mezipřistání. Pokud však dojde k neplánovanému mezipřistání, vydávající členský stát je povinen příslušnému orgánu dožádaného členského státu poskytnout veškeré potřebné podklady a informace potřebné k posouzení povolení průvozu.

Vzhledem k tomu, že problematika evropského zatýkacího rozkazu nebyla zahrnuta do mezinárodní smlouvy, ale byla upravena formou rámcového rozhodnutí, bylo třeba vše, co je obsaženo v rámcovém rozhodnutí, provést ve vnitrostátním právu členských zemí. Článek 34 odst. 1 RR stanoví pro členské státy povinnost provést opatření nezbytná pro dosažení souladu s rámcovým rozhodnutím o evropském zatýkacím rozkazu nejpozději ve lhůtě do 31. prosince 2003. Patnáct nových členských zemí Evropské unie mělo povinnost provést rámcové rozhodnutí o evropském zatýkacím rozkazu do svých právních řádů do dne faktického přistoupení k EU, tj. do 1. května 2004. Pouze polovina členských států dodržela stanovený termín, a to Belgie, Dánsko, Španělsko, Irsko, Kypr, Litva, Maďarsko, Polsko, Portugalsko, Slovinsko, Švédsko a Velká Británie. V případě SRN a České republiky¹⁷¹ dosáhlo prodlení s implementací až osm měsíců. K 1. lednu 2005 však

¹⁷⁰ Průvoz pro účely předání na základě evropského zatýkacího rozkazu upravuje § 422 tr. řádu, podle něhož o předání a zajišťovacích opatřeních rozhoduje Nejvyšší soud. Podle odst. 4 rozhodne Nejvyšší soud o zamítnutí žádosti o povolení průvozu, je-li požadován průvoz státního příslušníka ČR nebo osoby s trvalým pobytem na území ČR za účelem výkonu trestu nebo ochranného opatření. Je-li podle odst. 5 vyžadován průvoz takové osoby za účelem trestního stíhání, Nejvyšší soud rozhodne o povolení průvozu s výhradou ve smyslu § 411 odst. 7 tr. řádu.

¹⁷¹ Rámcové rozhodnutí ze dne 13. června 2002 o evropském zatýkacím rozkazu a postupech předávání mezi členskými státy bylo do právního řádu České republiky implementováno dvěma kroky, a to přijetím novely trestního zákona a trestního řádu a učiněním prohlášení podle čl. 28 odst. 3 Evropské úmluvy o vydávání z roku 1957. Vzhledem ke znění článku 10 Ústavy České republiky a vzhledem k tomu, že rámcové rozhodnutí nemají ze své podstaty přímý účinek, bylo nutno za účelem použitelnosti ustanovení

všechny členské státy rámcové rozhodnutí provedly, s výjimkou Itálie, kde v té době ještě probíhala parlamentní jednání¹⁷². Mnohé členské státy musely za tímto účelem revidovat své ústavy. Všechny však přijaly zvláštní právní úpravu¹⁷³.

o evropském zatýkacím rozkazu na území ČR vyloučit použití Evropské úmluvy o vydávání z roku 1957, která jakožto mezinárodní smlouva podle čl. 10 Ústavy obsahuje přímo proveditelná ustanovení, jejichž provádění by bylo neslučitelné s prováděním ustanovení trestního řádu o evropském zatýkacím rozkazu. První krok byl proveden 1. listopadu 2004, kdy nabyla účinnosti novela trestního zákona (č. 537/2004 Sb.) a trestního řádu (č. 539/2004 Sb.), ovšem s tou výhradou, že český zákonodárce v rozporu s rámcovým rozhodnutím o evropském zatýkacím rozkazu omezil použití ustanovení o evropském zatýkacím rozkazu pouze na skutky spáchané ode dne účinnosti těchto novel (viz přechodné ustanovení článku II odstavce 2 novely trestního řádu). Druhý krok spočíval v učinění prohlášení podle článku 28 odst. 3 Evropské úmluvy o vydávání, které bylo doručeno generálnímu tajemníkovi Rady Evropy dne 14. ledna 2005, na jehož základě došlo k vyloučení aplikace této úmluvy a jejích dodatkových protokolů vůči členským státům Evropské unie, které aplikují evropský zatýkací rozkaz. V tomto prohlášení Česká republika oznámila, že přijala s účinností od 1. listopadu 2004 právní předpisy k provedení rámcového rozhodnutí o evropském zatýkacím rozkazu, které považuje za jednotné právní předpisy ve smyslu čl. 28 odst. 3 Evropské úmluvy o vydávání z roku 1957. Toto prohlášení též stanovilo, že Česká republika bude nadále na skutky spáchané před 1. listopadem 2004 aplikovat Evropskou úmluvu o vydávání z roku 1957 s jejími dvěma dodatkovými protokoly. Ve vztazích s Rakouskem a Slovenskem oznámila ČR, že bude nadále používat dvoustranné smlouvy týkající se používání jazyka, na jejichž základě se evropské zatýkací rozkazy a další písemnosti ve vztahu s těmito zeměmi zasílají bez překladu do úředního jazyka dožadujícího státu. Aplikační praxe v uplynulém roce prokázala, že omezení působnosti ustanovení o evropském zatýkacím rozkazu pouze na skutky spáchané ode dne účinnosti prováděcího zákona efektivně brání tomu, aby Česká republika dosáhla vydání, resp. předání pachatelů trestných činů spáchaných před 1. listopadem 2004 z větší části členských států Evropské unie. Právní řády těchto členských států totiž na takové omezení možnosti předávání podle evropského zatýkacího rozkazu nemohou reagovat. V rámci pozměňovacího návrhu ke sněmovnímu tisku č. 1003, který byl již schválen Poslaneckou sněmovnou i Senátem Parlamentu ČR (zákon byl dne 27. dubna 2006 doručen prezidentovi k podepsání), byla přijata změna právní úpravy provádějící rámcové rozhodnutí o evropském zatýkacím rozkazu. Nově navrhovaná úprava umožní postup na základě evropského zatýkacího rozkazu i pro skutky spáchané před 1. listopadem 2004 s výjimkou případů předání občanů České republiky do jiného členského státu pro skutky spáchané před tímto datem. Pozměňovací návrh k sněmovnímu tisku 1003 novelizuje ustanovení článku II bod 2 zákona č. 539/2004 Sb. a říká, že ustanovení oddílu třetího hlavy dvacáté páté se nepoužijí na předání občana České republiky z České republiky do jiného členského státu Evropské unie, pokud dotyčný spáchal trestný čin před 1. listopadem 2004. Tato úprava tudíž omezuje aplikaci ustanovení o EZR pouze na případy, kdy by měli být na základě EZR předáni z České republiky do ciziny občané ČR, kteří spáchali trestný čin před 1. listopadem 2004.

¹⁷² Italský parlament přijal zákon k provedení rámcového rozhodnutí o evropském zatýkacím rozkazu a postupech předávání mezi členskými státy EU až dne 12. dubna 2005.

¹⁷³ Zpráva Evropské komise o stavu implementace rámcového rozhodnutí ze dne 13. 6. 2002 o evropském zatýkacím rozkazu a postupech předávání mezi členskými státy založená na článku 34, dokument COM (2005) 63 final a dokument 6815/05 COPEN 42 ze dne 1. 3. 2005, s. 2

3. MODERNÍ NÁSTROJE JUSTIČNÍ SPOLUPRÁCE V RÁMCI EVROPSKÉ UNIE

Zatímco se trestná činnost různých forem, zvláště pak organizovaná, nezděráhá profitovat na legislativních nedostacích a mezerách v činnosti donucovacích orgánů, legislativa v rámci Evropské unie postupuje často pomalu a nedůsledně a nemůže tak účinně konkurovat svému protivníku, kterým je organizovaný zločin. Stále zůstává realitou, že přeshraniční donucovací opatření se navzdory závažným změnám dosud řídí mozaikou národních legislativ, pro které je charakteristická spíše nedostatečná právní slučitelnost včetně některých pravidel a požadavků při vzájemné pomoci ve věcech trestních, což vyšetřování přeshraniční kriminality nijak neulehčuje. Boj s přeshraniční kriminalitou záleží tedy na účinnosti postupu kompetentních orgánů dotčených států a na nezbytnosti co nejrychlejší akce. Je zřejmé, že složitost postupu boje s organizovanou mezinárodní kriminalitou vyžaduje bojovat proti ní rovněž organizovaně na mezinárodní úrovni. Nové právní prostředky umožňují tento požadavek účinněji aplikovat a dávají policii a soudním orgánům potřebné nástroje k realizaci nového, účinnějšího pojetí boje se zločinem. K tomuto účelu již byly přijaty nezbytné nástroje, kterými jsou hlavně tyto závazné akty třetího pilíře:

- Úmluva o vzájemné pomoci ve věcech trestních mezi členskými státy Evropské unie z 29. května 2000 a Protokol k této Úmluvě z 16. října 2001
- Rámcové rozhodnutí Rady EU o společných vyšetřovacích týmech z 13. července 2002
- Doporučení Rady EU z 8. května 2003 týkající se modelové smlouvy o zřízení společného vyšetřovacího týmu
- Rozhodnutí Rady EU o zřízení Eurojustu z 28. února 2002
- Rámcové rozhodnutí Rady EU o evropském zatýkacím rozkazu a postupech předávání mezi jednotlivými členskými státy EU
- Společná akce Rady EU o zřízení Evropské justiční sítě z 29. června 1998

Existují i další právní akty unijní i komunitární povahy, které jsou aplikovány při spolupráci evropských orgánů, mezi něž patří především instituce Europolu nebo Evropského úřadu pro boj proti podvodům – OLAF, působícího v rámci Evropské komise (podrobněji viz dále).

Efektivita justiční spolupráce v trestních věcech je do značné míry závislá na národních orgánech odpovědných za aplikaci příslušných předpisů podle národního práva a platných mezinárodních úmluv. Tradiční spolupráce v trestních věcech jako projev národní suverenity zapojovala do vztahů mezi dožadujícím a dožádaným státem diplomatické a politické reprezentace států a byla založena na zprostředkovaném doručení dožádání exekutivou. Nyní je generálním pravidlem v rámci Evropské unie přímé předávání dožádání týkající se justiční spolupráce mezi příslušnými justičními orgány členských států EU, které přijímají vlastní rozhodnutí bez interference jiných orgánů. Styční soudci, Evropská justiční síť a Eurojust byly vytvořeny za účelem usnadnění justiční spolupráce v trestních věcech v rámci Evropského justičního prostoru¹⁷⁴.

3.1. Společné vyšetřovací týmy

Přesto, že je průběžně usilováno o harmonizaci unijního práva v rámci třetího pilíře Evropské unie, přetrvává tento problém především z pohledu praxe a jeho řešení postupuje pomalu. Důvodem může být často skutečnost, že koncept společných vyšetřovacích týmů¹⁷⁵ předpokládá a umožňuje jednomu státu podílet se na realizaci vyšetřování na cizím území a dotýká se tak důležitého principu, kterým je citlivá otázka státní (národní) suverenity. Proto se můžeme setkat s neochotou přijímat takové předpisy, které by zasahovaly do této stále ještě citlivé sféry každého suverénního státu¹⁷⁶. Spolupráce donucovacích orgánů na území Evropské unie představuje základ bezpečnosti

¹⁷⁴ Viz Lucas, Zarza, da Mota: El Espacio Judicial Europeo/European Judicial Area, Judicial cooperation in civil and criminal matters, Universidad de Castilla-la Mancha. Agis 2003, s. 870.

¹⁷⁵ Viz kapitola o společných vyšetřovacích týmech, čl. 20 Druhého dodatkového protokolu k Evropské úmluvě o vzájemné pomoci ve věcech trestních.

¹⁷⁶ Zpracovatelé projektu EU označovaného jako „Corpus Juris“ a navazujícího návrhu Evropské komise na zřízení Úřadu evropského veřejného žalobce se jen stěží vyrovnávají s problémem národních jurisdikcí. Prezentují přitom model, který by právě mohl v konkrétně vymezeném rozsahu překročit problém různosti národních jurisdikcí viz blíže Weyembergh, A.: L'harmonisation des législations: conditions de l'espace pénal européen et révélateur de ses tensions, Editions de l'Université de Bruxelles, 2004, s. 298.

ochrany prostoru svobody, bezpečnosti a práva¹⁷⁷. Legislativní základ společných vyšetřovacích týmů se nachází ve Smlouvě o EU a její amsterodamské verzi z roku 1999, přičemž jejich potřebu znovu potvrdila téhož roku Evropská rada na svém zasedání v Tampere.

Policejní praxe se vždy snažila překonávat nástrahy formální spolupráce v zájmu rychlého a pružného stíhání pachatelů přes národní hranice. Problém však tkvěl ve formálně právní překážce spočívající v tom, že takovéto akce byly omezeny rozsahem a podmíněny požadavkem oficiální žádosti o právní pomoc¹⁷⁸. Tyto požadavky však představují značnou překážku pro maximální využití všech možností pro boj se zločinem v samotné praxi a zároveň požadavku následně uspět se získanými důkazy před soudem. Zřizování společných vyšetřovacích týmů tak nabízí reálný předpoklad toto dilema řešit za využití možnosti začlenit množinu účinných právních nástrojů z mnoha zdrojů na mezinárodní i unijní úrovni do účinné vzájemné podpory mezi donucovacími orgány při přeshraniční spolupráci v rámci rozdílných národních jurisdikcí. V širším slova smyslu znamenají společné vyšetřovací týmy spolupodílení se cizích orgánů v rámci národního vyšetřování. Dosud se jednalo především o otázku přímé policejní spolupráce v rámci policejního šetření, resp. v rámci policejního vyšetřování, které bylo převážně založeno na výměně informací v souladu s příslušnou národní legislativou a mezinárodními smlouvami. Jinými slovy, tradiční policejní spolupráce zpravidla spočívá ve výměně operativních informací se zpravodajskou hodnotou včetně operativních prověrek. Výsledky těchto aktivit a policejních úkonů však nemohou sloužit jako důkaz před soudem, pokud provedení úkonu nebylo vyžádáno a realizováno na základě oficiální žádosti o právní pomoc ve věcech trestních. Tento zásadní nedostatek měly zhojit právě společné vyšetřovací týmy.

Citovaná úmluva o vzájemné pomoci ve věcech trestních mezi členskými státy Evropské unie z 29. května 2000 je prvním právním nástrojem Unie obsahujícím konkretizovanou reálnou možnost zapojení vyšetřovacích týmů v praxi. Celkové prodlužování ratifikačního procesu v členských státech a hlavně události teroristických

¹⁷⁷ Pikna, B., Vnitřní bezpečnost a veřejný pořádek v evropském právu, Druhé aktualizované vydání, Linde Praha a.s., 2004, s. 253.

¹⁷⁸ Dosud byla mezinárodní spolupráce z velké části po mnoho let usnadňována existencí právního nástroje Rady Evropy – Evropské úmluvy o vzájemné pomoci ve věcech trestních z roku 1959.

útoků 11. září 2001 viditelně urychlily podporu Unie zavádění společných vyšetřovacích týmů do praxe ještě dříve, než Úmluva vstoupí v platnost. Odrazem této situace bylo, že 13. června 2002 Rada EU pro justici a vnitro přijala rámcové rozhodnutí o společných vyšetřovacích týmech¹⁷⁹. I když toto rámcové rozhodnutí představovalo okamžitou a přímou reakci na teroristické útoky z 11. září 2001 a bylo společným návrhem Belgie, Francie, Španělska a Spojeného království již z října 2001, vstoupilo v platnost až 13. června 2002¹⁸⁰. Dokument tak představoval předběžný právní krok Unie vzhledem k pomalé ratifikaci Úmluvy EU o právní pomoci z roku 2000 s cílem zavést účinné formy přeshraničního vyšetřování případů terorismu, obchodu s drogami a s lidmi. Především takové týmy měly být vytvářeny k boji proti trestné činnosti páchané teroristy. Sledovaným cílem rámcového rozhodnutí byla tedy transpozice jeho obsahu do vnitrostátního práva členských států Unie v co možná nejkratší době. Z uvedeného důvodu článek 5 tohoto rámcového rozhodnutí obsahuje výhradu v tom, že jakmile vstoupí v platnost ve všech členských státech Úmluva EU o vzájemné pomoci ve věcech trestních z roku 2000, pozbývá toto rozhodnutí o společných vyšetřovacích týmech platnost.

Článek 13 Úmluvy EU o právní pomoci z roku 2000 stejně jako rámcové rozhodnutí, které tento článek převzalo, vymezuje nezbytná pravidla společných vyšetřovacích týmů a jejich možnou strukturu. Úmluva umožňuje zřizovat jak týmy čistě policejní, tak týmy, které by mohly pracovat společně s jinými jednotkami, jako jsou policejní a celní orgány a dále umožňuje justiční spolupráci v rámci justičních týmů nebo dokonce týmy zahrnující zástupce zcela odlišného profesního založení, kteří by mohli být pro vyšetřování přínosem. Složení týmu se stanoví dohodou zainteresovaných stran. Otevřenost smluvního modelu umožňuje dokonce zahrnutí i zainteresovaných orgánů (stran) ze třetích zemí, což rozšiřuje a otevírá nové horizonty spolupráce při zřizování týmů. V souvislosti s potřebou nezbytného upřesnění přijala návazně dne 8. května 2003 Rada EU doporučení týkající se modelové smlouvy o zřízení společného vyšetřovacího týmu¹⁸¹, které obsahuje návrh obsahových náležitostí předmětné smlouvy. Jednou z nejdůležitějších funkcí společných

¹⁷⁹ Rámcové rozhodnutí Rady z 13. června 2002 o společných vyšetřovacích týmech (2002/465/JVV), které obsahuje recipovaný článek 13 Úmluvy o vzájemné pomoci ve věcech trestních mezi členskými státy Evropské unie z 29. května 2000.

¹⁸⁰ Citované rámcové rozhodnutí obsahuje požadavek, aby členské státy přijaly opatření nezbytná pro dosažení souladu s tímto rozhodnutím do 1. ledna 2003.

¹⁸¹ Doporučení Rady ze dne 8. května 2003 o modelové smlouvě o zřízení společného vyšetřovacího týmu (2003/C 121/01).

vyšetřovacích týmů je podpora volné a legální výměny informací, dokumentace a dalších materiálů a předmětů, a usnadnění účasti svědků, kteří mohou být jedním nebo druhým účastnickým členským státem vyžádáni jako důkaz u soudu¹⁸². Společné vyšetřovací týmy umožňují překlenout dosavadní jednorozměrnost právní pomoci, uskutečňující se na přímce dožadující – dožádaný stát a přeměnit ji ve dvourozměrný prostor spolupráce mezi více členskými státy při vyšetřování mezinárodní (přeshraniční) organizované trestné činnosti, týkající se více členských států¹⁸³. Společné vyšetřovací týmy jsou řazeny v poslední době mezi velmi progresivní formy justiční spolupráce, respektive policejní spolupráce. Rámcové rozhodnutí s nimi počítá zejména v oblasti drogové kriminality, obchodování s lidmi a terorismu¹⁸⁴.

3.2. Eurojust

Jedním z nejvýznamnějších projektů v oblasti spolupráce mezi členskými státy ve věcech trestních, který Evropská unie ve třetím pilíři v poslední době realizovala, je zřízení jednotky Eurojust¹⁸⁵. Historie Eurojustu začala již na zasedání Evropské rady v Tampere v roce 1999, kdy byl v bodě 46 formulován požadavek na zřízení jednotky justiční spolupráce (Eurojust), v němž se uvádí, že za účelem posílení boje proti závažné organizované trestné činnosti se Evropská rada dohodla na vytvoření jednotky složené z národních státních zástupců, soudců či policejních úředníků s obdobnými pravomocemi, vyčleněných jednotlivými členskými státy v souladu s jejich právními řády. Na tento požadavek pak navazovalo rozhodnutí Rady ze 14. února 2000 o vytvoření Prozatímní jednotky justiční spolupráce. Tato jednotka sídlila v Bruselu, byla podporována infrastrukturou Rady a zahájila svou činnost 1. března 2001. Cíle Pro-Eurojustu byly podle

¹⁸² Pikna, B., Vnitřní bezpečnost a veřejný pořádek v evropském právu, Druhé aktualizované vydání, Linde Praha a.s., 2004, s. 264.

¹⁸³ Polák, P., Úprava mezinárodní právní pomoci v trestních věcech v rámci Evropské unie s přihlédnutím k ochraně jejích finančních zájmů. Brno: Masarykova univerzita, 2003, s. 136.

¹⁸⁴ Novotná, J., Několik poznámek k novelizaci trestního práva procesního v oblasti justiční spolupráce v souvislosti s přístupem České republiky do Evropské unie. Trestní právo č. 7/2004, s. 13.

¹⁸⁵ Rozhodnutí Rady ze dne 28. února 2002 o založení jednotky Eurojust za účelem posílení boje proti závažné trestné činnosti (2002/187/JHA) – Úř.věst.č.L. 63, 6. 3. 2002, s.l.

článku 2 uvedeného rozhodnutí především zdokonalovat spolupráci mezi příslušnými národními orgány při vyšetřování a trestním stíháním závažné kriminality, zvláště organizované, která se dotýká dvou či více členských států, podporovat a zdokonalovat vyšetřování a stíhání a poskytovat své odborné znalosti členským státům a Radě, bude-li to nutné, za účelem sjednání nástroje zřizujícího Eurojust. Článek 3 uložil každému členskému státu přidělit k Pro-Eurojustu státního zástupce, soudce nebo policejního úředníka s obdobnými pravomocemi.

Rozhodnutím Rady ze dne 28. února 2002 (dále jen "Rozhodnutí") byla zřízena jednotka Eurojust, která sídlí v Haagu. Eurojust byl začleněn do Smlovy o EU (v niceské verzi). Podle článku 31 Smlouvy o EU má Rada podporovat spolupráci prostřednictvím Eurojustu tím, že a) umožňuje Eurojustu přispívat k dobré koordinaci mezi orgány členských států Unie činných v trestním řízení, b) podporuje pomoc poskytovanou Eurojustem při vyšetřování závažné přeshraniční trestné činnosti, zejména organizované, zvláště s ohledem na rozbory provedené Europolem, a c) usnadňuje úzkou spolupráci Eurojustu s Evropskou justiční sítí. Článek 1 Rozhodnutí stanoví, že Eurojust je orgánem EU, který má subjektivitu¹⁸⁶.

Rozsah působnosti Eurojustu je vymezen v článku 4 Rozhodnutí¹⁸⁷. Eurojust je zmocněn jednat (články 6 a 7 Rozhodnutí) prostřednictvím svých národních členů nebo prostřednictvím svého Kolegia a může v odůvodněných případech v rámci svého zmocnění požádat příslušné orgány dotčených orgánů členských států EU, aby:

- zahájily vyšetřování nebo stíhání určitých trestných činů,
- souhlasily s tím, že jeden z nich je lépe schopen vést vyšetřování nebo stíhání určitých činů,
- koordinovaly svou činnost s příslušnými orgány dotčených členských států,
- na základě příslušných mechanismů spolupráce sestavily společný vyšetřovací tým a poskytly mu jakékoliv informace nezbytné k vykonávání jeho úkolů.

¹⁸⁶ Eurojust je orgánem Evropské unie, která ovšem podle převažujícího názoru právní subjektivitu nemá. Právní subjektivitu mají orgány EU s právním základem v primárním evropském právu. Eurojust byl přitom založen na základě sekundárního právního aktu třetího pilíře. Blíže viz Fenyk J., Kloučková S.: Mezinárodní justiční spolupráce v trestních věcech, Linde Praha, a.s., 2003, s. 286.

¹⁸⁷ Rozhodnutí o zřízení Eurojustu vymezuje obecná a minimální pravidla, která musí být plněna členskými státy Unie. Provedení transpozice rozhodnutí o zřízení Eurojustu členskými státy Unie do vnitrostátních předpisů bylo stanoveno nejpozději do 6. září 2003.

Národní členové také zajišťují, aby se příslušné orgány členských států navzájem informovaly o vyšetřování a stíhání, o kterém byli zpraveni a které má dopad na úrovni EU nebo by mohlo mít dopad na jiné než přímo dotčené členské státy. Na žádost příslušných orgánů členských států těmto pomáhá při zajišťování co nejlepší koordinace vyšetřování a stíhání. Národní členové mohou v zájmu zlepšování spolupráce a koordinace příslušných orgánů členských států EU předávat žádosti o právní pomoc, které jsou učiněny příslušným orgánem členského státu a týkají se vyšetřování nebo stíhání vedeného tímto orgánem v určité věci a vyžadují zásah orgánu za účelem koordinace činnosti¹⁸⁸.

V obecné rovině je Eurojust oprávněn zabývat se všemi druhy trestné činnosti, kterými je oprávněn zabývat se i Europol (na základě článku 2 Úmluvy o Europolu ze dne 26. července 1995) a dále: počítačovou trestnou činností, podvody, korupcí či jakoukoli trestnou činností poškozující finanční zájmy ES, zastíráním původu výnosů z trestné činnosti, trestnými činy vůči životnímu prostředí, účastenstvím na zločinném spolčení ve smyslu Společného postupu Rady č. 98/733/JHA ze dne 21. prosince 1998 o kriminalizaci účasti na zločinném spolčení. Kromě vyjmenovaných druhů trestné činnosti se Eurojust může zabývat i dalšími druhy trestné činnosti, pokud je to v souladu s jeho cíli a pokud byl o pomoc při vyšetřování nebo stíhání požádán příslušným orgánem členského státu. Při vyšetřování a stíhání uvedených druhů trestné činnosti ve dvou a více členských státech EU v případě, že jde o závažnou (organizovanou) trestnou činnost, je podle článku 3 rozhodnutí cílem Eurojustu:

- podporovat a zlepšovat koordinaci vyšetřování a trestního stíhání, prováděnou příslušnými orgány členských států,
- zlepšovat spolupráci mezi příslušnými orgány členských států při zajišťování mezinárodní justiční pomoci a při provádění žádostí o vydávání,
- jakkoli jinak podporovat vyšetřování a stíhání prováděné příslušnými orgány členských států za účelem zvýšení efektivity jejich práce.

Eurojust, ať už jedná prostřednictvím národních členů, nebo jako Kolegium, nemá postavení orgánu evropského prokurátora, tj. žádným způsobem nenahrazuje práci

¹⁸⁸ Píkna, B., Moderní nástroje evropského práva v oblasti policejní a justiční spolupráce, Trestní právo č. 9/2004, s. 4 an.

národních orgánů veřejné žaloby, ale pouze napomáhá zajišťování mezinárodní spolupráce v trestních věcech. Podle článku 2 Rozhodnutí se Eurojust skládá z národních členů přidělených po jednom z každého členského státu z řad státních zástupců, soudců či policejních úředníků s obdobnými pravomocemi. Každý z národních členů může mít jednoho či se souhlasem Kolegia více asistentů. Jeden z těchto asistentů může národního člena plně zastupovat. Strukturu Eurojustu tvoří:

- a) národní členové,
- b) národní korespondenti,
- c) Kolegium,
- d) předseda, popř. místopředsedové,
- e) sekretariát v čele s administrativním ředitelem,
- f) úředník na ochranu osobních údajů,
- g) společný dohlížecí orgán.

Status národních členů je stanoven jejich národními právními řády. Každý členský stát je povinen ve svém vnitrostátním právu definovat rozsah a povahu justičních pravomocí, které přiznává svému národnímu členovi na svém území, a právo národního člena vystupovat ve vztahu k cizozemským justičním orgánům v souladu s jeho mezinárodními závazky¹⁸⁹. Za účelem plnění cílů Eurojustu musí mít každý národní člen stejný přístup k informacím, obsaženým v národních trestních záznamech, či jakémukoli registru, jaký stanoví národní právo pro státního zástupce, soudce či policejního úředníka s obdobnou pravomocí. Národní člen se může obracet na příslušné orgány svého státu přímo. Každý členský stát dále jmenuje jednoho či více národních korespondentů, kteří mohou být zároveň i členy Evropské justiční sítě. Národní korespondenti působí v členských státech, které je jmenovaly. Vztah mezi národním členem a národním korespondentem je stanoven vnitrostátním právem.

¹⁸⁹ Národním členem za Českou republiku byl jmenován Mgr. Pavel Zeman. Je státním zástupcem při Nejvyšším státním zastupitelství v Brně. Než byl jmenován národním členem do Eurojustu, působil v rámci mezinárodního odboru Nejvyššího státního zastupitelství ČR a zabýval se případy mezinárodní justiční spolupráce. Po dobu působení v Eurojustu mu zůstaly zachované pravomoci odpovídající kompetencím státního zástupce při NSZ ČR.

Kolegium se skládá ze všech národních členů, z nichž každý má jeden hlas, a je odpovědné za organizaci a fungování Eurojustu. Při plnění úkolů podle článku 7 písm. a) Rozhodnutí rozhoduje Kolegium dvoutřetinovou většinou, tj. v případech, kdy se Kolegium obrací na členský stát s podnětem k zahájení trestního řízení, navrhuje, aby trestní řízení převzal jiný členský stát, podává návrh na vznik společného vyšetřovacího týmu nebo žádá členský stát o uvedení důvodů, proč nezahájil trestní řízení. Zbylé rozhodovací procedury jsou stanoveny v jednacím řádu. Podle článku 28 odst. 2-4 Rozhodnutí volí Kolegium z řad národních členů svého předsedu a nejvýše dva místopředsedy. Volba podléhá schválení Rady EU. Předseda plní své povinnosti jménem Kolegia a na základě jeho pravomoci, řídí práci Kolegia a kontroluje správu zajišťovanou administrativním ředitelem. Funkční období předsedy je tři roky a předseda může být jednou znovuzvolen. Úředník na ochranu osobních údajů je členem personálu Eurojustu, který je přímo podřízen pravomoci Kolegia a který zajišťuje, aby zpracování osobních údajů bylo v souladu s Rozhodnutím. Při plnění svých povinností nesmí od nikoho přijímat žádné instrukce. Společný dohlížecí orgán je nezávislým orgánem soudní kontroly nad ochranou osobních údajů. Eurojust vykonává svou činnost buď prostřednictvím svých národních členů nebo jedná jako Kolegium.

Národní člen Eurojustu je oprávněn obracet se na příslušné orgány členských států s tím, aby zvážily zahájení vyšetřování nebo stíhání určitého skutku, může napomáhat řešení pozitivního konfliktu trestních jurisdikcí více členských států a koordinovat spolupráci příslušných orgánů těchto států, navrhopvat jim ustanovení společných vyšetřovacích týmů a poskytovat jim jakékoli informace, které mohou napomoci k plnění jejich úkolů. Eurojust pak prostřednictvím svých národních členů zajišťuje, aby se příslušné orgány vzájemně informovaly o probíhajících vyšetřováních a stíháních. Významnou pravomocí národního člena je také možnost zasílání žádostí o vzájemnou pomoc, pokud tyto žádosti jsou vypracovány příslušným orgánem členského státu, týkají se trestné činnosti uvedené v článku 4 Rozhodnutí a je třeba koordinovat provádění těchto žádostí o vzájemnou pomoc.

Jedná-li Eurojust jako Kolegium, je ohledně trestné činnosti specifikované v článku 4 Rozhodnutí oprávněn ke stejným úkonům jako národní člen Eurojustu, zejména v případech, kdy se trestná činnost týká více států. Nad to může dávat nejen podněty k zahájení trestního stíhání, ale také žádat příslušné orgány členského státu o odůvodnění

jejich postupu v případě, že členský stát odmítne zahájit trestní řízení. Jako Kolegium je Eurojust také oprávněn poskytovat logistickou podporu pro koordinaci vyšetřování a stíhání probíhající v různých členských státech, pro vzájemnou informovanost členských států o probíhajících trestních řízeních a pro vznik společných vyšetřovacích týmů. Tato podpora spočívá především v zajišťování překladů, tlumočení a v organizaci a zajišťování koordinačních setkání. Podrobnosti organizace a fungování Eurojustu jsou upraveny v „Procesních pravidlech Eurojustu“¹⁹⁰, publikovaných v Úředním věstníku ES dne 22. listopadu 2002. Podle článku 3 těchto pravidel volí Kolegium tajnou volbou svého prezidenta a jeho dva zástupce, a to na období 3 let, dále volí administrativního ředitele Eurojustu, jmenuje finančního kontrolora a interního auditora a zřizuje ad hoc výbory. Jádrem práce Eurojustu je však zpracovávání konkrétních případů vzájemné pomoci mezi členskými státy Evropské unie.

Eurojust provádí tuto činnost v rámci tří typů pracovních setkání: 1) jednání celého Kolegia, pokud je třeba na návrh prezidenta nebo národního člena rozhodnutí, zda se Kolegium bude zabývat konkrétním případem podle článku 5 odst. 1 písm. b) a článku 7 Rozhodnutí; 2) operativní schůzky dvou a více národních členů, pokud jednají podle článku 5 odst. 1 písm. a) rozhodnutí; 3) zvláštní koordinační schůzky jednoho nebo více národních členů za účasti národních orgánů, které se zabývají konkrétní trestní věcí, v rámci které je požadována vzájemná pomoc. Na základě souhlasu prezidenta se těchto pracovních schůzek mohou zúčastnit zástupci Europolu¹⁹¹, Evropské justiční sítě, Komise, třetích států a OLAFu¹⁹². Eurojustu je stanovena povinnost pravidelně Komisi informovat o základních problémech justiční spolupráce ve věcech trestních tak, aby mohla včas předkládat své návrhy a iniciativy na zlepšení této spolupráce Radě. Komise však nemá přístup ke konkrétním informacím týkajícím se jednotlivých trestních věcí. V souladu s článkem 32(1) Rozhodnutí o založení Eurojustu podává každý rok prezident jménem kolegia

¹⁹⁰ Rules of Procedure of Eurojust (2002/C 286/01).

¹⁹¹ Je třeba zmínit Dohodu mezi Eurojustem a Europolem (Agreement between Europol and Eurojust) ze dne 9. září 2004 viz blíže Píkna, B.: Vnitřní bezpečnost a veřejný pořádek v evropském právu, Druhé aktualizované vydání, Linde Praha a.s., 2004, s. 267 an.

¹⁹² Dne 14. dubna 2003 podepsaly Eurojust a OLAF Memorandum o porozumění s cílem vytvořit integrovanější přístup k rozličným, avšak někdy se překrývajícím úkolům obou organizací v oblasti finančních podvodů v EU.

písemnou zprávu Radě o činnostech a řízení Eurojustu, včetně rozpočtového řízení¹⁹³. Na možnost konzultace s Eurojustem již přímo odkazují některá rámcová rozhodnutí v oblasti vzájemného uznávání, především rámcové rozhodnutí Rady ze dne 13. června 2002 o evropském zatýkacím rozkazu a postupech předávání mezi jednotlivými členskými státy nebo rámcové rozhodnutí Rady ze dne 22. července 2003 o výkonu příkazů k zajištění majetků nebo důkazů v Evropské unii nebo např. článek 10 Dodatkového protokolu k Úmluvě z roku 2000. Rozhodnutí Rady 2003/48/SVV ze dne 19. prosince 2002 o uplatnění zvláštních opatření v oblasti policejní a justiční spolupráce v boji proti terorismu zavazuje členské státy zajistit nezbytné informace týkající se vyšetřování trestných činů souvisejících s terorismem a jejich předávání Eurojustu národními korespondenty pro terorismus, nebo jejich prostřednictvím, nebo prostřednictvím příslušného justičního nebo jiného příslušného orgánu.

3.3. Evropská justiční síť

Za účelem překonání překážek v poskytování mezinárodní justiční spolupráce a za účelem dosažení lepší koordinace, zvýšení efektivity a rychlosti poskytování vzájemné pomoci ve věcech trestních byla v rámci Evropské unie zřízena tzv. Evropská justiční síť (dále jen „EJN“, European Judicial Network). Byla založena Společnou akcí o vytvoření Evropské justiční sítě z 29. července 1998¹⁹⁴ v rámci realizace doporučení č. 21 Akčního plánu boje proti organizovanému zločinu, který Rada přijala v roce 1997.

Jejím cílem je především napomoci zlepšení justiční spolupráce mezi členskými státy Evropské unie, a to zejména v oblasti boje proti závažné trestné činnosti především formou podpory neformálních přímých kontaktů mezi justičními orgány a orgány odpovědnými za

¹⁹³ Podle Výroční zprávy Eurojustu za rok 2004 se Eurojust v tomto roce zabýval 381 kauzami. Toto číslo představuje pouze případy evidované v Eurojustu. Vyšetřovatelé a prokurátoři z jejich domovských zemí se obracejí na národní členy s mnoha dalšími vedlejšími otázkami. Ty pravděpodobně dosahují několika stovek ročně, ale díky své nižší závažnosti jsou rychle vyřešeny a nejsou evidovány. Podle přehledu zveřejněného ve Výroční zprávě za rok 2004 se Eurojust zabýval především případy obchodování s narkotiky (20 %), podvody (20 %), dále případy praní špinavých peněz (7 %), vražd (7 %), terorismu (7 %) a organizovaných loupeží (6 %) aj.

¹⁹⁴ Společná akce ze dne 29. července 1998 přijatá Radou na základě článku K.3 Smlouvy o Evropské unii o vytvoření Evropské justiční sítě (98/428/JVV) – Úř. Věst. č. L 191, 7. 7. 1998, str. 4

justiční spolupráci a stíhání závažné trestné činnosti v rámci členských států EU. Každá země určila v rámci EJNI jeden nebo více kontaktů z ústředního orgánu odpovědného za mezinárodní justiční spolupráci, a dále z justičních orgánů (soudů, státních zastupitelství) které se na mezinárodní justiční spolupráci specializují¹⁹⁵. Tyto kontaktní body jednají jako aktivní prostředníci, přičemž však tvoří nový článek řetězce justiční spolupráce. Jejich činnost spočívá ve výměně informací a neformálních kontaktech.

Požadavkem, který je kladen na kontaktní osoby je, že musí mít stálý přístup k následujícím typům informací:

- a) úplné údaje o kontaktních osobách v každém členském státě EU,
- b) zjednodušený seznam justičních orgánů a adresář místních orgánů,
- c) stručné právní a praktické informace týkající se justičních a procesních systémů v příslušném členském státě,
- d) znění příslušných právních nástrojů a v případě platných úmluv znění prohlášení a výhrad k nim učiněným.

Některé právní předpisy Unie, které jednoznačně preferují přímý styk mezi soudci a státními zástupci, již přímo odkazují na využívání Evropské justiční sítě za účelem zjištění, kterému justičnímu orgánu provádějícího státu mají být žádost či rozhodnutí zaslány. Bude tedy povinností orgánů činných v trestním řízení, aby si prostřednictvím kontaktních osob svého státu tyto údaje vyhledaly¹⁹⁶. EJNI v současné době připravuje spuštění Atlasu pro evropský zatýkací rozkaz. Jedná se o interaktivní program pro vyhledání orgánů příslušných v jednotlivých ČS k přijetí a výkonu evropského zatýkacího rozkazu. Dále bude program obsahovat podrobnější informace o způsobu výkonu evropského zatýkacího rozkazu v jednotlivých členských státech.

Evropská justiční síť zejména usnadňuje vhodné propojení mezi kontaktními místy v různých členských státech Unie tak, aby mohla plnit své funkce. Tuto funkci plní především sekretariát Evropské justiční sítě, který byl od 1. července 2003 sjednocen se

¹⁹⁵ Počet těchto kontaktních osob je plně závislý na rozhodnutí každého státu. Např. Česká republika má kontaktních bodů 9 (jedná se o státní zástupce mezinárodního odboru Nejvyššího státního zastupitelství a úředníky mezinárodního odboru Ministerstva spravedlnosti ČR zabývající se právní pomocí), Rakousko jmenovalo 7 kontaktních osob, Slovensko čítá 4 kontaktní osoby, Nizozemí má 5 osob, Německo 18, Velká Británie 16 a Francie dokonce 45 osob.

¹⁹⁶ K vyhledávání adres příslušných justičních orgánů členských států lze použít Atlas Evropské justiční sítě v trestních věcech dostupný na internetových stránkách <http://www.atlas.mj.pt> po zadání přístupového hesla ("rje" v první řádce "dgsi" ve druhé řádce).

sekretariátem Eurojustu a sídlí v Haagu. Evropská justiční síť také organizuje jednou za půl roku setkání kontaktních osob, která se vždy konají v zemi, která předsedá Evropské unii. Důležitou funkcí kontaktních míst této sítě je poskytovat nezbytné právní a praktické informace místním justičním orgánům v jejich vlastní zemi a kontaktním osobám v ostatních státech tak, aby jim umožnily efektivně připravovat žádosti o justiční spolupráci ve věcech trestních. Za správu sítě, za dostupnost a aktualizaci informací odpovídá Generální sekretariát Rady Evropské unie. Ze Společné akce vyplynul rovněž úkol pro Radu přezkoumat do tří let, na základě zkušenosti s fungováním sítě a rozvoje pravomocí Europolu, postavení a úlohu, kterou by síť mohla plnit ve vztahu k Europolu. Na základě tohoto vyhodnocení bylo rozhodnuto o propojení Evropské justiční sítě a Eurojustu na úrovni jejich sekretariátů a rozpočtů, a to od 1. července 2003. Funkce a aktivity Evropské justiční sítě a Eurojustu se vzájemně doplňují. V rámci soudní spolupráce jednají na stejné úrovni, přímo a bezprostředně. Podle čl. 26 odst. 2 Rozhodnutí o Eurojustu si musí Evropská justiční síť a Eurojust ponechat příbuznost založenou na vzájemných konzultacích a doplňování, a to především mezi národním členem Eurojustu, národním kontaktním místem EJN a případně národním zpravodajem Eurojustu. Národní členové a Kolegium Eurojustu musí spolupracovat a konzultovat s EJN, přičemž Eurojust by měl mít přístup k soustředěným informacím a k telekomunikační síti Evropské justiční sítě. Kontaktní místa EJN by přitom měla být součástí aktivit Eurojustu a účastnit se jeho zasedání. Národní členové Eurojustu mohou navštěvovat zasedání Evropské justiční sítě.

Kontaktní body Evropské justiční sítě již disponují nástroji, které jim mají usnadnit dosažení stanoveného cíle, kterým je usnadnění fungování přímého styku, a tím také justiční spolupráce mezi členskými státy. Tyto nástroje, fungující v rámci internetového komunikačního systému, zahrnují tzv. fiches belges (informace o národním systému jednotlivých zemí)¹⁹⁷, Evropský justiční atlas (informace o organizaci justičních orgánů a adresy příslušných orgánů)¹⁹⁸, projekt Solon (interaktivní databáze obsahující 400 –500 nejčastěji užívaných výrazů v oblasti právní pomoci ve věcech trestních)¹⁹⁹, Kompendium (interaktivní program umožňující sestavit žádost o právní pomoc)²⁰⁰ a Cover note

¹⁹⁷ Viz http://www.ejn-crimjust.eu.int/fiches_belges.aspx

¹⁹⁸ Viz http://www.ejn-crimjust.eu.int/atlas_advanced.aspx

¹⁹⁹ Viz <http://solon.ejn-crimjust.eu.int/>

²⁰⁰ Viz <http://www.ejn-crimjust.eu.int/compendium.aspx>

(modelové dožádání a cover note pro účely sepsání žádosti o právní pomoc). K využití programu, stejně jako internetových stránek EJNI, je nezbytná znalost anglického nebo francouzského jazyka. Členské státy mohou na své vlastní náklady zpřístupnit program a internetové stránky justičním orgánům ve svém úředním jazyce.

Eurojust a evropská justiční síť ovšem nejsou jedinými orgány, které byly zřízeny za účelem zefektivnění spolupráce členských států ve věcech trestních. Již dne 22. dubna 1996 Rada EU přijala Společnou akci týkající se výměny styčných soudců a státních zástupců²⁰¹, tzv. liaison magistrates. Tato společná akce dala právní základ pro výměnu specialistů na mezinárodní justiční pomoc ve věcech trestních mezi členskými státy za účelem zefektivnění jejího fungování. Úkolem těchto osob je především všemi způsoby podporovat a urychlovat justiční spolupráci a poskytovat informace o právním řádu a soustavě justičních orgánů své země²⁰².

Orgány Evropského společenství se rozhodly zřídit úřad, který by byl schopen účinně bojovat proti tzv. transnacionálnímu organizovanému zločinu, podvodům a všem dalším nezákonným aktivitám, které útočí na rozpočet EU. Klíčovým orgánem při ochraně finančních zájmů Společenství je Evropská komise, jejímž úkolem je provádět rozpočet Společenství podle článku 274 Smlouvy o založení ES. Ochrana finančních zájmů Společenství se týká nejen řízení rozpočtových prostředků, ale i všech navazujících opatření před nedovoleným jednáním, které by mohlo vést ke správnému nebo trestnímu stíhání. Původně se organizace boje proti podvodům vyznačovala decentralizací prostřednictvím jednotlivých generálních ředitelství Komise pro jednotlivá odvětví. Na základě rozhodnutí Rady EU č. 88/376/EHS²⁰³ byl proto vytvořen centrální Úřad pro koordinaci boje proti podvodům – UCLAF (Unité de Coordination de la Lutte Antifraud). UCLAF měl v boji proti podvodům především koordinační a metodickou roli, při své činnosti spolupracoval s členskými státy a poskytoval jim náležitou pomoc. Neměl přitom

²⁰¹ Společná akce přijatá Radou dne 22. dubna 1996 na základě článku K.3 Smlouvy o Evropské unii, týkající se rámce pro výměnu styčných soudců a státních zástupců za účelem zlepšení justiční spolupráce mezi členskými státy Evropské unie (96/277/JHA).

²⁰² V České republice působí jako styčný soudce p. Jean-Michel Peltier, francouzský soudce, který sídlí na Ministerstvu spravedlnosti ČR. Napomáhá kontaktům mezi českými a francouzskými soudci, zajišťuje dožádání o právní pomoc a usnadňuje tak efektivní justiční spolupráci jak v trestních, tak v civilních záležitostech.

²⁰³ Rozhodnutí Rady z 24. června 1988 o systému vlastních zdrojů Společenství.

žádné trestněprocesní kompetence, nemohl vyslýchat svědky, nutit osoby k vydávání dokumentů apod.²⁰⁴

V roce 1999 byl UCLAF z rozhodnutí Evropské komise nahrazen Evropským úřadem pro potírání podvodných jednání „OLAF“ s podstatně většími pravomocemi, neboť získal zvláštní nezávislý statut a jeho hlavní úlohou se stalo provádění správního vyšetřování. Organizace OLAF (Organisation de la Lutte Anti-Fraud) byl zřízen rozhodnutím Evropské komise č. 1999/352/ES ze dne 28. dubna 1999²⁰⁵. Důležité místo s paralelními funkcemi v rámci Komise zaujímá také Služba pro koordinaci protikorupčních operačních aktivit (AFCOS)²⁰⁶. V čele OLAF stojí generální ředitel, který je jmenován Evropskou komisí na dobu pěti let, přičemž do této funkce může být jmenován na toto období pouze dvakrát.

OLAF má v rámci vyšetřování dvojí úlohu. Jednak je povinen provádět vnitřní a jednak vnější vyšetřování. Spolupracuje se svými partnery v členských zemích, kterými jsou vyšetřovací, policejní, justiční a správní orgány a přispívá tak k co nejúčinnějšímu boji proti pachatelům podvodných jednání, kteří nejsou závislí na státních strukturách ani na existenci hranic mezi státy. Při tomto tzv. externím vyšetřování se OLAF může opřít o pravomoci k provádění kontrol a prověrek na místě. V praxi jsou téměř vždy podvody a jiné tzv. nepravdelnosti (irregularities) vyšetřovány či šetřeny ve spolupráci mezi OLAF a příslušným národním orgánem. Členské státy, resp. jejich orgány, nesou také při tomto vyšetřování hlavní odpovědnost. V oblastech, kde mohou pachatelé získat vydatné zdroje příjmů, působí skupiny označované jako Task-groups, které jsou zaměřeny na speciální oblasti, jako např. cigarety, alkohol atd. Ty působí ve zvláště úzké spolupráci mezi členskými státy a ES a v praxi se jejich úloha projevila jako velmi účinná²⁰⁷. Při podezření z podvodu ke škodě rozpočtu Společenství může OLAF provádět tzv. vnitřní vyšetřování,

²⁰⁴ Pikna, B., Vnitřní bezpečnost a veřejný pořádek v evropském právu, Druhé aktualizované vydání, Linde Praha a.s., 2004, s. 290.

²⁰⁵ OLAF začal pracovat dnem 1. června 1999, kdy vstoupila v účinnost nařízení č. 1073/1999 Evropského parlamentu a Rady ze dne 25. května 1999 a č. 1074/1999 Rady z téhož dne, o vyšetřováních vedených tímto úřadem. Působnost orgánu OLAF je upravena těmi předpisy EU a členských států, které se týkají boje proti podvodným jednáním, korupci nebo jakýmkoli formám nezákonného jednání, útočícího proti finančním zájmům ES.

²⁰⁶ AFCOS – Anti-Fraud Coordination Service's operational activities. Funguje jako kontaktní místo mezi členskými státy a OLAF, k čemuž jsou využívány v členských státech příslušné vládní orgány, nejčastěji ministerstva vnitra nebo financí. Výjimkou je Česká republika, která má kontaktním místem Nejvyšší státní zastupitelství. AFCOS koordinuje uvnitř států veškeré legislativní, administrativní a operativní aspekty týkající se ochrany finančních zájmů Společenství.

²⁰⁷ Fenyk J., Kloučková S.: Mezinárodní justiční spolupráce v trestních věcech, Linde Praha, a.s., 2003, s. 419.

kteře představuje správní šetření u institucí, orgánů, úřadů a agentur. Disponuje přitom řadou oprávnění, například má právo okamžitého a předem neoznámeného přístupu k jakékoli informaci, kterou má instituce, orgán nebo úřad k dispozici. OLAF je oprávněn provést inspekci bankovních účtů institucí, orgánů, úřadů a agentur. Má právo požadovat kopie nebo výpisy z jakéhokoli dokumentu nebo obsahu jakéhokoli data, je-li to nutné. Má právo vzít taková data do úschovy za účelem prevence jejich možné ztráty. Má právo také požadovat ústní informace od členů institucí a orgánů, od řídicích pracovníků úřadů a agentur a od zaměstnanců institucí. OLAF je tedy oprávněn provádět administrativní vyšetřování uvnitř všech institucí ES a je odpovědný za zjišťování závažných aktů, týkajících se výkonu služby nebo profesionálních aktivit úředníků EU. Tato vyšetřování berou v úvahu všechny mezinárodní normy, zejména Protokol o výsadách a imunitách a o statutu úředníků Evropských společenství. Současně dbá OLAF na zachovávání lidských práv, základních svobod, na pravidla důvěrnosti a ochranu dat.

OLAF působí napříč všemi třemi pilíři EU. Charakteristika týmu vyšetřovatelů OLAF je dána multidisciplinární povahou věci, neboť jde v podstatě o jakousi kombinaci činností, kterou vykonávají orgány policie, orgány činné v trestním řízení, orgány v oblasti finanční, celní, v oblasti zemědělské politiky apod. Jelikož OLAF nemá postavení ani charakter policejního ani vyšetřovacího nebo soudního orgánu s kompetencemi v rámci trestního vyšetřování, musí být proto v přímém kontaktu s policejními a dalšími národními orgány. K překonání tohoto hendikepu musí proto OLAF využívat dané kooperační možnosti, kterými jsou zvláště společné vyšetřovací týmy, Eurojust nebo Europol. Řada vyšetřovatelů přichází od národních vyšetřovacích orgánů, což je přínosné hlavně proto, že tyto orgány si zachovávají úzké vztahy k jejich národním vyšetřovacím orgánům. Aktivita OLAF jsou v mnohém podobné policejním postupům, i když nemají sankční charakter. OLAF funguje jako koordinátor pro policejní a celní orgány v členských státech, spolupracuje s nimi a pomáhá jim. Konkrétní postupy se řídí národním právem pod kontrolou příslušných národních orgánů²⁰⁸. Pro úplnost je třeba zmínit také další důležité

²⁰⁸ Kontaktním bodem pro spolupráci s Evropským úřadem pro potírání podvodných jednání OLAF se v České republice stalo Nejvyšší státní zastupitelství. NSZ a obě vrchní státní zastupitelství dnes disponují speciálními odbory závažné hospodářské a finanční kriminality, v jejichž zvláštní působnosti, založené vyhláškou ministra spravedlnosti č. 23/1993 Sb., je mj. přímo provádět dozor nad řešením věcí, týkajících se poškození nebo ohrožení finančních zájmů EU, včetně případů padělání EURO. Nejvyšší státní zastupitelství vypracovalo ve spolupráci s Ministerstvem financí a vnitra a dalšími členy AFCOS návrh Národní strategie

dokumenty o aktivitách OLAF, jako jsou podrobné roční hodnotící zprávy a další dokumenty a texty na internetových stránkách OLAF²⁰⁹.

3.4. Corpus Juris

V devadesátých letech se v důsledku stále většího ovlivňování skutkových podstat trestných činů v národních právních řádech prostřednictvím evropského práva a v důsledku přijatých mezinárodních smluv prvně objevila myšlenka celoevropského trestního práva. Na žádost Evropského parlamentu a pod záštitou Generálního ředitelství pro finanční kontrolu při Evropské komisi byl na základě více než desetileté spolupráce, probíhající mezi akademiky a experty trestního práva jednotlivých členských států, vysloven požadavek na vytvoření tzv. Evropské justiční oblasti (European Judicial Area). Odborná pracovní skupina složená z předních znalců trestního práva a související problematiky zpracovala základní věcný záměr vycházející zejména z rozpracování některých ustanovení Úmluvy o ochraně finančních zájmů ES²¹⁰. Tato pracovní skupina vypracovala návrh trestního kodexu k zajištění ochrany finančních zájmů Evropské unie zvaného Corpus Juris²¹¹ pojatého jako základ evropského trestního práva.²¹²

proti podvodným jednáním ohrožujícím nebo poškozujícím finanční zájmy ES, který schválila usnesením č. 456 ze dne 12. května 2004 vláda ČR.

²⁰⁹ Viz <http://europa.eu.int/olaf>

²¹⁰ Úmluva o ochraně finančních zájmů Evropských společenství ze dne 26. července 1995 postihuje prostředky trestního práva podvodná jednání proti rozpočtu Společenství. Zavádí trestný čin podvodu poškozujícího finanční zájmy ES. Dosud však nebyla všemi novými členskými státy ratifikována, stejně jako dva navazující protokoly k této úmluvě z roku 1996 a 1997, které se zaměřují na otázky sjednocení boje proti korupci, odpovědnosti právnických osob a praní špinavých peněz.

²¹¹ Termín „Corpus Juris“ je anglikanismus latinských slov, který byl všeobecně přijat jako pracovní název. Delmas-Marty, M. a kol.: Corpus Juris, Překlad původního textu a předmluva pro české vydání Fenyk, J., Jílek, D.: Vydavatelství Sypták, Brno 1998.

²¹² Právním východiskem Corpus Juris se stalo ustanovení článku 280 Smlouvy o založení ES, které obsahuje povinnost členských států poskytnout stejnou efektivní ochranu rozpočtu Evropských společenství, jako rozpočtu národnímu. Kodex obsahuje výčet skutkových podstat trestných činů podvodu k poškozování finančních zájmů Evropských společenství, čímž má dojít k sjednocení rozdílných právních systémů jednotlivých členských států.

Základem se stala myšlenka, že „Evropská právní oblast“ či „Evropská trestněprávní justiční oblast“ má být konstituována na společné trestněprávní jurisdikci²¹³ členských států, tedy že celý prostor Evropské unie by měl platit za jediný právní prostor. Smyslem a cílem by mělo být zjednodušení dosavadní komplikované právní pomoci mezi státy a usnadnění vyšetřování a trestního stíhání ve vztahu k osmi základním skutkovým podstatám definovaným v Corpus Juris. Návrh Corpus Juris zahrnuje nejen hmotněprávní, ale i procesní trestněprávní ustanovení, která jsou zastřešena zřízením úřadu Evropského veřejného žalobce - prokurátora (European Public Prosecutor) s vlastní vyšetřovací pravomocí ve všech členských státech. Úřad evropského prokurátora by měl být decentralizován a měl by spolupracovat s konkrétními vnitrostátními žalobci.

Corpus Juris obsahuje 35 pravidel, která jsou založena na sedmi principech: zásada legality, zásada *nullum crimen sine culpa*, zásada přiměřenosti, princip evropské teritoriality, zásada právní ochrany, práva na spravedlivý proces a princip subsidiarity národního práva. Je rozdělen na část hmotnou (čl. 1-17)²¹⁴ a procesní (čl. 18-35). Corpus Juris obsahuje katalog sankcí, který pro fyzické osoby předpokládá trest odnětí svobody s horní hranicí až pěti let, nebo peněžitý trest do výše 1 milionu EUR. Zahrnuta je rovněž trestní odpovědnost právnické osoby. Vedlejšími sankcemi je např. zabránění věci či zveřejnění rozsudku. Výměra trestu je odvozena od stupně závažnosti protiprávního jednání, míry zavinění pachatele a jeho účasti na trestném činu, přičemž se přihlíží k osobním poměrům pachatele, motivu činu či snaze o nápravu (např. náhrada škody). Stanoveny jsou i přitěžující okolnosti (např. čin byl spáchán ve zločinném spolčení). Navrhované úpravě je ovšem možné vytknout absenci většině národních právních systémů známého podmíněného trestu odnětí svobody. Návrh samotný byl po zveřejnění podroben

²¹³ Dne 23. 12. 2005 byla Komisí přijata Zelená kniha o konfliktech jurisdikce a zásadě *ne bis in idem* v trestním řízení viz COM (2005) 696 final. Tato Zelená kniha má sloužit jako základní materiál pro diskusi o přípravě návrhu Komise k přijetí nového právního instrumentu o řešení konfliktů jurisdikce a principu *ne bis in idem* v rámci EU. Komise přichází s myšlenkou zakotvení postupů pro určování příslušného členského státu v případech pozitivního konfliktu jurisdikce v trestních věcech a v této Zelené knize nastiňuje možnosti vytvoření takového mechanismu, který by usnadnil volbu nejhodnější jurisdikce. Základem by mělo být informování všech dotčených členských států o tom, že jiný členský stát zahájil či se chystá zahájit trestní řízení v určité věci.

²¹⁴ První část bývá označována též jako zvláštní část a obsahuje výčet následujících skutkových podstat trestných činů: podvod proti rozpočtu Společenství, podvod ve sféře volné soutěže, korupce, zneužití úřední povinnosti, zpronevěra, vyzrazení služebního tajemství, praní a přechovávání majetkových hodnot získaných z nepoctivých zdrojů a zločinné spolčení.

silné kritice zejména v Evropském parlamentu, přesto však zůstává ojedinělým pokusem o komplexní úpravu evropského trestního práva²¹⁵.

Na Corpus Juris navázala studie Corpus Juris 2000, která se zabývala slučitelností kodexu s ústavněprávními a trestněprávními principy národních států a otázkami spolupráce mezi členskými zeměmi EU. Corpus Juris 2000 byl představen na konferenci v Nice, nedošlo však k jeho přijetí. Přestože po zveřejnění návrhu Evropského kodexu došlo k jeho silné kritice, které byl podroben zejména v Evropském parlamentu, zůstává ojedinělým pokusem o kompletní úpravu evropského trestního práva. Současné většinové názory v členských státech jsou k možnostem jeho praktického uplatnění skeptické, tedy alespoň k jeho použitelnosti jako celku. Nelze popřít, že jeho zpracováním bylo dosaženo zajímavého výsledného efektu, tedy přesné indikace problémů, které v mezinárodní justiční spolupráci i pomoci v trestních věcech v rámci sjednocené Evropy jsou a ještě dlouho budou přetrvávat²¹⁶.

3.5. Evropský žalobce

Projekt Corpus Juris obsahuje kromě jiných významných nových podnětů také návrh na vytvoření evropského orgánu veřejné žaloby – Evropského prokurátora, vybaveného operativními pravomocemi na území celé Unie. Dne 29. září 2000 vydala Komise sdělení pod názvem „Trestněprávní ochrana finančních zájmů Společenství: Evropský prokurátor“, v němž rozpracovala změny související s jeho institucionálním zakotvením. Evropský žalobce by v určitých trestních věcech nebo skupinách věcí mohl zcela nahradit dosud existující problémy formalizované justiční spolupráce v přípravném řízení, protože by úkony v trestním řízení buď prováděl na celém území Unie sám, nebo v těsné součinnosti s příslušnými státními orgány členských států. Evropský prokurátor by byl pověřen vyšetřováním, trestním stíháním a vedením obžaloby v oblasti poškozování finančních zájmů Společenství a trestním stíháním před národními soudy členských států. V prosinci

²¹⁵ Viz Jelínek, J. a kol.: Trestní právo hmotné – Obecná část, Zvláštní část, 1. vyd., Linde, Praha 2005, s. 96.

²¹⁶ Viz Fenyk J., Kloučková S.: Mezinárodní justiční spolupráce v trestních věcech, Linde Praha, a.s., 2003, s. 415.

2001 Komise předložila tzv. Zelenou knihu o zřízení institutu Evropského žalobce, která se zabývá otázkami jeho Statutu (decentralizovaná organizace „vyslaných“ prokurátorů, kteří budou vystupovat na národní úrovni a podléhat Evropskému prokurátorovi), souvisejícími hmotněprávními a procesněprávními důsledky (harmonizace národních legislativ) a vytýčením jeho kompetencí k vedení trestního řízení. Podle zpracovaného záměru by se trestněprávní jurisdikce a výkon pravomocí orgánů činných v trestním řízení měl uskutečňovat v prostoru státního území každého členského státu EU, přestože byla současně konstatována rozdílnost v právních systémech daná historicko-právními kořeny, jakož i dalšími okolnostmi. Výsledkem analytické činnosti odborných skupin bylo konstatování, že nejednotnost se projevuje v zákonných definicích skutkových podstat trestných činů či správních deliktů, v trestněprávní odpovědnosti, procesních předpisech, dokazování a reciproční justiční pomoci. Navzdory právním překážkám navrhla pracovní skupiny tři postupy, jak dosáhnout účelu „Evropské právní oblasti“ v trestních věcech. Zvolenými prostředky se staly zásady asimilace, kooperace a harmonizace²¹⁷.

Vyšetřování vedená Úřadem evropského veřejného žalobce jsou neveřejná, hlavní líčení by ale probíhala veřejně a také rozsudek by se vyhlášoval veřejně. Úřad se má skládat z ředitele se sídlem v Bruselu a z evropských delegovaných veřejných žalobců, kteří mají sídlit v hlavních městech jednotlivých členských států nebo v jiném městě, kde zasedá příslušný soud. Pravomoci úřadu jsou rozděleny mezi ředitele, delegované veřejné žalobce a v některých případech také mezi národní orgány. Do výlučné pravomoci ředitele úřadu by měl patřit například dozor nad vyšetřováním nebo právo zahájit řízení. Delegovaní veřejní žalobci jsou oprávněni zvláště k výsledku obviněného a svědků, k opatřování důkazů, mohou žádat o vazbu apod. Pro vymezené trestné činy by úřad zastupoval veřejnou žalobu před národními soudy členského státu. Nepředkládá tedy trestní věci Evropskému soudnímu dvoru.

Dosavadní diskuse o tomto projektu narážely především na citlivou otázku suverenity jednotlivých členských států. Velmi diskutovaným bodem je otázka rozsahu věcné

²¹⁷ Císařová, Fenyk, Kloučková, Mandák, Matula, Púry, Repík, Růžek, Trestní právo procesní, 3. aktualizované a rozšířené vydání, Linde Praha 2004, s. 806 an.

působnosti²¹⁸. Summit v Nice odmítl otázku evropského veřejného žalobce na jednání otevřít, ačkoli byly předloženy konkrétní návrhy na doplnění ustanovení čl. 280 Smlouvy o založení ES. Výsledkem následných diskusí pak bylo zakotvení tohoto institutu do Smlouvy zakládající Ústavu pro Evropu²¹⁹, jejíž osud a tím osud celé této iniciativy je v současnosti po odmítnutí návrhu Smlouvy v referendu v několika členských státech EU více než nejistý.

Smlouva o Ústavě pro Evropu (dále jen „Ústava“) značně zvýraznila úlohu EU. Ústava měla představovat milník ve vývoji EU, měla se stát novým základním dokumentem, který by nahradil všechny stávající smlouvy, včetně Smlouvy o Evropské unii, Smlouvy o Evropských společenstvích a také smlouvu Amsterodamskou a smlouvu z Nice. Ústava ruší dělení práva a politik Evropské unie na doposud existující tři pilíře a seskupuje všechny politiky Unie do jediné struktury. Snaží se zjednodušit nástroje, které má Unie při svém jednání k dispozici. Bylo navrženo, aby se prostředky jednání Unie z nynějších téměř čtyřiceti různých druhů právních aktů zjednodušily na šest základních nástrojů, a to evropský zákon, evropský rámcový zákon, evropské nařízení, evropské rozhodnutí, doporučení a stanovisko. Rozhodování v oblasti justiční a policejní spolupráce v trestních věcech, kde se zatím uplatňuje mezivládní rozhodovací metoda a právo veta, mělo být odstraněno a nahrazeno pravidlem kvalifikované většiny²²⁰.

I přes různě deklarované potřeby integrace boje se závažnou přeshraniční kriminalitou, včetně integrace příslušných trestněprávních předpisů, je oblast trestního práva považována jednotlivými státy za významný prvek suverenity států. Proto jsou též opatrně voleny postupy, které by alespoň formálně dávaly jednotlivým státům možnost svoji suverenitu projevit ve vnitrostátním legislativním procesu. Přijetí Ústavy by znamenalo především pro trestní právo významný průlom jak na národní, tak i nadnárodní úrovni. Ústava by prakticky uvolnila prostor pro vlastní trestní právo, které je

²¹⁸ Jedna skupina odborníků (zejména autoři opusu Corpus Juris) navrhuje omezení na trestné činy proti finančním zájmům Evropských společenství a další skupina (Eurojust) pak oproti tomu požaduje, aby jeho činnost směřovala spíše vůči závažné přeshraniční kriminalitě.

²¹⁹ Viz kompromisní článek III-175 návrhu smlouvy o zřízení Evropské ústavy, přijatý Konventem ve dnech 13. června – 10. července 2003. Toto ustanovení předpokládá, že za účelem boje proti závažným trestným činům, které vykazují přeshraniční rozměr, jakož i proti trestným činům útočícím na zájmy Evropské unie, může evropské právo zřídit z orgánu Eurojustu Úřad evropského veřejného žalobce. Rada musí takovýto akt schválit jednohlasně po předchozím souhlasu Evropského parlamentu.

²²⁰ Viz Jelínek, J. a kol.: Trestní právo hmotné – Obecná část, Zvláštní část, 1. vyd., Linde, Praha 2005, s. 72.

dnes stále považováno za jeden z hlavních projevů suverenity států, což vytváří jen malý prostor pro jeho supranacionalizaci. V Ústavě byly založeny dosud reálně neexistující trestněprávní kompetence EU a byl odstraněn zhusta vytýkaný demokratický deficit přijímání trestněprávních předpisů na úrovni EU v oblasti práva, jehož obsahem jsou nejsilnější zásahy do garantovaných práv a svobod osob. V souvislosti s trestním právem mají značný význam také některé obecné přístupy, které se měly promítnout v Ústavě, jako zakotvení právní subjektivity EU (čl. I-8), uznání rovnosti členských států před Ústavou a respektování funkce státu při udržování veřejného pořádku a především zakotvení zásady, že Ústava a evropské zákony přijaté orgány EU mají přednost před právy členských států. V Ústavě jsou formulována první zcela jasná kompetenční zmocnění pro vytváření primárních právních předpisů EU v oblasti trestního práva. Do této doby zmocnění v zakládajících smlouvách prvního pilíře pro samotné trestní právo zcela chybělo a ideově existovalo pouze v širším rámci prostoru svobody, bezpečnosti a práva. Nástrojem realizace justiční spolupráce v rámci EU má být Ústavou stanovený cíl založit tuto spolupráci na zásadě vzájemného uznávání rozsudků a soudních rozhodnutí v členských státech. Jako doplněk byly formulovány také požadavky na spolupráci při řešení kompetenčních sporů a v agendě trestních rejstříků. Cestou k dosažení tohoto cíle má být především sblížení právních a správních předpisů členských států v Ústavou stanovených oblastech. Ústava by formálně odstranila konkurenci tří pilířů na základě Maastrichtské smlouvy a provedla jejich sjednocení na jednom společném a stejném právním základě. Pravomoci Unie v rámci justice a vnitra (současný III. pilíř) náležející do oblasti mezivládní spolupráce by na základě Ústavy podléhaly řádnému legislativnímu procesu. Dosavadní rámcová rozhodnutí přijímaná na základě smlouvy o EU (čl. 34) nedovolují přímý účinek. Evropské rámcové zákony, s jejichž zavedením se podle Ústavy počítá, při splnění příslušných kritérií takový přímý účinek dovolují. Z hlediska použitých legislativních aktů hrají rozhodující roli evropské zákony a rámcové zákony přijímané společně Evropským parlamentem a Radou řádným legislativním postupem podle čl. III-396. Vedle demokratičnosti přijímání evropských zákonů a rámcových zákonů za účasti Evropského parlamentu je demokratičnost podporována v citlivém prostoru svobody, bezpečnosti a práva i zvýšenou rolí vnitrostátních parlamentů členských států, které mají právo podnětu v oblasti policejní a soudní spolupráce v trestních věcech vedle jinak

kompetentní Komise. Vliv členských států na přijímání zásadních trestněprávních předpisů má být v případě, že by se členský stát domníval, že by se návrh evropského rámcového zákona dotkl “základních aspektů jeho systému trestního soudnictví” zabezpečován tak, že členský stát může požádat, aby se záležitostí zabývala Evropská rada.

Smlouva o Ústavě pro Evropu se v určitých směrech snažila výraznějším zapojením Evropského parlamentu a v určité míře také jistou možností vlivu členských států a jejich parlamentů o sjednocování a uplatňování trestního práva na principech právního státu. Tato smlouva měla znamenat nebo alespoň naznačit určitý počátek vývoje trestního práva Evropské unie, založeného na přímo účinných evropských zákonech a rámcových zákonech. I když tato cesta zatím zůstává uzavřena, nic se zřejmě nezmění na tom, že směřování k naplnění Smlouvou o Ústavě pro Evropu předsevzatých cílů bude sice prováděno pomaleji a jinými cestami, zato prostředky, které jsou v současné době k dispozici²²¹.

²²¹ Pipek, J., Smlouva o ústavě pro Evropu a další vývoj trestního práva v EU, Právník č. 12/2005, s. 1434-1453.

4. ZÁVĚR

Mezinárodní justiční spolupráce v trestních věcech zaznamenala v posledních deseti letech dramatické změny, a to především na poli prohlubující se spolupráce mezi členskými státy Evropské unie. V této rigorózní práci jsem se snažila podat stručný přehled vývoje justiční spolupráce v trestních věcech v Evropě, pojednat o podstatě jednotlivých forem spolupráce, o nových možnostech, které justiční spolupráce přináší, ale také o určitých úskalích tohoto dynamického procesu. Prostor byl věnován také novým formám justiční spolupráce, které se rozvíjejí mezi členskými státy Evropské unie.

Jak jsem již uvedla, původně homogenní justiční spolupráce, zajišťovaná smluvními instrumenty přijatými v rámci Rady Evropy, začala být v podstatě od 80. let 20. století pomalu nahrazována novými nástroji přijatými v rámci posílené spolupráce mezi členskými státy Evropských společenství. Jednou ze základních svobod Evropské unie je svoboda pohybu osob. Tato svoboda je pro drtivou většinu občanů Evropské unie přínosem, nicméně přináší také nová rizika a nové možnosti pro organizovaný zločin a další typy přeshraniční kriminality. Určitým nechtěným vedlejším následkem volného pohybu osob, služeb, zboží a kapitálu se stal také volný pohyb pachatelů trestných činů, zločinu a výnosů z trestné činnosti. Bylo proto otázkou času, kdy se členské státy pokusí přijmout nové účinnější formy vzájemné spolupráce mezi orgány činnými v trestním řízení jednotlivých států Unie. První takovou vlašťovkou byla Schengenská dohoda z roku 1985 o postupném odstraňování kontrol na společných hranicích, která realizovala svobodu pohybu osob a jejím vyústěním byla nutnost posílit spolupráci justičních a policejních orgánů členských států. Výrazem této potřeby se stala Schengenská prováděcí úmluva z roku 1990, která zavedla některé nové formy spolupráce.

Vzrůstající počet trestných činů, které byly v jednotlivých evropských státech spáchány občany jiných členských států EU a zároveň těžkopádná procedura dosavadního extradičního řízení si vyžádaly nahrazení systému vydávání systémem novým, založeným na předávání podle evropského zatýkacího rozkazu. Rovněž vyšetřování a stíhání trestných činů na vnitrostátní úrovni se stávalo čím dál závislejší na důkazních prostředcích vyžádaných z ciziny, což vyústilo v přijetí nástrojů pro zlepšení vzájemné pomoci mezi

členskými státy. Zároveň tato snaha o další prohloubení a rozvoj úzké spolupráce mezi členskými státy Unie v oblasti trestního práva narážela na nechuť států vzdát se další části své suverenity, neboť právo trestat je tradičně považováno za významný prvek svrchovanosti státu.

Významným bodem posílení spolupráce bylo přijetí Amsterodamské smlouvy a myšlenka vybudování společného prostoru svobody, bezpečnosti a práva. Počínaje Amsterodamskou smlouvou byly zavedeny nové závazné formy právních předpisů třetího pilíře (mimo jiné stěžejní rámcová rozhodnutí) a obsah třetího pilíře byl omezen výlučně na policejní a justiční spolupráci v trestních věcech. Na Amsterodamskou smlouvu navázalo v říjnu 1999 zasedání Evropské rady v Tampere. Tento orgán, který je považován za nejvyšší politický orgán Evropské unie, se na tomto summitu zabýval výhradně spoluprací ve věcech trestních a závěry, které tam byly přijaty, se staly jakýmsi plánem dalšího rozvoje této oblasti pro další léta. Nejdůležitějším z těchto závěrů bylo, že spolupráce mezi členskými státy by nadále měla být založena na mnohem větší důvěře mezi justičními orgány jednotlivých členských států a na vybudování spolupráce na základě vzájemného uznávání rozhodnutí. Myšlenka vzájemného uznávání rozhodnutí, která byla původně aplikována v oblasti politiky vnitřního trhu Evropského společenství, se stala po Tampere základním kamenem justiční spolupráce a právě na tento princip navazují všechny další přijímané akty Rady EU. Návrh Smlouvy o Ústavě pro Evropu chtěl formálně učinit koncept vzájemného uznávání rozhodnutí těžištěm systému spolupráce v trestních věcech v EU. Nehledě na osud Smlouvy o Ústavě pro Evropu se dá říci, že princip vzájemného uznávání rozhodnutí se v praxi již stal ústředním konceptem spolupráce v trestních věcech mezi orgány členských států v Unii, což dokládá také první z nástrojů přijatých na tomto základě, rámcové rozhodnutí o evropském zatýkacím rozkazu a postupech předávání mezi členskými státy ze dne 13. června 2002.

Jak jsem již uvedla výše, spolupráce mezi členskými státy v justiční oblasti byla do 80. let 20. století budována ještě klasicky na základě mezinárodních smluv Rady Evropy. Přeshraniční justiční spolupráce v trestních věcech tradičně obsahuje šest hlavních oblastí: extradici, vzájemnou právní pomoc, předávání odsouzených, předávání výkonu trestu, předávání trestního řízení a zajišťování výnosů z trestné činnosti. Úmluvy Rady Evropy pokrývaly všechny zmíněné oblasti a staly se nejen mezi evropskými státy hojně

využívanými instrumenty, které po dlouhou dobu zůstávaly klíčovým a v podstatě jediným smluvním základem mezinárodní spolupráce na tomto poli. Čtyři z těchto úmluv se staly velmi populární mezi signatářskými státy, přičemž např. Úmluvu o vydávání, Úmluvu o vzájemné pomoci ve věcech trestních, Úmluvu o předávání odsouzených osob nebo Úmluvu o vyhledávání, zadržování a konfiskaci výnosů ze zločinu ratifikovaly všechny současné členské státy Evropské unie.

V tomto kontextu se nabízí otázka, proč tyto úmluvy začaly být nahrazovány jinou formou spolupráce, a to instrumenty na úrovni EU. Bylo to především z toho důvodu, že mezinárodní smlouvy, které byly přijímány nejen v rámci Rady Evropy, ale posléze i na úrovni EU, obsahovaly množství výhrad smluvních států k jednotlivým smluvním ustanovením a jakékoli nové smluvní instrumenty či změny a doplnění stávajících smluv vyžadovaly zdlouhavý proces ratifikace v rámci vnitrostátní procedury signatářských států. Přibližně od roku 2000 začala Rada EU rozvíjet zcela nový typ spolupráce, a to spolupráci založenou na přijímání rámcových rozhodnutí. Rámcová rozhodnutí přijímá Rada EU na základě čl. 34 odst. 2 písm. b) Smlouvy o Evropské unii za účelem harmonizace vnitrostátního práva členských států EU. Původním cílem při přijímání rámcových rozhodnutí bylo nastavení společných standardů v určitých vybraných oblastech ve všech členských státech. Harmonizace založená na rámcových rozhodnutích má své nesporné výhody, ale má také své nevýhody. Výhoda může být spatřována v tom, že rámcová rozhodnutí jsou přijímána Radou ministrů spravedlnosti a vnitra, což znamená, že je přijímá moc výkonná a tudíž nepodléhají zdlouhavým ratifikačním procesům národních parlamentů. To umožňuje rychlejší postup při přijímání harmonizačních dokumentů v Evropské unii. Jiní autoři ovšem kriticky poukazují na tzv. demokratický deficit při přijímání rámcových rozhodnutí. Trnem v oku jim je především skutečnost, že rozhodovacím a zejména legislativním orgánem je zásadně Rada EU, tedy orgán z hlediska členských států nikoli zastupitelský, ale působící na úrovni exekutivy. Evropský parlament má zde pouze poradní funkci, zcela okrajová je rovněž role národních parlamentů. Rámcová rozhodnutí přijímá Rada EU jednomyslně, a není nutno obšírně popisovat, jak obtížné je mnohdy dosažení kompromisu v současné situaci dvaceti pěti členských států. Jednou ze základních charakteristik rámcového rozhodnutí je, že každý členský stát má povinnost v dané lhůtě schválené rámcové rozhodnutí implementovat do svého

vnitrostátního právního řádu. Členské státy ovšem implementují rámcová rozhodnutí mnohdy s velkým zpožděním a často také v rozporu s původním zněním rámcového rozhodnutí. V praxi se totiž ukazuje, že různé členské státy chápou jednotlivá ustanovení rámcového rozhodnutí různým způsobem, takže byť prvotním záměrem je harmonizace např. trestního práva procesního v určité oblasti, konečný výsledek není zcela zaručen; vždy záleží na národním parlamentu, jakým způsobem rámcové rozhodnutí provede a jakým způsobem realizuje jeho jednotlivé požadavky. Dalším faktem je, že neexistuje v podstatě žádná sankce, která by donutila členské státy, aby provedly rámcové rozhodnutí ve stanovené lhůtě nebo aby změnilы přijatou legislativu, která je s rámcovým rozhodnutím v rozporu. Problém legislativy, která je přijímána na základě evropských instrumentů, kterou se ale nedaří včas a řádně implementovat do vnitrostátního práva, nazývají proto někteří autoři „virtuálním právem“.

Přes veškeré problémy postupu cestou rámcových rozhodnutí se zdá, že záměrem Rady EU a Evropské komise je v podstatě zrušit spolupráci na základě mezinárodních smluv a nahradit ji systémem přijatým na základě rámcových rozhodnutí. V současné době probíhá další rozsáhlá novelizace hlavy dvacáté páté trestního řádu v důsledku závazku provést rámcové rozhodnutí o tzv. evropském zajišťovacím příkazu. V pracovní skupině Rady EU pro justiční spolupráci v trestních věcech je v současnosti rozpracováno množství nových instrumentů, jako je např. rámcové rozhodnutí o evropském důkazním příkazu, rámcové rozhodnutí o některých procesních právech v trestním řízení, rámcové rozhodnutí o zohlednění předchozích odsouzení v členských státech EU v novém trestním řízení nebo rámcové rozhodnutí o provádění zásady vzájemného uznávání rozsudků ve věcech trestních. Právní styk s cizinou a justiční spolupráce v širším slova smyslu byly v České republice dosud upraveny kromě mezinárodních smluv především v hlavě dvacáté páté trestního řádu. V roce 2004 došlo k rozsáhlé novelizaci této hlavy, a to především v důsledku implementace rámcového rozhodnutí o evropském zatýkacím rozkazu a postupech předávání mezi členskými státy. Kromě vydávání a předávání byly v této hlavě také upraveny některé moderní instituty mezinárodní právní pomoci a operativně-pátrací prostředky, například přeshraniční sledování, skryté vyšetřování, společný vyšetřovací tým či výsledk prostřednictvím videotelefonu a telefonu. Aby mohlo být pružně reagováno na časté požadavky na implementaci nové legislativy v této rychle se rozvíjející oblasti, bylo

přijato koncepční rozhodnutí připravit samostatný zákon o justiční spolupráci v trestních věcech. V tomto ohledu byl již sestaven expertní tým zástupců centrálních justičních orgánů (Ministerstva spravedlnosti, Nejvyššího státního zastupitelství) a především odborníků z justiční praxe, kteří pracují na nové koncepci zákona o justiční spolupráci. V této souvislosti nezbývá než doufat, že takový zákon překoná nedokonalou úpravu hlavy dvacáté páté trestního řádu a že bude přehledným a pružným nástrojem pro všechny orgány činné v trestním řízení v České republice, které s mezinárodní pomocí přicházejí ve stále rostoucí míře do kontaktu.

SEZNAM POUŽITÉ LITERAURY

Knižní publikace:

- Císařová, Fenyk, Kloučková, Mandák, Matula, Púry, Repík, Růžek: Trestní právo procesní, 3. aktualizované a rozšířené vydání, Linde Praha 2004
- Jelínek, J. a kol.: Trestní právo hmotné – Obecná část, Zvláštní část, 1. vyd., Linde, Praha 2005
- Jelínek, J., Sovák, Z.: Trestní zákon a trestní řád, Poznámkové vydání s judikaturou, 23. vyd., Linde, Praha 2005
- Fenyk, J., Kloučková, S.: Mezinárodní justiční spolupráce v trestních věcech, Druhé aktualizované a doplněné vydání, Linde Praha a.s., 2005
- Fenyk, J., Kloučková, S.: Mezinárodní justiční spolupráce v trestních věcech, Linde Praha, a.s., 2003
- Had, M., Pikna, B.: Druhý a třetí pilíř Evropské unie, MZV ČR, ediční oddělení Ústavu mezinárodních vztahů, Praha 2001
- Hakenberg, W.: Grundzüge des Europäischen Gemeinschaftsrechts, Verlag Franz Vahlen GmbH, München, 2000
- Lucas, Zarza, da Mota: El Espacio Judicial Europeo/European Judicial Area, Judicial cooperation in civil and criminal matters, Universidad de Castilla-la Mancha, Agis 2003,
- Malenovský, J.: Mezinárodní právo veřejné, Obecná část, Brno: Masarykova univerzita a nakladatelství Doplněk, 2002
- Novotná, J.: Právní pomoc v přípravném řízení trestním. C. H. Beck, 2002
- Pikna, B.: Vnitřní bezpečnost a veřejný pořádek v evropském právu, Druhé aktualizované vydání, Linde Praha a.s., 2004
- Polák, P.: Úprava mezinárodní právní pomoci v trestních věcech v rámci Evropské unie s přihlédnutím k ochraně jejich finančních zájmů, MU Brno 2003

Tichý, L., Arnold, R., Svoboda, P., Zemánek, J., Král, R.: Evropské právo, Praha: C. H. Beck, 1999

Týč, V., Jílek, D.: Základy práva Evropských společenství, Brno: Masarykova univerzita a nakladatelství Doplněk, 1993

Týč, V.: Základy práva Evropských společenství pro ekonomy, 2. aktualizované a doplněné vydání, Linde Praha, a.s. 1999

Weyembergh, A.: La reconnaissance mutuelle des décisions judiciaires en matière pénale contre les Etats membres de l'Union européenne: mise en perspective, Editions de l'Université Bruxelles: Institut d'Etudes européennes, 2004

Časopisové články a internetové adresy:

Kloučková, S.: Přínos Úmluvy o vzájemné pomoci ve věcech trestních mezi členskými státy Evropské unie ze dne 29. května 2000 a jejího Protokolu ze dne 16. října 2001, Trestní právo č. 11/2005

Novotná, J.: Několik poznámek k novelizaci trestního práva procesního v oblasti justiční spolupráce v souvislosti s přístupem České republiky do Evropské unie, Trestní právo č. 7/2004

Peers, S.: Mutual recognition and criminal law in the European Union: Has the Council got it wrong? Common Law Market Review 41, 2004 Kluwer Law International

Pikna, B.: Europol – právní a funkční aspekty, Právník č. 1/2006

Pikna, B.: Moderní nástroje evropského práva v oblasti policejní a justiční spolupráce, Trestní právo č. 9/2004

Pipek, J.: Smlouva o ústavě pro Evropu a další vývoj trestního práva v EU, Právník č. 12/2005

Pipková, H.: K návrhu evropského zatýkacího rozkazu, Justiční praxe č. 4/2002

Polák, P.: Meze možností právní úpravy justiční spolupráce v trestních věcech rámcovým rozhodnutím, Trestní právo č. 4/2004

Tomášek, M.: Jsou rámcová rozhodnutí klíčovým nástrojem europeizace trestního práva? Právník č. 3/2006

Tomášek, M.: Vytyčování hranic prvního a třetího pilíře Evropské unie, Právník č. 7/2005

Vogel, J.: Stand und Tendenzen der Harmonisierung des materiellen Strafrechts in der Europäischen Union, IUS EUROPAEUM, Band 23, Verlagsgesellschaft Baden-Baden

Informace o policejní a justiční spolupráci na <http://www.mvcr.cz/akademie/eu>

Stručný přehled vývoje Evropské unie na <http://euroskop.cz>

Přehled úmluv Rady Evropy na www.coe.int

Stránky Rady Evropské unie na <http://www.consilium.eu.int>

Informace o orgánu OLAF na <http://europa.eu.int/olaf>

Informace ohledně Evropské justiční sítě na <http://www.ejn-crimjust.eu.int>

Přehled a adresy příslušných justičních orgánů členských států <http://www.atlas.mj.pt>

Nejčastěji užívané výrazy v oblasti právní pomoci na <http://solon.ejn-crimjust.eu.int>

Informace o systému v člen. zemích http://www.ejn-rimjust.eu.int/fiches_belges.aspx

Evropské instituce a právní předpisy na <http://europa.eu.int> včetně celex a eur-lex